

ကျောင်းသုံးစာအုပ်မိတ်ဆက်

အခြေခံပညာအထက်တန်း ဒသမတန်း လူမှုရေးသိပ္ပံဘာသာရပ်ကို သင်ကြားရခြင်းမှာ လေ့လာသင်ယူမှု ပညာရပ်နယ်ပယ်အလိုက် တတ်သိမှုတွင် ဟန်ချက်ညီဖြစ်စေရန်၊ ဝိဇ္ဇာနှင့် သိပ္ပံပညာရပ်နယ်ပယ်နှစ်ရပ်လုံးကို လေ့လာသင်ယူရန်အားပေးခြင်းဖြင့် ပညာရပ်နယ်ပယ်များအလိုက် တတ်သိမှုများ ဟန်ချက်ညီဖွံ့ဖြိုးလာစေရန်အတွက်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုမျှသာမက အသက်အရွယ်နှင့် သင့်လျော်သော ကာယ၊ ဉာဏ၊ စာရိတ္တ၊ မိတ္တနှင့် ဘောဂ ဗလင်းတန် ဘက်စုံဖွံ့ဖြိုးပြီး တွေးခေါ်ကြံဆ ဝေဖန်ပိုင်းခြားသူများ ဖြစ်လာစေရန်အတွက်လည်း ရည်ရွယ်ထားပါသည်။

လူမှုရေးသိပ္ပံဘာသာရပ် ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကို သင်ယူပြီးပါက ကျောင်းသားများသည် ၎င်းဘာသာရပ်နှင့်ပတ်သက်၍ လက်တွေ့ဘဝတွင်အသုံးပြုမှုများကို ပိုမိုနားလည်လာမည်။ အသိပညာ ကျွမ်းကျင်မှုအသစ်များဖွံ့ဖြိုးလာပြီး ပြဿနာအခက်အခဲများကိုဖြေရှင်းတတ်ပြီး စဉ်းစားတွေးခေါ် ဖန်တီးတတ်လာမည်။

လူမှုရေးသိပ္ပံ ပထဝီဝင်ဘာသာရပ်

လူမှုရေးသိပ္ပံ ပထဝီဝင်ဘာသာရပ်ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကို သင်ယူပြီးပါက လက်တွေ့ဘဝတွင် လူမှုစီးပွားရေးနှင့်ဆက်နွှယ်သည့် အသုံးပြုမှုများကို ပိုမိုနားလည်နိုင်စေမည့်အသိပညာ၊ ကျွမ်းကျင်မှု အသစ်များဖွံ့ဖြိုးလာပြီး အဖွဲ့လိုက်လုပ်ငန်းများနှင့် တစ်ဦးချင်းလုပ်ငန်းများကို လေ့လာသင်ယူ လုပ်ဆောင်တတ်လာမည်ဖြစ်သည်။

သဘာဝပထဝီဝင်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်နေရာအကျယ်အဝန်းနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများ အကြား နယ်နိမိတ်ထိစပ်မှုအခြေအနေများနှင့် သဘာဝပထဝီဝင်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ ဖော်ပြတတ်မည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် သဘာဝအပိုင်းကြီးများနှင့် ရာသီဥတု၊ သဘာဝ ပေါက်ပင်၊ မြေဆီလွှာတို့၏ဆက်နွှယ်မှုကို ရှင်းပြတတ်မည်။

လူမှုရေးပထဝီဝင်တွင်ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ၏ လူဦးရေတိုးတက်မှုနှင့် လူဦးရေပျံ့နှံ့မှု၊ လူဦးရေ သိပ်သည်းမှုများ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေတိုးတက်မှုနှင့်လူဦးရေပျံ့နှံ့မှု၊ လူဦးရေသိပ်သည်းမှုတို့အပြင် အသက်အုပ်စု ကျား မ အချိုး၊ အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းများ၊ မြို့ပြကျေးလက် နေထိုင်မှုအချိုးအစားနှင့် လူဦးရေမူဝါဒဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို လေ့လာသုံးသပ်တတ်မည်ဖြစ်သည်။

လက်တွေ့ပထဝီဝင်တွင် စာရင်းအင်းအချက်အလက်များအပေါ်မူတည်ပြီး သင့်လျော်သည့် ဂရပ်ပုံရေးဆွဲနည်းကို ရွေးချယ်၍ ဆွဲတတ်သွားမည်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံ သို့မဟုတ် ဒေသတစ်ခု၏ လူမှုစီးပွားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်နိုင်မှု အလားအလာကို ခန့်မှန်းဖော်ထုတ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

လူမှုရေးသိပ္ပံ သမိုင်းဘာသာရပ်

လူမှုရေးသိပ္ပံ သမိုင်းဘာသာရပ် ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကိုသင်ယူပြီးပါက ကျောင်းသားများ အနေဖြင့် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်တန်ဖိုးကို သိမြင်နားလည်ပြီး ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်းအဆင့်ဆင့် တိုးတက်လာခြင်း၏ အဓိကအကြောင်းရင်းများကို ဝေဖန်သုံးသပ်၍ လက်တွေ့ဘဝတွင်အသုံးချတတ် မည်ဖြစ်သည်။

ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်းကြောင်းကို စနစ်တကျလေ့လာသင်ယူတတ်ပြီး မြန်မာနှင့် ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှု သမိုင်း တိုးတက်ပြောင်းလဲခြင်းဖြစ်စဉ်များကို ကောင်းစွာနားလည်လာမည်။ နိုင်ငံတွင်း၌ ဖြစ်စေ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီး၌ဖြစ်စေ တည်ရှိနေသော ယဉ်ကျေးမှု၊ ဓလေ့ထုံးစံအစဉ်အလာများကို တန်ဖိုး ထားသည့် စိတ်ဓာတ်များဖွံ့ဖြိုးလာမည်။ သင်ခန်းစာပါ အသိပညာကိုအသုံးပြု၍ ပြဿနာဖြေရှင်း နိုင်စွမ်း၊ ကြုံတွေ့ရမည့်အခြေအနေသစ်များကို တီထွင်ဆန်းသစ်သည့် နည်းလမ်းများဖြင့် ချဉ်းကပ် ဆောင်ရွက်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

မြန်မာ့သမိုင်းတွင် ပုဂံခေတ်၏နောက်ခံသမိုင်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာလက်ရာများကို ဝေဖန်ဆန်းစစ်တတ်မည်။ မန္တလေးရတနာပုံခေတ် သာသနိကအဆောက်အအုံများနှင့် ဗိသုကာ အနုပညာလက်ရာအဆင့်အတန်းများကို သိရှိနားလည်မည်။

ကမ္ဘာ့သမိုင်းတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ထွန်းကားခဲ့သော ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု၏ ဂူ၊ စေတီ၊ ပုထိုးတော် များတည်ဆောက်ပုံနှင့် ဗိသုကာလက်ရာများကို လေ့လာဆွေးနွေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ အရှေ့တောင် အာရှဒေသရှိ ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်စာရင်းဝင်အဆောက်အအုံများ၏ ထင်ရှားသောအနုပညာ ဗိသုကာလက်ရာအဆင့်အတန်းကိုသိရှိ၍ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အနုပညာဗိသုကာ အမွေအနှစ်များကိုလည်း အတုယူမြတ်နိုးထိန်းသိမ်းတတ်သော အလေ့အကျင့်ကောင်းများကို ရရှိစေနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဆရာများအနေဖြင့် အောက်ပါ ၂၁ ရာစု ကျွမ်းကျင်မှုများကို ရရှိစေရန် သင်ခန်းစာများနှင့် ဆက်စပ်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။

၂၁ ရာစုကျွမ်းကျင်မှုများ(21st Century Skills)နှင့် ကိုယ်ရည်ကိုယ်သွေးကျွမ်းကျင်မှုများ(Soft Skills)

လူငယ်များသည် ရှုပ်ထွေးသော ကမ္ဘာလောကကြီးတွင် လျှောက်လှမ်းရမည့်ဘဝခရီးနှင့် အလုပ်ခွင်အတွက် ၂၁ရာစုကျွမ်းကျင်မှုများနှင့် ကိုယ်ရည်ကိုယ်သွေးကျွမ်းကျင်မှုများလိုအပ်ပါသည်။ C-၅လုံး (5 C) သို့မဟုတ် သင်ယူမှုအတွက်အရေးကြီးသောကျွမ်းကျင်မှုများမှာ-

- ✓ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း(Collaboration)/ အုပ်စုဖြင့်လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ခြင်း (Group work)- ကျောင်းသားများအား အုပ်စုဖြင့်လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်တတ်ခြင်း၊ အတွေးအခေါ်များ မျှဝေခြင်းနှင့် ပြဿနာအခက်ခဲများကို ပူးပေါင်းအဖြေရှာတတ်ခြင်း။

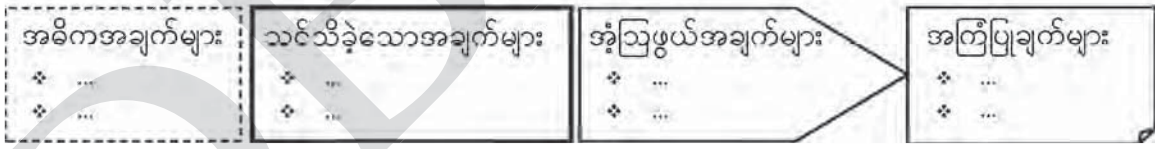
- ✓ **ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း(Communication)**- နှုတ်အားဖြင့်၊ ကိုယ်ဟန်အမူအရာအားဖြင့် ဆက်သွယ်ခြင်း- စာဖတ်ခြင်း၊ စာရေးခြင်း၊ စကားပြောခြင်း၊ နားထောင်ခြင်း။
- ✓ **လေးနက်စွာ ဆန်းစစ်ဝေဖန်ခြင်းနှင့် ပြဿနာဖြေရှင်းခြင်း(Critical Thinking and Problem Solving)**- ကျောင်းသားများအားပြဿနာများ၏အဖြေများကိုရှာဖွေခြင်းနှင့်အမှားပြင်ဆင်ခြင်း။
- ✓ **တီထွင်ဖန်တီးခြင်း(Creativity and Innovation)**- အတွေးအခေါ်အယူအဆသစ်များ ရှာဖွေခြင်းနှင့် ပြဿနာများကိုဖြေရှင်းခြင်းတို့ပြုလုပ်ရန် သတ်မှတ်ထားသည့် စည်းဘောင်အတွင်းမှ ပြင်ပသို့ထွက်၍ တွေးခေါ်စေခြင်း။
- ✓ **နိုင်ငံသားကောင်းစိတ်ဓာတ်ရှိခြင်း(Citizenship)**- ကျောင်းတွင်း လူမှုအဖွဲ့အစည်းများတွင် တက်ကြွ စွာပါဝင်လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ တရားမျှတခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခဖြေရှင်းခြင်း စသည့် စိတ်ဓာတ်များရှိခြင်းတို့ကို လေ့ကျင့်ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။

DBE BOOKS

ဤကျောင်းသုံးဖတ်စာအုပ်တွင် ကျောင်းသားများ၏ လေ့လာသင်ယူမှုများကို ကူညီလမ်းညွှန်ပေးမည့် အောက်ပါသင်္ကေတများ (icons) ကို တွေ့ရလိမ့်မည်။

	ဖတ်ပါ		အိုင်စီတီ၊ အင်တာနက် ချိတ်ပါ
	ရေးပါ		သူငယ်ချင်းတွေကိုပြောပြပါ
	နားထောင်ပါ		ဆွေးနွေးပါ
	စဉ်းစားပါ		ရွေးချယ်နိုင်သောသင်ခန်းစာ/လေ့ကျင့်ခန်း
	စဉ်းစားပြီးရေးပါ		အိမ်စာ
	ရှာဖွေပါ		နှိုင်းယှဉ်ပါ /ယှဉ်တွဲပါ

အောက်ပါကဲ့သို့ လေးထောင့်ကွက်များကလည်း ကျောင်းသား၊ ကျောင်းသူများ၏ လေ့လာသင်ယူမှုများကို ကူညီလမ်းညွှန်ပေးလိမ့်မည်။

အခန်း(၁)

မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝပထဝီဝင်

နိဒါန်း

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်နေရာ၊ အကျယ်အဝန်း၊ နယ်နိမိတ်၊ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်၊ ရေဆင်း၊ ရာသီဥတု၊ မြေဆီလွှာနှင့် သဘာဝပေါက်ပင်တို့အကြောင်းကို (မူလတန်းနှင့် အလယ်တန်းအဆင့် များတွင် သင်ကြားခဲ့ပြီးဖြစ်သော်လည်း) ပိုမိုအသေးစိတ် ထပ်မံလေ့လာသွားမည်ဖြစ်သည်။

ဤသင်ခန်းစာနှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- ❖ မူလတန်းအဆင့်နှင့် အလယ်တန်းအဆင့်တို့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝပထဝီဝင်အခြေခံများကို အတော်အသင့်လေ့လာခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းကိုလေ့လာသင်ယူပြီးပါက ကျောင်းသားများသည် အောက်ပါတို့ကို လုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

- ❖ မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝပထဝီဝင်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ဖော်ပြတတ်မည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံနယ်နိမိတ် ထိစပ်မှုအခြေအနေ၊ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်၊ ရေဆင်း၊ ရာသီဥတု၊ သဘာဝပေါက်ပင်(သစ်တောများ)နှင့် မြေဆီလွှာအခြေအနေများကို ဆွေးနွေးတင်ပြတတ်မည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်၊ ရာသီဥတု၊ သဘာဝပေါက်ပင်နှင့် မြေဆီလွှာတို့၏ ဆက်နွှယ်မှုကို ရှင်းပြတတ်မည်။

၁.၁ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်နေရာ၊ အကျယ်အဝန်းနှင့် နယ်နိမိတ်

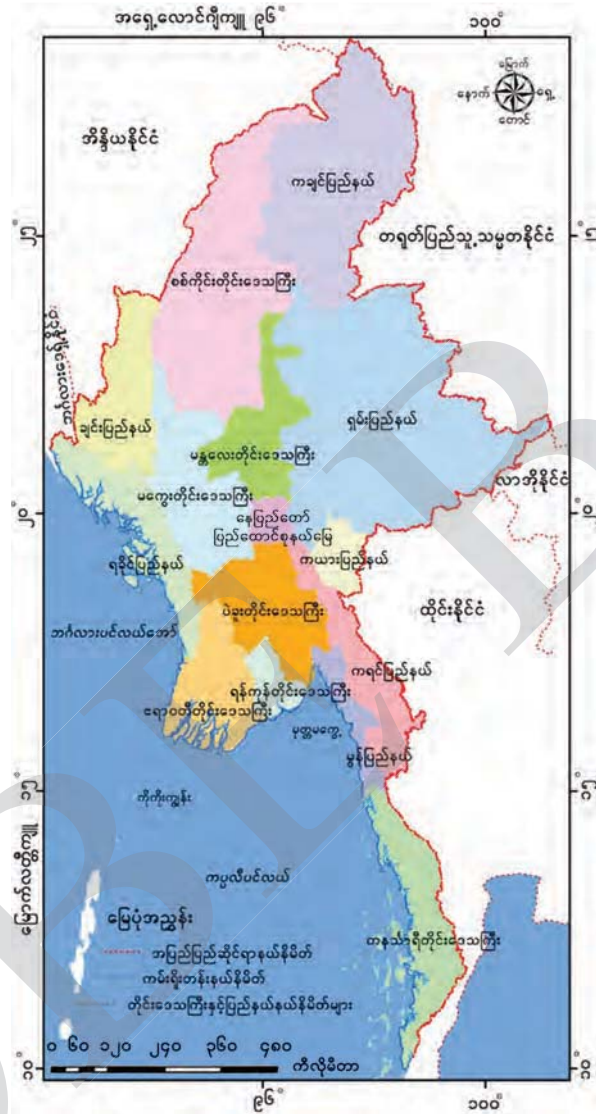
သင်ခန်းစာမိတ်ဆက်

- ❖ မြန်မာနိုင်ငံသည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဒုတိယ ဧရိယာအကြီးဆုံးနိုင်ငံဖြစ်သည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံသည် အိမ်နီးချင်း ၅ နိုင်ငံနှင့် နယ်နိမိတ်ချင်း ထိစပ်နေသည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံကို တိုင်းဒေသကြီး ၇ ခု၊ ပြည်နယ် ၇ ခုနှင့် နေပြည်တော် ပြည်ထောင်စုနယ်မြေတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။

တည်နေရာ

မြန်မာနိုင်ငံသည် မြောက်လတ္တီကျု ၉ ဒီဂရီ ၃၂ မိနစ် နှင့် ၂၈ ဒီဂရီ ၃၁ မိနစ် ကြား၊ အရှေ့လောင်ဂျီကျု ၉၂ ဒီဂရီ ၁၀ မိနစ် နှင့် ၁၀၁ ဒီဂရီ ၁၁ မိနစ် ကြားတွင် တည်ရှိသည်။ မြောက်ယာဉ်စွန်းတန်း (မြောက်လတ္တီကျု ၂၃ ဒီဂရီ ၃၀ မိနစ်) မျဉ်းသည် ချင်းပြည်နယ် တီးတိန်မြို့၊ မန္တလေးတိုင်း ဒေသကြီးအထက်ပိုင်း ဧရာဝတီမြစ်အရှေ့ဘက်ကမ်းရှိ တကောင်းမြို့နှင့် ရှမ်းပြည်နယ် ကွတ်ခိုင်မြို့များ

အနီးမှဖြတ်သန်းသွားသည်။ နိုင်ငံ၏မြောက်ဘက်လေးပုံတစ်ပုံခန့်သည် အပူလျော့(ရွေးသမ)ပိုင်းတွင် ကျရောက်ပြီး၊ ကျန်လေးပုံသုံးပုံဖြစ်သည့်တောင်ပိုင်းသည် အပူပိုင်းဇုန်အတွင်း ကျရောက်သည်။ အရှေ့လောင်ကျီကျူ ၉၇ ဒီဂရီ ၃၀ မိနစ်များကို မြန်မာစံတော်ချိန်များအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည်။

ပုံ (၁. ၁) မြန်မာနိုင်ငံ၏တည်နေရာ

အကျယ်အဝန်း

မြန်မာနိုင်ငံသည် ဧရိယာ ၆၇၆၅၇၇ စတုရန်းကီလိုမီတာ (၂၆၁၂၂၈ စတုရန်းမိုင်)ကျယ်ဝန်းသည်။ အရှေ့တောင်အာရှ ဒေသတွင် အင်ဒိုနီးရှားပြီးလျှင် ဒုတိယ ဧရိယာအကြီးဆုံးနိုင်ငံဖြစ်သည်။ နိုင်ငံ၏ တောင်နှင့်မြောက်အရှည်ဆုံးနေရာတွင် ၂၀၅၂ ကီလိုမီတာရှိပြီး အရှေ့နှင့်အနောက် အကျယ်ဆုံးနေရာတွင် ၉၃၇ ကီလို မီတာရှိသည်။ အနောက်ဘက်စွန်းရှိ နတ်မြစ်ဝမှ တောင်ဘက်စွန်း

ကော့သောင်း (ဘုရင့်နောင်အငူ) အထိ ကမ်းရိုးတန်းအလျား ၂၂၀၀ ကီလိုမီတာကျော် ရှိသည်။

နယ်နိမိတ်

မြန်မာနိုင်ငံသည် နိုင်ငံပေါင်း ၅ နိုင်ငံနှင့် ကုန်းနယ်နိမိတ်ချင်းထိစပ်နေသည်။ အနောက်ဘက်တွင် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံနှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၊ မြောက်ဘက်နှင့် အရှေ့မြောက်ဘက်တွင် တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံ၊ အရှေ့ဘက်တွင် လာအိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့ တည်ရှိသည်။ ဤနိုင်ငံများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံကြား အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာနယ်နိမိတ်သည် ကီလိုမီတာ ၆၃၀၀ ခန့် ရှည်လျားသည်။

အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာ၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်၊ မုတ္တမကွေ့နှင့် ကပ္ပလီပင်လယ်တို့နှင့်ထိစပ်နေသော မြန်မာ့ရေပိုင်နက်ကိုသတ်မှတ်ရန် အခြေခံမျဉ်းရေးဆွဲပြီး ယင်းမျဉ်းမှပင်လယ်ဘက်သို့ ရေမိုင် ၁၂ မိုင်(၂၂.၂ ကီလိုမီတာ)အထိကို မြန်မာနိုင်ငံ၏အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်သော ပိုင်နက်ရေပြင်အဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည်။

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်ကို တိုင်းဒေသကြီး ၇ ခု၊ ပြည်နယ် ၇ ခုနှင့် နေပြည်တော် ပြည်ထောင်စုနယ်မြေတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ပြည်နယ်များမှာ ကချင်ပြည်နယ်၊ ကယားပြည်နယ်၊ ကရင်ပြည်နယ်၊ ချင်းပြည်နယ်၊ မွန်ပြည်နယ်၊ ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ တိုင်းဒေသကြီးများမှာ စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီး၊ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီး၊ ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး၊ မကွေးတိုင်းဒေသကြီး၊ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး၊ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးတို့ဖြစ်သည်။ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး၏ တောင်ဘက်ပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏မြို့တော် နေပြည်တော်ပါဝင်သည့် ပြည်ထောင်စုနယ်မြေ တည်ရှိသည်။ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များကို ခရိုင်၊ မြို့နယ်နှင့် ရပ်ကွက်၊ ကျေးရွာအုပ်စုများအနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးနယ်မြေများကို အဆင့်ဆင့် ထပ်မံခွဲခြားနိုင်သည်။

အဓိကအချက်များ

- ❖ မြောက်ယာဉ်စွန်းတန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်းကို ဖြတ်သန်းသွားသည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံသည် အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် ဒုတိယဧရိယာအကြီးဆုံးနိုင်ငံ ဖြစ်သည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံသည် နိုင်ငံပေါင်း ၅ နိုင်ငံနှင့် နယ်နိမိတ်ခြင်း ထိစပ်နေသည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်၊ ကပ္ပလီပင်လယ်တို့နှင့် ထိစပ်နေသည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံကို တိုင်းဒေသကြီး ၇ ခု၊ ပြည်နယ် ၇ ခုနှင့် နေပြည်တော် ပြည်ထောင်စုနယ်မြေတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- (၁) မြန်မာနိုင်ငံ၏ လတ္တီကျုတည်နေရာအရ မည်သို့သော အကျိုးကျေးဇူးများရရှိသနည်း။
- (၂) အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်နေရာအရေးပါမှုကို ဆွေးနွေးပါ။
- (၃) မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရေပြင်ပိုင်နက်သတ်မှတ်ပုံကို ဆွေးနွေးပါ။
- (၄) မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေပုံကိုရေးဆွဲ၍ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများကို ဖော်ပြပါ။

၁.၂ မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝပထဝီဝင်ဆိုင်ရာအချက်အလက်များ

သင်ခန်းစာမိတ်ဆက်

- ❖ မြန်မာနိုင်ငံ၏မြေမျက်နှာသွင်ပြင်မှာ တောင်မြောက်သွယ်တန်းနေသောတောင်တန်းများ၊ ကုန်းမြင့်များနှင့် မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်များပါဝင်သည်။
- ❖ အဓိက ရေဆင်းမှာ ဧရာဝတီမြစ်၊ ချင်းတွင်းမြစ်၊ စစ်တောင်းမြစ်နှင့် သံလွင်မြစ်တို့ဖြစ်ပြီး ရခိုင်နှင့်တနင်္သာရီကမ်းရိုးတန်းဒေသတို့တွင်လည်း မြစ်၊ ချောင်းများစွာရှိသည်။
- ❖ အာရှတိုက်အရှေ့တောင်ပိုင်း မုတ်သုံရပ်ဝန်းတွင်တည်ရှိပြီး သဘာဝပေါက်ပင်နှင့် မြေဆီလွှာ အမျိုးအစားများစွာ ရှိသည်။

၁.၂.၁ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်

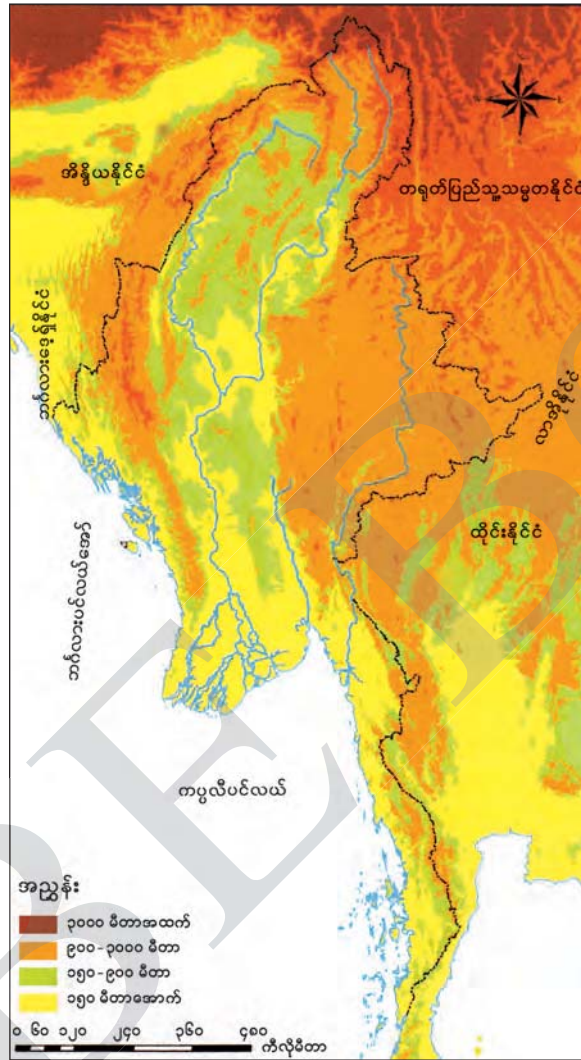
မြန်မာနိုင်ငံသည် တောင်တန်းထူထပ်သောနိုင်ငံ ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြောက်ဘက် အကျဆုံးအပိုင်းသည် တိဘက်ကုန်းမြင့်ကြီး၏အစွန်းပိုင်း ဖြစ်သည်။ ထိုအပိုင်းမှ တောင်တန်းများသည် တောင်ဘက်သို့သွယ်ဆင်းလာသည်။ နိုင်ငံအရှေ့ဘက်ပိုင်းမှ တောင်တန်းများ၊ ကုန်းမြင့်များသည် တရုတ်နိုင်ငံရှိ ယူနန်ကုန်းမြင့်နှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ နိုင်ငံအနောက်ဘက်ပိုင်းမှ တောင်တန်းများသည် ဟိမဝန္တာတောင်တန်း၏အဆက်ဖြစ်ပြီး တောင်ဘက်သို့ဆက်လက်သွယ်တန်းသွားသည်။

နိုင်ငံ၏အလယ်ပိုင်းတွင် ဧရာဝတီ၊ ချင်းတွင်းနှင့် စစ်တောင်းမြစ်စဉ်စုများက တည်ဆောက် ထားသော အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းကြီးရှိသည်။ ၎င်းချိုင့်ဝှမ်းကြီးသည် တစ်ဆက်တည်းမရှိဘဲ တောင်တန်း နိမ့်များ၊ ကုန်းမြေနိမ့်များက ပိုင်းခြားထားသည်။ အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းကြီး၏တောင်ဘက်တွင် ကြီးမား ကျယ်ပြန့်သော ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်လွင်ပြင်ကြီး တည်ရှိသည်။

တောင်တန်းများသည် ယေဘုယျအားဖြင့် မြောက်မှတောင်သို့ သွယ်တန်းနေသည်။ မြန်မာ နိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်အနေအထားမှာ မြောက်ဘက်တွင်မြင့်မားပြီး တောင်ဘက်သို့ ပင်လယ် ရေမျက်နှာပြင်အထိ နိမ့်ဆင်းသွားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏မြေမျက်နှာသွင်ပြင်ကို တောင်တန်း၊ ကုန်းမြေ များ၏ သက်တမ်းနှင့်မြေပြင်လက္ခဏာများအပေါ်မူတည်၍ သဘာဝအပိုင်းကြီးလေးပိုင်း ပိုင်းခြား

နိုင်သည်။ ၎င်းတို့မှာ (၁) အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသ (၂) အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသ (၃) အနောက်ဘက် တောင်တန်းဒေသနှင့် (၄) ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသတို့ ဖြစ်သည်။

ပုံ (၁.၂) မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်

၁.၂.၂ ရေဆင်း

မြန်မာနိုင်ငံသည် အပူပိုင်းမုတ်သုံရပ်ဝန်းတွင်တည်ရှိပြီး မြန်မာနိုင်ငံတောင်ပိုင်းဒေသသည် အီကွေတာရပ်ဝန်းနှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း မိုးနည်းဒေသမှလွဲ၍ တစ်နိုင်လုံး မိုးကောင်းစွာရရှိပြီး မြစ်၊ ချောင်းပေါများသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိတောင်တန်းများသည် မြောက်မှ တောင်သို့သွယ်တန်းနေသဖြင့် စီးဆင်းနေသော မြစ်များသည်လည်း အများအားဖြင့် မြောက်မှတောင်သို့ စီးဆင်းကြပြီး ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်နှင့် ကပ္ပလီပင်လယ်အတွင်းသို့ စီးဝင်ကြသည်။

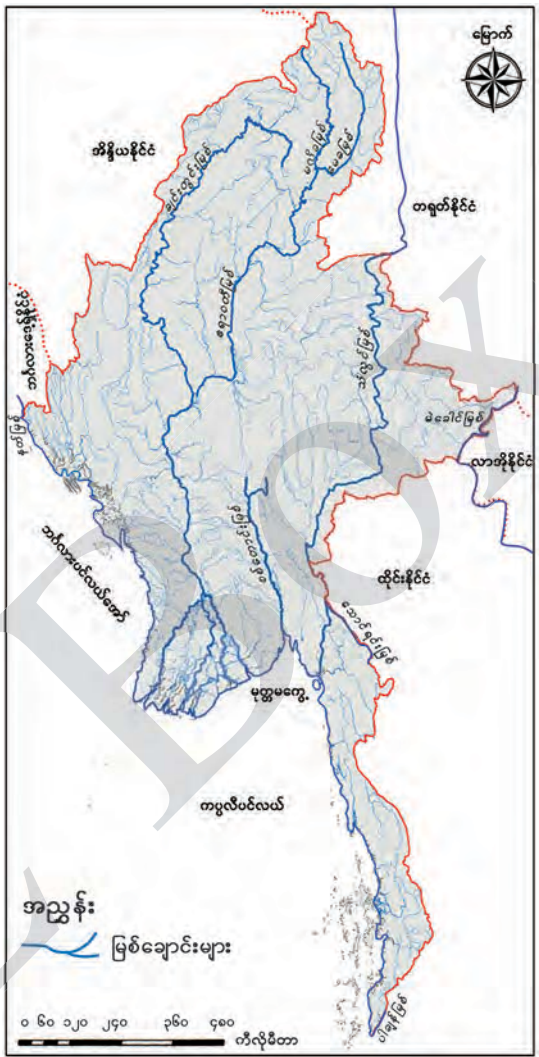

မြန်မာနိုင်ငံရှိ အဓိကမြစ်စဉ်စုကြီးများမှာ ဧရာဝတီ၊ ချင်းတွင်း၊ စစ်တောင်းနှင့် သံလွင်မြစ်စဉ်စုတို့ဖြစ်ပြီး ရခိုင်ကမ်းမြောက်ဒေသနှင့် တနင်္သာရီကမ်းရိုးတန်းတို့တွင်လည်း ဒေသအတွင်းစီးဆင်းနေသော မြစ်ချောင်းများစွာ ရှိသည်။ ဧရာဝတီမြစ်သည် မေခနှင့် မလိခမြစ်တို့ ပေါင်းဆုံရာမှစတင်ပြီး တောင်ဘက်ရှိ ကပ္ပလီပင်လယ်အတွင်းသို့ မြစ်ခွဲများစွာ စီးဝင်သည်။ ချင်းတွင်းမြစ်သည် ဧရာဝတီမြစ်၏ အကြီးဆုံးမြစ်လက်တက်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ဧရာဝတီ-ချင်းတွင်း မြစ်စဉ်စုနှင့် စစ်တောင်းမြစ်စဉ်စုတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းအတွင်း စီးဆင်းနေကြသည်။

တရုတ်နိုင်ငံမှ စီးဆင်းလာသော သံလွင်မြစ်သည် မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသကို ဖြတ်သန်းပြီး မုတ္တမကျွေအတွင်းသို့ စီးဝင်သည်။ ရခိုင်ကမ်းရိုးတန်းမြောက်ဘက်ပိုင်းရှိ မြစ်များသည် မြောက်မှတောင်သို့စီးဆင်းပြီး တောင်ဘက်ပိုင်းရှိ ချောင်းများသည် အရှေ့မှအနောက်သို့ စီးဆင်း၍ ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်အတွင်း စီးဝင်သည်။ တနင်္သာရီကမ်းရိုးတန်းရှိ မြစ်၊ ချောင်းများသည် အများအားဖြင့် ကမ်းရိုးတန်းတောင်တန်းများနှင့် အပြိုင်စီးဆင်းနေပြီး ကပ္ပလီပင်လယ်အတွင်း စီးဝင်ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများအကြား နယ်နိမိတ်မြစ်အဖြစ် စီးဆင်းနေသောမြစ်များမှာ နတ်မြစ်၊ မဲခေါင်မြစ်၊ သံလွင်မြစ်၊ သောင်ရင်းမြစ်နှင့် ပါချန်မြစ်တို့ဖြစ်သည်။

၁.၂.၃ ရာသီဥတု

မြန်မာနိုင်ငံသည် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာနှင့် ထိစပ်နေသည့် အာရှတိုက်အရှေ့တောင်ပိုင်းတွင် တည်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ရာသီအလိုက်တိုက်ခတ်သည့် မုတ်သုံလေများ၏ ပြုပြင်မှုကို ခံရသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ယေဘုယျအားဖြင့် အပူပိုင်းမုတ်သုံရာသီဥတု ရရှိသည်။ တောင်မြောက်ရှည်လျားသော နိုင်ငံဖြစ်၍ ရာသီဥတုအမျိုးအစားစုံလင်ပြီး မြေမျက်နှာပြင်အနေအထားအရလည်း ကွဲပြားခြားနားသော ရာသီဥတုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။

ပုံ (၁. ၃) မြန်မာနိုင်ငံရှိ မြစ်များ

ရာသီဥတုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များမှာ

- (၁) ဥတုအလိုက် ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ်သော လေဖိအားနှင့် တိုက်လေ
- (၂) အပူချိန်အခြေအနေ
- (၃) မိုးရွာသွန်းမှုအခြေအနေတို့ ဖြစ်သည်။

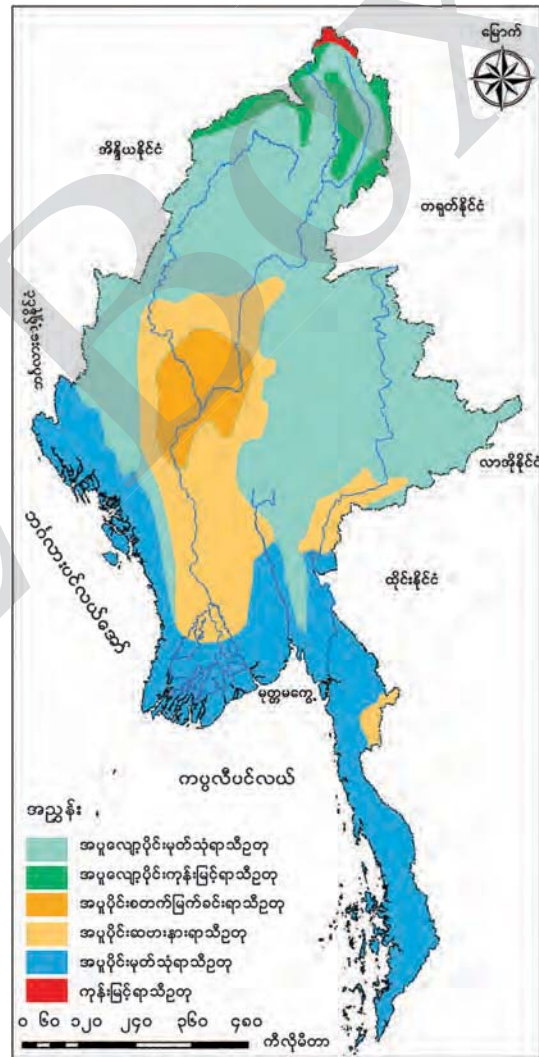
ရာသီဥတုအမျိုးအစားများ

မြန်မာနိုင်ငံ၏ရာသီဥတုများကိုယေဘုယျအားဖြင့် အပူပိုင်းမုတ်သုံရာသီဥတုများဟု သတ်မှတ်သည်။ သို့သော် တောင်မြောက်ရှည်လျားသောပုံသဏ္ဍာန်ရှိခြင်း၊ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်အနိမ့်အမြင့်များခြင်း၊ တောင်တန်းများသွယ်တန်းပုံအနေအထား၊ ပင်လယ်နှင့်အနီးအဝေး၊ ရာသီအလိုက်လေကြောင်းများ ပြောင်းလဲတိုက်ခတ်ခြင်း၊ လေဖိအားရပ်ဝန်းနှင့် မုန်တိုင်းများကြောင့် ရာသီဥတုအမျိုးအစားများစွာကို အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရှိရသည်။

- (၁) အပူပိုင်းမုတ်သုံရာသီဥတု
- (၂) အပူပိုင်းဆေးနားရာသီဥတု
- (၃) အပူပိုင်းစတက်မြက်ခင်းရာသီဥတု
- (၄) အပူလျော့ပိုင်း မုတ်သုံရာသီဥတု
- (၅) အပူလျော့ပိုင်း ကုန်းမြင့်ရာသီဥတု
- (၆) ကုန်းမြင့်ရာသီဥတု တို့ဖြစ်သည်။

(၁) အပူပိုင်းမုတ်သုံရာသီဥတု

အပူပိုင်းမုတ်သုံရာသီဥတုကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပင်လယ်နှင့်ထိစပ်နေသော ရခိုင်၊ ဧရာဝတီနှင့် တနင်္သာရီကမ်းရိုးတန်းများတွင်တွေ့ရသည်။ တစ်နှစ် ပတ်လုံး အပူချိန်များပြီး နှစ်စဉ်မိုးရေချိန် ၂၀၀၀ မှ ၃၀၀၀ မီလီမီတာကျော် ရရှိသည်။

ပုံ (၁. ၄) မြန်မာနိုင်ငံ၏ရာသီဥတုရပ်ဝန်းများ

(၂) အပူပိုင်းဆေးနားရာသီဥတု

အပူပိုင်းဆေးနားရာသီဥတုသည် တစ်နှစ်ပတ်လုံး အပူချိန်မြင့်မား၍ နှစ်စဉ်မိုးရေချိန် ၁၀၀၀ မှ ၂၀၀၀ မီလီမီတာကြား ရွာသွန်းပြီး အပူပိုင်းစတက်မြက်ခင်းနှင့် အပူလျော့ပိုင်းမှတ်သုံ ရာသီဥတု အကြား ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင် အနိမ့်ပိုင်းဒေသများတွင် တည်ရှိသည်။ ဆောင်းတွင် ပိုအေး၍ အပူချိန်ကွာခြားချက်များသည်။

(၃) အပူပိုင်းစတက်မြက်ခင်းရာသီဥတု

အပူပိုင်းစတက်မြက်ခင်းရာသီဥတုသည် တစ်နှစ်ပတ်လုံး အပူချိန်မြင့်ပြီး နှစ်စဉ်မိုးရေချိန် ၁၀၀၀ မီလီမီတာအောက်ရရှိသည့် ဧရာဝတီမြစ်နှင့် ချင်းတွင်းမြစ်ဆုံရာ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း မြေနိမ့်လွင်ပြင်ဒေသတွင် တွေ့ရသည်။ ခြောက်သွေ့ချိန် ပိုများသည်။

(၄) အပူလျော့ပိုင်းမှတ်သုံရာသီဥတု

အပူလျော့ပိုင်းမှတ်သုံရာသီဥတုကို ကုန်းမြင့်ဒေသနှင့် မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းဒေသ အများစု တွင်တွေ့နိုင်ပြီး အပူချိန်လျော့နည်း၍ နှစ်စဉ်မိုးရေချိန် ၂၀၀၀ မီလီမီတာခန့်ရရှိသည်။

(၅) အပူလျော့ပိုင်းကုန်းမြင့်ရာသီဥတု

အပူလျော့ပိုင်းကုန်းမြင့်ရာသီဥတုကို အလွန်မြင့်သော တောင်တန်းများရှိရာအပိုင်းတွင် တွေ့ရပြီး အပူချိန်လျော့နည်းသည်။ နှစ်စဉ်မိုးရေချိန် ၂၀၀၀ မှ ၃၀၀၀ မီလီမီတာကြား ရရှိသည်။

(၆) ကုန်းမြင့်ရာသီဥတု

ကုန်းမြင့်ရာသီဥတုကို မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ဖျား ကချင်ပြည်နယ်ရှိ အမြင့်မီတာ ၃၀၀၀ ကျော် ရှိသည့် တောင်ထိပ်များရှိရာအပိုင်းတွင်တွေ့ရပြီး တစ်နှစ်ပတ်လုံး ရေခဲဆီးနှင်းများ ဖုံးလွှမ်းနေသည့် အပိုင်း ဖြစ်သည်။

၁.၂.၄ သဘာဝပေါက်ပင်

မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝပေါက်ပင်သည် သစ်တောအမျိုးမျိုးဖြစ်ပြီး ကျယ်ပြန့်သော မြက်ခင်း မရှိပေ။ သစ်တောများသည် မြေမျက်နှာပြင် အနိမ့်အမြင့်၊ အပူချိန်၊ မိုးရေချိန်နှင့် မြေဆီလွှာ အခြေအနေကိုလိုက်၍ ကွဲပြားခြားနားသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် မီတာ ၁၀၀၀ ကွန်တိုများဖြင့် အပူပိုင်းသစ်တောများနှင့် သမပိုင်းတောင်ပေါ်သစ်တောများကို ပိုင်းခြားနိုင်သည်။

မိုးရေချိန်နှင့် မြေဆီလွှာအခြေအနေအပေါ်မူတည်၍ သစ်တောအမျိုးအစားကွဲပြားမှု ရှိသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒေသအလိုက်ပေါက်ရောက်သော သဘာဝပေါက်ပင် အမျိုးအစားများကို အောက်ပါ အတိုင်း ခွဲခြားနိုင်သည်။

(၁) ဒီရေတောများ

ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်၊ ရခိုင်၊ တနင်္သာရီ ကမ်းရိုးတန်းတစ်လျှောက်တွင် တွေ့နိုင်သည်။ ဒီရေ တောများကို ၃ မျိုးခွဲနိုင်သည်။ **အနိမ့်ပိုင်းဒီရေတော** များကို ပင်လယ်ရေငန်ဝင်သော မြစ်ချောင်းများ ဒီရေကျချိန်တွင်ပေါ်လာသော ရွှံ့စေးမြေနေများပေါ်၌ တွေ့ရပြီး လမု၊ လမဲ့၊ ဗျူးခြေထောက်၊ ဓနိနှင့်ခရာပင်တို့ အဓိက ပေါက်ရောက်သည်။

ပင်မြင့်ဒီရေတောများကို ဒီရေဝင် မြစ်ချောင်း များ၏ မြစ်ကမ်းနှင့်ပင်လယ်ဘက်သို့ မျက်နှာမူနေသော ကမ်းနဖူးများတွင်တွေ့ရပြီး၊ **ကနစိုတော**များကို ရေငန် ကနစိုတောနှင့် ရေချိုကနစိုတောများဟူ၍ ခွဲခြား နိုင်ပြီး အဓိကပေါက်ပင်များမှာ ကနစို၊ ဘိုင်ဒေါင်း၊ သစ်နီနှင့် သင်ပေါင်းတို့ ဖြစ်သည်။

(၂) ပင်လယ်ကမ်းနားသောင်ပြင်နှင့် သဲခုံတော

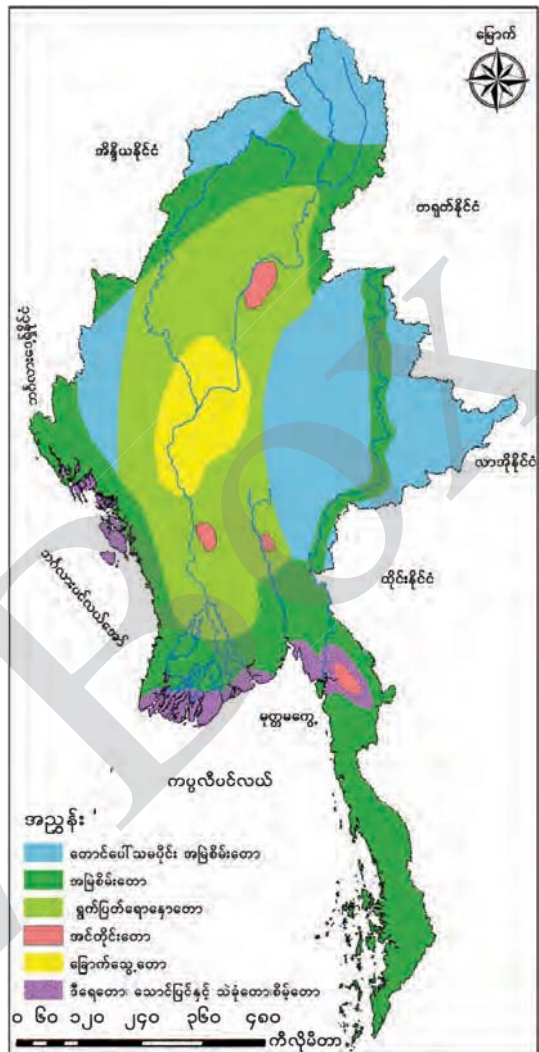
ပင်လယ်ဘက်သို့မျက်နှာမူထားသော သဲခုံ များပေါ်တွင်ပေါက်ရောက်ပြီး အဓိကပေါက်ပင်မှာ ပင်လယ်ကမ္ဘီပင် ဖြစ်သည်။ အခြားပေါက်ပင်များမှာ သင်းဝင်၊ ပုန်းညက်၊ သင်ပန်း၊ သပြေနှင့် ကသစ်ပင် များဖြစ်သည်။

(၃) စိမ့်တောများ

စိမ့်တောများကို မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ရေချိုစိမ့်တောများ၊ အပူပိုင်းမြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင် စိမ့်တောများနှင့် စိုစွတ်သော မြစ်ချောင်းနားနီး စိမ့်တောများဟူ၍ ခွဲခြားနိုင်သည်။ ထိုတောများတွင် ပျဉ်းမ၊ တောင် သရက်၊ ကြိမ်၊ ဝါး၊ ရုံးနှင့် အနန်းပင်များ ပေါက်ရောက်သည်။

(၄) အမြဲစိမ်းတောများ

အမြဲစိမ်းတောများကို စိုစွတ်အပူပိုင်း အမြဲစိမ်းတောနှင့် အပူပိုင်းအမြဲစိမ်းဆန်တောများဟု နှစ်မျိုးခွဲနိုင်သည်။ စိုစွတ်အပူပိုင်းအမြဲစိမ်းတောများကို နှစ်စဉ်ပျမ်းမျှရေချိန် ၅၀၀၀ မီလီမီတာအထက်ရ ရှိသည့် တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးတောင်ပိုင်းတွင် တွေ့ရသည်။ မိုးရေချိန် ၂၀၀၀ မီလီမီတာကျော်ပြီး

ပုံ (၁.၅) မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝပေါက်ပင်အမျိုးအစားများ

ခြောက်သွေ့ချိန်ရှိသည့်ဒေသများတွင်လည်း အပူပိုင်းအမြစ်စိမ်းတောများ ပေါက်သည်။

အပူပိုင်းအမြစ်စိမ်းဆန်တောများကို နှစ်စဉ်မိုးရေချိန် ၂၀၀၀ မီလီမီတာခန့်ရရှိပြီး ခြောက်သွေ့ချိန်ပိုများသည့်ဒေသများတွင် တွေ့နိုင်သည်။ အဓိကပေါက်ပင်များမှာ ပျဉ်းကတိုး၊ သက်န်း၊ တောင်သရက်၊ ရေတမာ၊ ကညင်၊ မြရာနှင့် ဝါးအမျိုးမျိုးတို့ဖြစ်သည်။

(၅) ရွက်ပြတ်ရောနှောတောများ

ရွက်ပြတ်ရောနှောတောများကို အမြင့်မီတာ ၁၀၀၀ အောက် နှစ်စဉ်မိုးရေချိန် ၁၀၀၀ မှ ၂၅၀၀ မီလီ မီတာကြားရရှိသော ဒေသများတွင်တွေ့ရပြီး သုံးမျိုးခွဲနိုင်သည်။ **အောက်ရွက်ပြတ်ရောနှောတောစို**များကို မြေနိမ့်ပိုင်းမြစ်ချောင်းများအနီးတွင် တွေ့ရသည်။

အထက်ရွက်ပြတ်ရောနှောတောစို များကို ရေဆင်းကောင်းပြီး တောင်စောင်းများရှိသည့် ပဲခူးရိုးမ၊ ရခိုင်ရိုးမ၊ ချင်းတောင်တန်း၊ သံလွင်မြစ်ဝှမ်းတစ်လျှောက်၊ ကသာ၊ ဗန်းမော်၊ မြစ်ကြီးနားဒေသများနှင့် ရှမ်းကုန်းပြင်မြင့်အနောက်ဘက်အစွန်းပိုင်းများတွင်တွေ့ရသည်။

အထက်ရွက်ပြတ်ရောနှောခြောက် များကို မိုးရေချိန် ၁၀၀၀ မှ ၁၂၀၀ မီလီမီတာ ကြားရရှိသော ပဲခူးရိုးမအလယ်ပိုင်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဒေသများတွင်တွေ့နိုင်သည်။ အဓိကပေါက်ပင်များမှာ ကျွန်း၊ ပျဉ်းကတိုး၊ ထောက်ကြံ့၊ ယမနေ၊ တမလန်း၊ ပိတောက်၊ ငှါ၊ အင်၊ အင်ကြင်း၊ သစ်ရာနှင့် ဝါးမျိုးစုံတို့ဖြစ်သည်။

(၆) ခြောက်သွေ့တောများ

ခြောက်သွေ့တောများကို မိုးရေချိန် ၁၀၀၀ မီလီမီတာအောက်ရရှိသော မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း ခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းတွင် တွေ့ရှိနိုင်ပြီး မိုးရေချိန်ပေါ်မူတည်၍ နှစ်မျိုးခွဲနိုင်သည်။ **သန်း-ဒဟတ်တော** များတွင် သန်းနှင့် ဒဟတ်ပင်မှာ အဓိကပေါက်ပင်ဖြစ်ပြီး ရှားစောင်း၊ သနပ်ခါးနှင့် အချို့နေရာများတွင် ဝါးပင်များလည်း ပေါက်သည်။

ဆူးချုံတော များတွင် အဓိကပေါက်ပင်များမှာ ရှားစောင်း၊ ထနောင်းနှင့် ဆီးပင်များဖြစ်ပြီး ပါးလွှာသောမြက်ခင်းနှင့် အခြားဆူးချုံပင်များလည်း ပေါက်သည်။

(၇) အင်တိုင်းတောများ

အင်တိုင်းတောများကို ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အထက် အမြင့်မီတာ ၈၀၀ အောက် ရရှိသော ဒေသများတွင် တွေ့နိုင်သည်။ အင်တိုင်းတောမြင့်များကို ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းနှင့် သံလွင်မြစ်ဝှမ်းဒေသများတွင် တွေ့နိုင်သည်။ အင်တိုင်းဆန်တောများကို မိုးရေချိန် ၁၂၀၀ မီလီမီတာ အထက်ရရှိသော ဒေသများတွင် တွေ့နိုင်သည်။ အင်တိုင်းချုံတောများကို မိုးရေချိန် ၆၀၀ မှ ၂၀၀၀ မီလီမီတာကြားရရှိသော ပဲခူးရိုးမ အနောက်ပိုင်းတွင် တွေ့နိုင်သည်။ အဓိကပေါက်ပင်မှာ အင်ပင်ဖြစ်ပြီး အခြားပေါက်ပင်များမှာ

အင်ကြင်း၊ သစ်ရာ၊ ကညင်၊ ကျွန်း၊ ပျဉ်းကတိုးနှင့် ဝါးတောများတို့ဖြစ်သည်။

(၈) တောင်ပေါ်သမပိုင်း အမြဲစိမ်းတောများ

တောင်ပေါ်သမပိုင်း အမြဲစိမ်းတောများသည် အပူချိန်လျော့နည်းသော ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင် အထက်အမြင့် မီတာ ၈၀၀ မှ ၄၀၀၀ ကြား၊ နှစ်စဉ် ပျမ်းမျှမိုးရေချိန် ၃၀၀၀ မီလီမီတာရရှိသည့် တောင်ပေါ်ဒေသများတွင် ပေါက်သည်။

အပူလျော့ပိုင်းတောင်ပေါ်တောများကို ရှမ်းကုန်းပြင်မြင့်ဒေသတွင် တွေ့ရပြီး အပူလျော့ပိုင်း စိုစွတ်တောင်ပေါ်တောများကို ချင်းတောင်တန်းနှင့် ရှမ်းကုန်းပြင်မြင့်ဒေသတို့၌ တွေ့ရသည်။ အဓိကပေါက်ပင်များမှာ ထင်းရှူးနှင့် ဝက်သစ်ချဖြစ်ပြီး သစ်ကောက်ညှင်း၊ လောက်ယား၊ ဘိုင်၊ သစ်ကပ်နွယ်များ၊ သစ်ခွများနှင့် ဝါးမျိုးစုံတို့ကိုလည်းတွေ့ရသည်။

သမပိုင်းသစ်တောများကို မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ဖျားပိုင်း အလွန်မြင့်သောတောင်တန်းများ ပေါ်တွင်တွေ့ရပြီး အယ်လ်ပိုင်ချိုတောများကို အမြင့်မီတာ ၃၇၀၀ အထက်တွင် တွေ့ရှိနိုင်သည်။

၁.၂.၅ မြေဆီလွှာ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် နေရာဒေသအလိုက် မြေဆီလွှာအမျိုးအစားများကို အောက်ပါအတိုင်း ကွဲပြားစွာတွေ့ရှိရသည်။

(၁) နန်းမြေ (Fluvisols)

မြန်မာနိုင်ငံ အနှံ့အပြားရှိ မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်များ၊ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသများနှင့် ကမ်းရိုးတန်း ဒေသများတွင် အများဆုံးတွေ့ရသည်။ စိုက်ပျိုးရေးအတွက် အရေးပါသော မြေဆီလွှာ ဖြစ်သည်။ စပါး၊ ဟင်းသီးဟင်းရွက်နှင့် ပဲမျိုးစုံစိုက်ရန် သင့်လျော်သည်။

(၂) လယ်မြေများ (Gleysols)

မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသများ၊ မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်များ၊ ကမ်းရိုးတန်းလွင်ပြင်နှင့်ချိုင့်ဝှမ်းများတွင် တွေ့ရပြီး စပါးစိုက်ပျိုးရန် အသင့်လျော်ဆုံးဖြစ်သည်။ လယ်မြေကို အမျိုးအစားထပ်မံခွဲနိုင်သည်။ ထုံးပေါက်လယ်မြေများကို မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း မိုးနည်းရပ်ဝန်းဒေသတွင်တွေ့ရပြီး ပဲမျိုးစုံနှင့် ဟင်းသီးဟင်းရွက်စိုက်ပျိုးရန် သင့်လျော်သည်။

ဆားပေါက်လယ်မြေများကို ဒီရေဝင်သည့် မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်များတွင် တွေ့ရပြီး စပါး၊ မြေပဲ၊ ပဲအမျိုးမျိုးနှင့် သီးနှံမျိုးစုံကို ဆောင်းသီးနှံအဖြစ် စိုက်ပျိုးနိုင်သည်။

နန်းရောလယ်မြေများကို ရေလွှမ်းလွင်ပြင်များတွင် တွေ့နိုင်သည်။ စပါး၊ ဆီထွက်သီးနှံ၊ ကြံနှင့် ဝှံလျှော်တို့ကို စိုက်ပျိုးနိုင်သည်။ လယ်မြေပြာနှင့် နွံပေါက်လယ်မြေများကို မြန်မာနိုင်ငံအောက်ပိုင်း

ဒေသများတွင်တွေ့ရပြီး ရေကျသွားချိန်၌ စပါးနှင့်ဂုန်လျှော်တို့ကို စိုက်ပျိုးနိုင်သည်။

နွံပေါက်ထုံးကျန်မြေနှင့် စိမ့်မြေများကို ရှမ်းကုန်းပြင်မြင့်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်းရှိ မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်များတွင်တွေ့နိုင်ပြီး သီးနှံမျိုးစုံစိုက်ပျိုးနိုင်သည်။ ဆားပေါက်နွံပေါက်လယ်မြေများကို စစ်တွေလွင်ပြင်၊ စစ်တောင်းမြစ်ဝှမ်းနှင့် မွန်-တနင်္သာရီ ကမ်းရိုးတန်းရှိ ဒေသအချို့တွင်တွေ့ရသည်။

(၃) ဂဝံနှင့် ဂဝံဆန်မြေဆီလွှာ(Ferralsols)

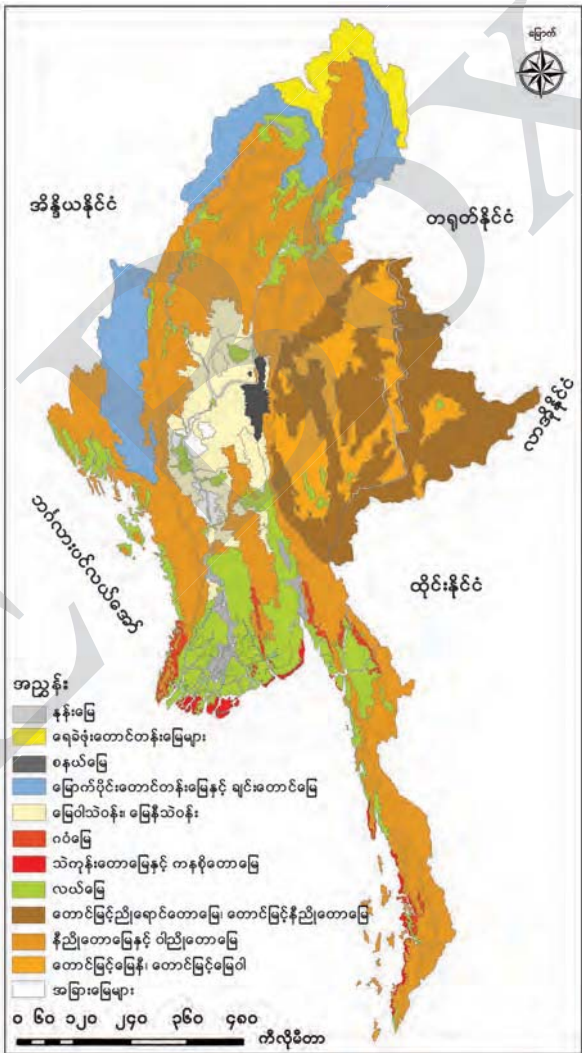
ဂဝံနှင့်ဂဝံဆန် မြေဆီလွှာများကို ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အထက် အမြင့်မီတာ ၁၀၀ အတွင်းတွေ့နိုင်ပြီး အနီရင့်နှင့် အဝါရောနှောသည့် အရောင်ရှိသည်။ အပူချိန်နှင့် မိုးရေချိန်များသောဒေသများတွင်တွေ့ရပြီး ရော်ဘာပင်၊ ဆီအုန်းနှင့် သစ်သီးဥယျာဉ်ခြံစိုက်ပျိုးနိုင်သည်။

(၄) နီညိုတောမြေနှင့်ဝါညိုတောမြေ (Ferralsols)

နီညိုတောမြေများကို အပူပိုင်း အမြဲစိမ်းတောနှင့် စိုစွတ်အပူပိုင်းမုတ်သုံတောများအောက်တွင်တွေ့ရပြီး ဝါညိုတောမြေများကို စိုစွတ်အပူပိုင်းမုတ်သုံတောများအောက်တွင်တွေ့နိုင်သည်။ ထိုမြေဆီလွှာများသည် သစ်တောမြေ၊ ဥယျာဉ်ခြံမြေနှင့် နှစ်ရှည်သီးနှံများစိုက်ပျိုးရန်သင့်လျော်သည်။

(၅) သဲကုန်းတောမြေနှင့် ကနစိုတောမြေ (Arenosol and Fluvisols)

သဲကုန်းတောမြေများသည် ပင်လယ်ရေပြင်နှင့်ကမ်းခြေကြား သဲခုံမြေများဖြစ်ပြီး ကမ်းခြေအပန်းဖြေနေရာအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်သည်။ ကနစိုတောမြေများကို ဒီရေအတက်အကျရှိသည့် ရခိုင်ကမ်းရိုးတန်း၊ ဧရာဝတီ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်၊ တနင်္သာရီကမ်းရိုးတန်းတစ်လျှောက်ရှိ မြိတ်ကျွန်းစု၏ ကမ်းခြေဒေသများတွင် တွေ့နိုင်သည်။

ပုံ (၁. ၆) မြန်မာနိုင်ငံ၏မြေဆီလွှာအမျိုးအစားများ

(၆) မြေဝါသဲဝန်းနှင့် မြေနီသဲဝန်း (Nitosols and Vertisols)

မြေဝါသဲဝန်းမြေဆီလွှာနှင့် မြေနီသဲဝန်းမြေဆီလွှာများကို မြန်မာနိုင်ငံခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းတွင် တွေ့နိုင်ပြီး ယာသီးနှံများစိုက်ပျိုးရန် သင့်လျော်သည်။

(၇) စနယ်မြေစေး (Vertisols)

မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း ခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းရှိ မြေပြင်မညီညာသောဒေသများနှင့် နှုန်းမြေများ ပေါ်တွင် တွေ့နိုင်သည်။ လယ်နှင့်ယာသီးနှံများစိုက်ပျိုးနိုင်ပြီး ရေသွင်းနိုင်သောနေရာများတွင် စပါးနှင့် ဝါသီးနှံများ ပိုမိုအောင်မြင်ဖြစ်ထွန်းသည်။

(၈) တောင်မြင့်မြေနီ၊ တောင်မြင့်မြေဝါ (Acrisols)

ရှမ်းကုန်းပြင်မြင့်၏ တောင်ခြေနှင့်တောင်တန်းဆင်ခြေလျှောများတွင် တောင်မြင့်မြေနီနှင့် တောင်မြင့်မြေဝါများကို တွေ့နိုင်သည်။ တောင်မြင့်မြေနီများသည် သစ်သီးဥယျာဉ်ခြံများ၊ ဟင်းသီး ဟင်းရွက်၊ ပန်းနှင့်သီးနှံမျိုးစုံစိုက်ပျိုးရန် သင့်လျော်သည်။

(၉) တောင်မြင့်ညိုရောင်တောမြေ၊ တောင်မြင့်နီညိုတောမြေ (Cambisols)

ယင်းမြေဆီလွှာများကို ရှမ်းကုန်းပြင်မြင့်၊ ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ကယားပြည်နယ်တို့ရှိ အမြဲစိမ်း သစ်တောများအောက်တွင် တွေ့ရသည်။

(၁၀) မြောက်ပိုင်းတောင်တန်းမြေများ၊ ချင်းတောင်မြေများ (Cambisols)

ချင်းတောင်တန်းတစ်လျှောက်၊ စစ်ကိုင်းတိုင်းမြောက်ပိုင်းနှင့် ကချင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတို့တွင် တွေ့ရပြီး မြေသားဖွဲ့စည်းမှုအားနည်း၍ မိုးရာသီတွင် မြေတိုက်စားမှုဖြစ်ပွားရန်လွယ်ကူသည်။

မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ဘက်ဖျားပိုင်း၌ ရေခဲဖုံးတောင်တန်းမြေများ (Cambisols) ကိုတွေ့ရသည်။ အခြားမြေဆီလွှာများမှာ ပုပ္ပားဒေသတွင်တွေ့ရသော ပုပ္ပားတောင်မြေဆီလွှာ (Andosols) နှင့် အလယ်ပိုင်းခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းတွင် တွေ့ရသော ကျောက်ဖြုန်းကမ္ဘာမြေ သို့မဟုတ် ကျောက်ကြေ မြေနုမြေဆီလွှာ (Lithosols) များဖြစ်သည်။

အဓိကအချက်များ

- ❖ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်ကို ဘူမိသက်တမ်းနှင့် မြေပြင်လက္ခဏာများပေါ် မူတည်၍ သဘာဝအပိုင်းကြီး ၄ ပိုင်း ပိုင်းခြားထားသည်။
- ❖ ဧရာဝတီမြစ်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အရေးပါဆုံးမြစ်ဖြစ်သည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရာသီဥတုအမျိုးအစား စုံလင်စွာ တွေ့ရှိရသည်။
- ❖ ရာသီဥတုအမျိုးအစားစုံလင်ခြင်းကြောင့် သဘာဝပေါက်ပင် အမျိုးအစားလည်း များပြားသည်။
- ❖ ရာသီဥတုအမျိုးအစားစုံလင်ပြီး သဘာဝပေါက်ပင် ကွာခြားမှုကိုလိုက်၍ မြေဆီလွှာ အမျိုးအစား များစွာရှိသည်။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- (၁) မြန်မာနိုင်ငံမြေပုံကိုရေးဆွဲပြီးတောင်တန်း၊ လွင်ပြင်နှင့် မြစ်စဉ်စုများကို ပုံပေါ်တွင်ဖော်ပြပါ။
- (၂) မြန်မာနိုင်ငံတွင်တွေ့ရသည့် မြေဆီလွှာအမျိုးအစားများကို ဖော်ပြပြီး စိုက်ပျိုးရေးအတွက် အသုံးဝင်သော မြေဆီလွှာများကို ရှင်းပြပါ။
- (၃) မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရွက်ပြတ်ရောနှောတော အမျိုးအစားများကို ခွဲခြားဖော်ပြပါ။

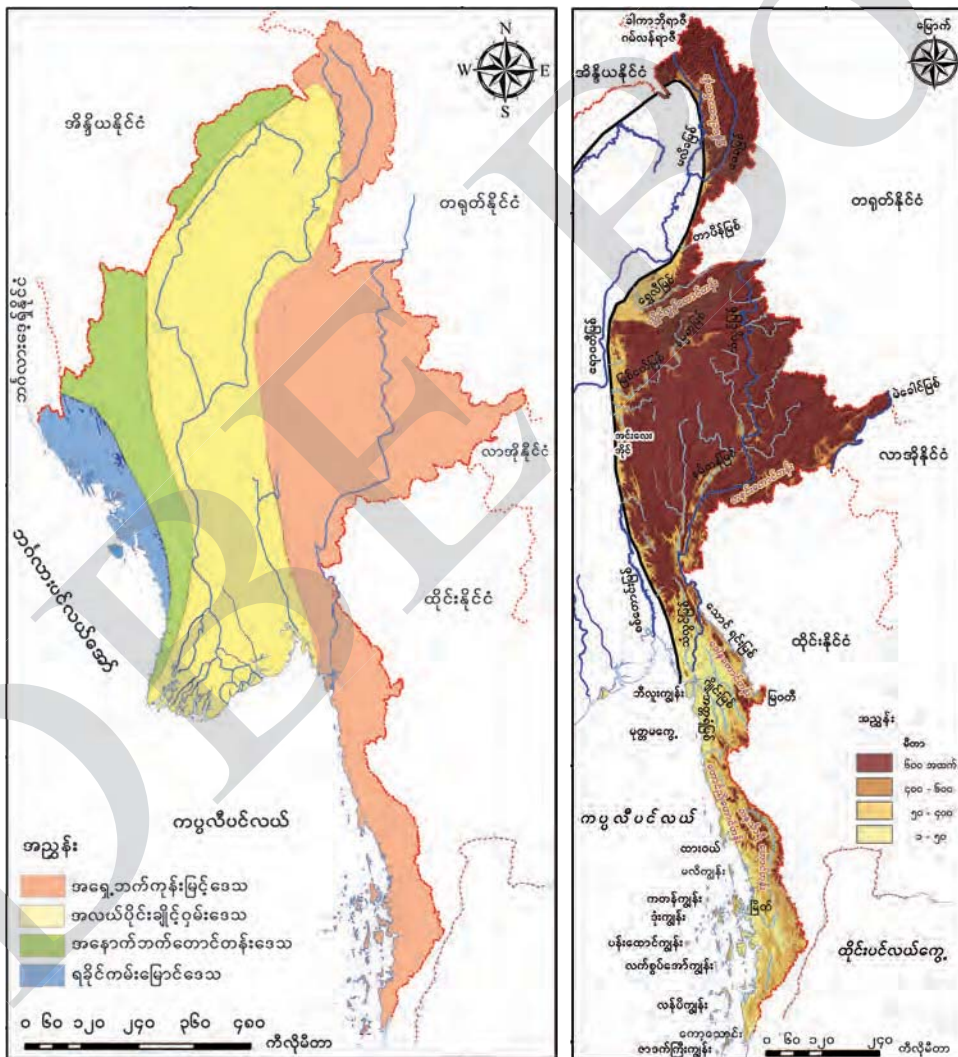

၁.၃ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်သဘာဝအပိုင်းကြီးများ

သင်ခန်းစာမိတ်ဆက်

- ❖ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်ကို မြေပြင်လက္ခဏာများအပေါ်မူတည်၍ လည်းကောင်း၊ ဘူမိသက်တမ်းအရလည်းကောင်း အပိုင်းကြီးလေးပိုင်း ပိုင်းခြားနိုင်သည်။ ထိုအပိုင်းကြီးများနှင့် အခြား သဘာဝပထဝီဝင်အချက်အလက်များကို ဆက်စပ်၍ လေ့လာနိုင်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်သဘာဝအပိုင်းကြီးများ

ပုံ (၁. ၇) မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် အပိုင်းကြီးများ

ပုံ (၁. ၈) အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသ

မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်အပိုင်းကြီးများမှာ

- (၁) အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသ
- (၂) အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသ
- (၃) အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသနှင့်
- (၄) ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသတို့ ဖြစ်သည်။

၁.၃.၁ အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသ

အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသကို အပိုင်း ၃ ပိုင်း ပိုင်းနိုင်သည်။

မြောက်ဘက်ပိုင်း

ဤအပိုင်း၌ ကချင်ပြည်နယ်မြောက်ဖျားပိုင်းနှင့် အရှေ့ပိုင်းရှိတောင်ကုန်းတောင်တန်းများ ပါဝင်သည်။ ဤအပိုင်းသည် နိုင်ငံ၏အမြင့်ဆုံးအပိုင်းဖြစ်ပြီး ခါကာဘိုရာဇီ (၅၈၈၁ မီတာ) နှင့် ဂမ်လန်ရာဇီ (၅၈၃၅ မီတာ) တို့သည် အမြင့်ဆုံးတောင်ထွတ်များဖြစ်သည်။ ဆီးနှင်းများ အမြဲဖုံးလွှမ်းနေသောတောင်ထွတ်များလည်း ရှိသည်။ ဧရာဝတီမြစ်နှင့် သံလွင်မြစ်တို့၏ ရေဝေကြောတောင်တန်းများ ရှိပြီး တောင်တန်းများသည် ပျမ်းမျှအမြင့် မီတာ ၃၃၀၀ ကျော်ရှိသည်။

ဤအပိုင်းတွင် မြေပြန့်လွင်ပြင် နည်းပါးသည်။ ဤအပိုင်း၏ မြောက်ဖျားပိုင်းရှိ ဆီးနှင်းဖုံးလွှမ်းနေသော တောင်တန်းများမှ မေခနှင့် မလိခမြစ်တို့ စတင်မြစ်ဖျားခံပြီး မြောက်မှတောင်သို့စီးဆင်းသည်။ ဤအပိုင်း၏တောင်ဘက်တွင် တရုတ်နိုင်ငံမှ စီးဆင်းလာသော တာပိန်မြစ်သည် ဧရာဝတီမြစ်အတွင်းသို့ အရှေ့ဘက်မှစီးဝင်သည်။

ထိုအပိုင်းသည် အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် ဆီးနှင်းဖုံးလွှမ်းတောင်တန်းများ ရှိသည့် တစ်ခုတည်းသော ဒေသဖြစ်ခြင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်စီးမှုမရှိသေးသော ဒေသဖြစ်ခြင်း တို့ကြောင့် သဘာဝအခြေခံခရီးသွားလုပ်ငန်းများဖော်ဆောင်ရန် အခြေခံကောင်းများ ပိုင်ဆိုင်ထားသည်။

အလယ်ပိုင်း

အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသ၏ အလယ်ပိုင်းတွင် ရှမ်းပြည်နယ်နှင့်ကယားပြည်နယ်တို့ ပါဝင်သည်။ ရှမ်းကုန်းပြင်မြင့်သည် ပျမ်းမျှမီတာ ၉၀၀ ကျော် မြင့်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် တောင်တန်းများသည် မြောက်မှတောင်သို့ သွယ်တန်းနေသော်လည်း ရွှေလီမြစ်နှင့် အပြိုင်သွယ်တန်းနေသော လွိုင်လွန်တောင်တန်းသည် အရှေ့မြောက်မှအနောက်တောင်သို့ သွယ်တန်းနေသည်။ ထိုင်း-မြန်မာနယ်စပ်ရှိ တနင်းတောင်တန်းသည် အရှေ့မှအနောက်သို့ သွယ်တန်းနေသည်။ အနောက်ဘက်ပိုင်းတွင် တောင်တန်း ၃ ခု တည်ရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ လွိုင်လင်တောင်တန်း၊ ဟိုပုံးတောင်တန်းနှင့် မဲနယ်တောင်တန်းဖြစ်သည်။ ထင်ရှားသော တောင်ထွတ်များမှာ လွိုင်မော်၊ ဆင်တောင်နှင့် မြင်းမထိတောင်တို့ဖြစ်ကြသည်။

ထင်ရှားသောထုံးကျောက်ဂူမှာ ပင်းတယဂူဖြစ်သည်။

ဤဒေသတွင် ပြတ်ရွှေ့ကြောင်းများ (Fault Lines)၊ မြေလွှာကျုံ့ချိုင့်ဝှမ်း (Rift Valley) များစွာရှိ သည်။ ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ ထင်ရှားသောအင်းလေးအိုင်သည် မြေလွှာကျုံ့ချိုင့်ဝှမ်းတစ်ခုအတွင်း တည်ရှိသော ရေအိုင်ဖြစ်သည်။ ကျယ်ပြန့်သော လွင်ပြင်များကို သီပေါ၊ သိန္နီ၊ ညောင်ရွှေ၊ ဟဲဟိုး၊ ကျိုင်းတုံ၊ မောက်မယ်နှင့် မိုင်းပန် စသည့်မြို့များပတ်ဝန်းကျင်တွင် တွေ့ရသည်။

သံလွင်မြစ်နှင့် အခြားမြစ်ချောင်းများသည် ဤဒေသအတွင်းရှိ မြေလွှာကျုံ့ချိုင့်ကြောင်းတစ် လျှောက် စီးဆင်းကြသည်။ တရုတ်နိုင်ငံမှစီးဆင်းလာသော သံလွင်မြစ်အတွင်းသို့ အရှေ့ဘက်မှ နမ့်တင်း၊ နမ့်ခါ၊ နမ့်ဆင်နှင့် အနောက်ဘက်မှ နမ့်နင်း၊ နမ့်ပန်၊ နန့်တန်နှင့် နန့်ပွန်မြစ်များ စီးဝင်သည်။ တရုတ်နိုင်ငံမှစီးဆင်းလာသောရွှေလီမြစ်နှင့် ရှမ်းကုန်းပြင်မြင့်မြောက်ပိုင်းမှ စီးဆင်းလာသောနမ့်တူမြစ် (ဒုဋ္ဌာဝတီမြစ်)တို့သည် ဒေသအနောက်ပိုင်းမှတစ်ဆင့် အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသကိုဖြတ်၍ ဧရာဝတီမြစ်အတွင်းသို့ စီးဝင်သည်။ ရှမ်းပြည်နယ်အရှေ့ပိုင်းတွင် မဲခေါင်မြစ်သည် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် လာအိုနိုင်ငံအကြား နယ်နိမိတ်ဖြစ်အဖြစ် စီးဆင်းနေသည်။

ဤအပိုင်းသည် တရုတ်နိုင်ငံ၊ လာအိုနိုင်ငံ၊ ထိုင်းနိုင်ငံတို့နှင့် ထိစပ်နေပြီး နယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေး မြို့များဖြစ်သော မူဆယ်၊ တာချီလိတ်နှင့် မယ်စွဲမြို့များမှတစ်ဆင့် ကုန်စည်နှင့်ခရီးသွားများစွာ ဝင်ရောက်သွားလာနိုင်၍ အရေးပါသောဒေသဖြစ်သည်။

တောင်ဘက်ပိုင်း

အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသ၏ တောင်ဘက်ပိုင်းတွင် ကရင်ပြည်နယ်၊ မွန်ပြည်နယ်နှင့် တနင်္သာရီ တိုင်းဒေသကြီးတို့ ပါဝင်သည်။ ဤအပိုင်းတွင် ဒေါနတောင်တန်းသည် အမြင့်ဆုံးတောင်တန်းဖြစ်သည်။ မွန်ပြည်နယ်အတွင်းတွင် မုတ္တမတောင်တန်းနှင့် တောင်ညိုတောင်တန်းတို့ တည်ရှိသည်။ ထင်ရှားသော တောင်များမှာ ထုံးကျောက်တောင်များဖြစ်သည့် ဇွဲကပင်နှင့် ကျောက်တစ်လုံးတောင်များဖြစ်သည်။ တနင်္သာရီတောင်တန်းတွင် မြင့်မိုရ်လက်ခတ်တောင်သည် အမြင့်ဆုံးတောင်ထွတ်ဖြစ်သည်။ ထင်ရှား သောထုံးကျောက်ဂူများမှာ ခရုံဂူနှင့် ဆဒွန်ဂူတို့ဖြစ်သည်။

ဤအပိုင်းတွင် မြေနိမ့်လွင်ပြင်ငယ်များကို တစ်ဆက်တည်းမတွေ့ရပေ။ မော်လမြိုင်မြို့၊ ပတ်ဝန်းကျင်၊ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီး ထားဝယ်မြစ်ဝှမ်းတစ်လျှောက်နှင့် မြိတ်မြို့အနီးတို့တွင် လွင်ပြင်များကို တွေ့နိုင်သည်။ ကျိုက္ခမိအနီး စက်စဲကမ်းခြေနှင့် လောင်းလုံးမြို့အနီး မောင်းမကန် ကမ်းခြေတို့မှာ ထင်ရှားသည်။ ကမ်းရိုးတန်းနှင့်အပြိုင်တည်ရှိသော ကျွန်းများကိုလည်း ဤအပိုင်းတွင် တွေ့နိုင်သည်။ သံလွင်မြစ်ဝရှိ ဘီလူးကျွန်းသည် မြေဩဇာကြွယ်ဝသည့် မြေနိမ့်ဒေသဖြစ်ပြီး ကျွန်းပေါ်တွင် တောင်ကုန်းငယ်များ တည်ရှိသည်။ ထင်ရှားသောကျွန်းများမှာ ထားဝယ်မြို့အနောက် ဘက်တွင် မောင်းမကန်ကျွန်းစုများရှိပြီး မြိတ်ကျွန်းစုတွင် မလိကျွန်း၊ ကတန်ကျွန်း၊ ဒုံးကျွန်း၊ ကံမော်ကျွန်း၊

ပန်းထောင်ကျွန်း၊ လန်ပိကျွန်း၊ ဇာဒက်ကြီးကျွန်းနှင့် အခြားကျွန်းငယ်ပေါင်း ၈၀၀ ကျော် ပါဝင်သည်။

တနင်္သာရီကမ်းရိုးတန်းရှိ ပင်လယ်ကမ်းခြေနှင့်ကျွန်းများသည် ယခုအခါ သဘာဝအခြေခံ ခရီးသွားလုပ်ငန်းများအတွက် အရေးပါလာသည်။ ဒေသ၏မြောက်ပိုင်းတွင် သံလွင်မြစ်နှင့် မြစ်လက်တက်များ စီးဆင်းနေပြီး သံလွင်မြစ်အတွင်းသို့ အရှေ့ဘက်မှ သောင်ရင်းမြစ်၊ အနောက်ဘက်မှ ယွန်းစလင်းမြစ်နှင့် ဒုံသမိမြစ်တို့ စီးဝင်သည်။ သံလွင်မြစ်နှင့် သောင်ရင်းမြစ်တို့သည် ထိုင်းနိုင်ငံနှင့် နယ်နိမိတ်ဖြစ်များအဖြစ် စီးဆင်းသည်။ သံလွင်မြစ်တွင် မြစ်ဝရှိ မော်လမြိုင်မှ ကီလိုမီတာ ၉၀ ခန့် ဝေးသော ရွှေဝှန်းအထိ သင်္ဘောများသွားလာနိုင်သည်။

လှိုင်းဘွဲ့မြစ်နှင့် ဟောင်သရောမြစ်တို့ ပေါင်းဆုံရာမှဖြစ်ပေါ်လာသော ဂျိုင်းမြစ်၊ ဇမိမြစ်နှင့် ဝင်းယော်မြစ်တို့ ပေါင်းဆုံရာမှဖြစ်ပေါ်လာသော အတ္တရံမြစ်တို့သည် သံလွင်မြစ်ဝအနီးတွင် သံလွင်မြစ်အတွင်းစီးဝင်ကာ မော်လမြိုင်လွင်ပြင်ကို တည်ဆောက်ထားသည်။

ရေးမြစ်သည် တောင်ညိုတောင်တန်းတွင်မြစ်ဖျားခံပြီး ရေးမြို့အနီးမှ ကပ္ပလီပင်လယ်အတွင်း စီးဝင်သည်။ ထားဝယ်မြစ်သည် မလွဲတောင်တွင်မြစ်ဖျားခံပြီး ကပ္ပလီပင်လယ်အတွင်းသို့ မြစ်ဝကျယ် အဖြစ် စီးဝင်သည်။ တနင်္သာရီမြစ်ကြီးနှင့် တနင်္သာရီမြစ်ငယ်တို့သည် တနင်္သာရီမြို့အနီးတွင်ပေါင်းဆုံ ပြီး မြိတ်မြို့အနီးမှ ပင်လယ်အတွင်းစီးဝင်သည်။

လေညာမြစ်သည် တောင်မှမြောက်သို့စီးဆင်းပြီး ဘုတ်ပြင်းမြို့အနီးမှ ပင်လယ်အတွင်း စီးဝင် သည်။ ပါချန်မြစ်သည် မြန်မာနိုင်ငံတောင်ဘက်ဆုံး၌ရှိပြီး မြစ်ဝတွင် ကော့သောင်းမြို့ရှိ၍ ထိုင်း- မြန်မာ နယ်နိမိတ်ဖြစ်သည်။

မြေမျက်နှာသွင်ပြင်၊ ရာသီဥတု၊ သဘာဝပေါက်ပင်နှင့် မြေဆီလွှာတို့၏ ဆက်နွှယ်မှု

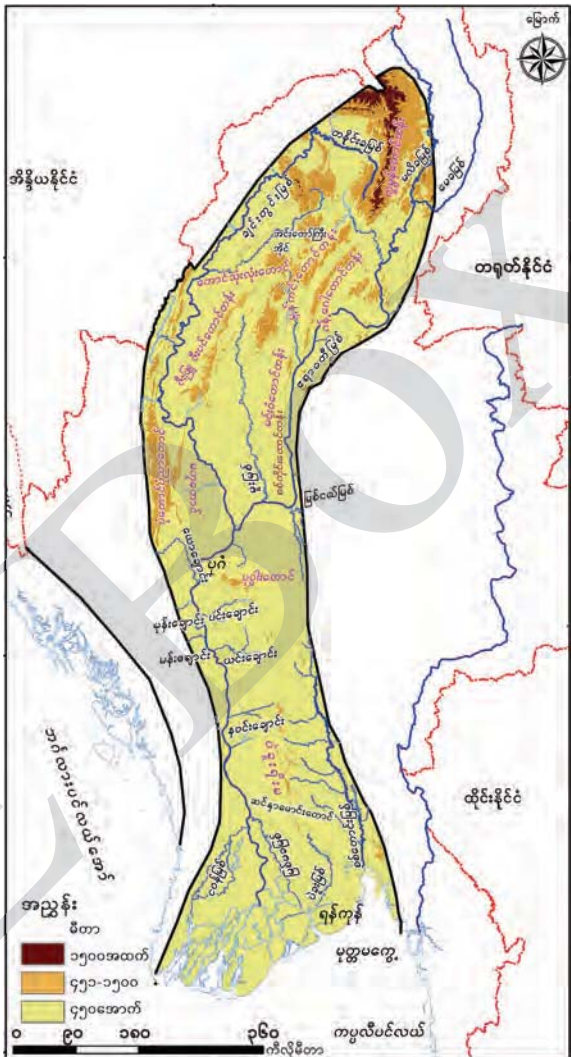
ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး	မြေမျက်နှာသွင်ပြင်	ရာသီဥတု	သဘာဝပေါက်ပင်	မြေဆီလွှာ	မြေအသုံးချမှု
ကချင်မြောက်နှင့်အရှေ့၊	အလွန်မြင့်သည့်တောင်တန်းများ	ကုန်းမြင့်ရာသီဥတု၊ အပူလျော့ပိုင်း၊ ကုန်းမြင့်၊ အပူလျော့ပိုင်း၊ မုတ်သုံ	ကုန်းမြင့်ဒေသပေါက်ပင်၊ တောင်ပေါ်သမပိုင်း၊ အမြဲစိမ်းတော၊ ရွက်ပြတ်ရောနှောတော	ရေခဲဖုံး၊ တောင်တန်းမြေ၊ မြောက်ပိုင်း၊ ကုန်းမြင့်၊ တောင်မြင့်ညိုရောင်နှင့်နီညိုတောမြေ	တောင်ယာ
ရှမ်း၊ ကယား	ကုန်းမြင့်၊ တောင်တန်း၊ ချိုင့်ဝှမ်းလွင်ပြင်	အပူပိုင်း၊ ဆေးနား၊ အပူလျော့ပိုင်း၊ မုတ်သုံ	တောင်ပေါ်သမပိုင်း၊ အမြဲစိမ်းတော၊ အမြဲစိမ်းတော	တောင်မြင့်မြေနီ၊ တောင်မြင့်မြေဝါ၊ နွံပေါက်ထုံးကျန်မြေ၊ တောင်မြင့်ညိုရောင်နှင့်နီညိုတောမြေ	တောင်ယာ၊ ဥယျာဉ်သီးနှံ၊ လယ် (စပါး)
ကရင်၊ မွန်၊ တနင်္သာရီ	တောင်တန်း၊ ကုန်းရိုး၊ မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်၊ ကမ်းရိုးတန်းလွင်ပြင်	အပူပိုင်း၊ မုတ်သုံ	အပူပိုင်း၊ အမြဲစိမ်းတော၊ အင်တိုင်းတော၊ စိမ့်တော၊ သဲခုံတော၊ ဒီရေတော	နီညိုနှင့်ဝါညိုတောမြေ၊ ဂဝံ၊ ဂဝံဆန်မြေ၊ နုန်းမြေ၊ လယ်မြေ၊ သဲခုံတောမြေ၊ ကနစိုတောမြေ	ဥယျာဉ်သီးနှံ၊ လယ် (စပါး)၊ နှစ်ရှည်သီးနှံ (ရော်ဘာ၊ ဆီအုန်း)

၁.၃.၂ အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသ

အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသကြီးနှင့်အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသကြားတွင် တည်ရှိသည်။ သက်နုကပ်ကျောက်များဖြင့် တည်ဆောက်ထားသည်။ ချိုင့်ဝှမ်းဒေသဟု ခေါ်သော်လည်း ချိုင့်ဝှမ်းအတွင်းတွင် တောင်ကုန်း၊ တောင်တန်းများ ပါဝင်နေသဖြင့် မြေပြန့်လွင်ပြင်များကိုတောင်ဘက်ပိုင်း၌သာ ကျယ်ပြန့်စွာတွေ့ရသည်။ ကချင်ပြည်နယ်အနောက်ပိုင်း၊ စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီး၊ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး၊ မကွေးတိုင်းဒေသကြီး၊ ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး၊ ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးတို့ ပါဝင်သည်။

ဒေသ၏မြောက်ဖျားတွင် ဧရာဝတီချင်းတွင်းမြစ်စဉ်စတင်ရာ ကုမ္ပဏီတောင်တန်းရှိပြီး ယင်းတောင်တန်းမှ အရှေ့ဘက်သို့ခွဲထွက်သော တောင်တန်းများမှာ ဂန့်ဂေါတောင်တန်းနှင့် မင်းဝံတောင်တန်းတို့ဖြစ်သည်။ အနောက်ဘက်သို့ခွဲထွက်သော တောင်တန်းများမှာ တောင်သုံးလုံး (မီးတောင်ဟောင်း)၊ ကြက်မောက်၊ ဇီးပင်နှင့် ဇီးဖြူတောင်တန်းများဖြစ်ကြသည်။ မှန်ကင်းတောင်တန်းသည် ဂန့်ဂေါတောင်တန်းနှင့် ဇီးပင်တောင်တန်းကြား၌ ရှိသည်။ မင်းဝံတောင်တန်းသည် တောင်ဘက်သို့ စစ်ကိုင်းတောင်တန်းအဖြစ် ဆက်လက်သွယ်တန်းသွားသည်။

ချင်းတွင်းမြစ်ဝှမ်းအောက်ပိုင်းနှင့် မြစ်သာမြစ်ကြားတွင် ပုံတောင်၊ ပုံညာတောင်၊ မဟူတောင်နှင့် တန့်ကြည်တောင်တန်းများ ရှိသည်။ ဧရာဝတီမြစ်နှင့် ချင်းတွင်းမြစ်ဆုံရာ ဒေသ၏တောင်ဘက်တွင် ၁၅၁၈ မီတာမြင့်သော ပုပ္ပားတောင်(မီးတောင်ဟောင်း) ရှိသည်။ ဧရာဝတီမြစ်နှင့် စစ်တောင်းမြစ်ကြားတွင် ပဲခူးရိုးမရှိပြီး အမြင့်ဆုံးတောင်ထွတ်သည် ဆင်နှာမောင်းတောင် ဖြစ်သည်။ ပဲခူးရိုးမသည် တောင်ဘက်သို့ တဖြည်းဖြည်း နိမ့်ဆင်းသွားရာ ရန်ကုန်မြို့တွင် ဂဝံကုန်းရိုးတန်းအဖြစ်တည်ရှိသည်။ ထိုကုန်းရိုးသည် သန်လျင်-ကျောက်တန်းကားလမ်းအတိုင်း ဆက်လက်သွယ်တန်းပြီး ပင်လယ်အတွင်းသို့နိမ့်ဆင်းသွားသည်။

ပုံ(၁.၉) အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသ

အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသတွင် ညီညာပြန့်ပြူးသော မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်နှင့် မြေပြန့်လွင်ပြင်များစွာ ရှိသည်။ ဧရာဝတီမြစ်နှင့်ချင်းတွင်းမြစ်ဝှမ်းတွင် ပူတာအိုလွင်ပြင်၊ ဟူးကောင်းချိုင့်ဝှမ်း၊ မိုးကောင်းလွင်ပြင်၊ မြစ်ကြီးနားလွင်ပြင်နှင့် ဗန်းမော်ချိုင့်ဝှမ်းတို့ ရှိသည်။ ဤအပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အကြီးဆုံးရေအိုင် ဖြစ်သော အင်းတော်ကြီးအိုင် တည်ရှိသည်။

ယင်းတို့၏တောင်ဘက်တွင် မူးမြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်၊ ချင်းတွင်းအနောက်ဘက်ကမ်း ပုလဲလွင်ပြင်၊ မန္တလေး-ကျောက်ဆည်လွင်ပြင်၊ မင်းဘူးလွင်ပြင်နှင့် တောင်တွင်းကြီးလွင်ပြင်တို့ ရှိသည်။

တောင်ဘက်အပိုင်းတွင် နဝင်းချောင်းလွင်ပြင်၊ စစ်တောင်းမြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်နှင့် ဧရာဝတီမြစ်ဝ ကျွန်းပေါ်လွင်ပြင်တို့ ရှိသည်။ ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသသည် မြန်အောင်မြို့တောင်ဘက်မှ စတင်သည်။ မြစ်ခွဲများပြားခြင်းကြောင့် ရေပတ်လည်ဝိုင်းသောကျွန်းများ အဖြစ်ရှိနေသည်။ ဧရာဝတီ မြစ်နှင့် မြစ်ခွဲများမှ သယ်ဆောင်လာသောအနည်များကို ပင်လယ်တွင်းသို့ ပို့ချခြင်းဖြင့် မြစ်ဝကျွန်းပေါ် ဆက်လက်တိုးချဲ့လျက်ရှိသည်။

ဤအပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အဓိကမြစ်ကြီးများဖြစ်သော ဧရာဝတီမြစ်၊ ချင်းတွင်းမြစ်နှင့် စစ်တောင်းမြစ်စဉ်စုများ စီးဆင်းလျက်ရှိကြသည်။

ဧရာဝတီမြစ်

ဧရာဝတီမြစ်သည် ကချင်ပြည်နယ် မြစ်ကြီးနားမြို့ မြောက်ဘက် ၄၆ ကီလိုမီတာအကွာတွင် မေခနှင့်မလိခမြစ်တို့ပေါင်းဆုံရာမှ စတင်ဖြစ်ပေါ်လာပြီး ပင်လယ်အထိ ၂၀၁၀ ကီလို မီတာရှည်သည်။

မြစ်လက်တက်များ

မြစ်ဖျားပိုင်းတွင် အရှေ့ဘက်မှ တာပိန်မြစ်၊ ရွှေလီမြစ်နှင့် ချောင်းမကြီးချောင်းတို့ စီးဝင်သည်။ အနောက်ဘက်မှ မိုးကောင်းချောင်းနှင့် မဲဇာချောင်းတို့ စီးဝင်သည်။

မြစ်အလယ်ပိုင်းတွင် အရှေ့ဘက်မှ မြစ်ငယ်မြစ်၊ ဆင်တဲဝချောင်း၊ ပင်းချောင်း၊ ယင်းချောင်း၊ ဘွက်ကြီးချောင်းနှင့် နဝင်းချောင်းတို့စီးဝင်သည်။ အနောက်ဘက်မှ မူးမြစ်၊ ချင်းတွင်းမြစ်၊ ယောချောင်း၊ စလင်းချောင်း၊ မုန်းချောင်း၊ မန်းချောင်းနှင့် မင်းတုန်းချောင်းတို့ စီးဝင်သည်။

မြစ်ကျဉ်းများ

ပထမမြစ်ကျဉ်းကိုမြစ်ကြီးနားနှင့် ဗန်းမော်အကြား ဆင်ဘိုတောင်ဘက်တွင် တွေ့ရသည်။ ဒုတိယမြစ်ကျဉ်းကို ဗန်းမော်နှင့်ကသာအကြား ရွှေကူမြို့အနီးတွင် တွေ့ရသည်။ တတိယမြစ်ကျဉ်းကို သပိတ်ကျင်းမြို့အနီးတွင်တွေ့ရပြီး စတုတ္ထမြစ်ကျဉ်းကို ပြည်မြို့အနီးတွင် တွေ့ရသည်။

ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်

မြစ်ဝကျွန်းပေါ်သည် မြန်အောင်မြို့အနီးမှ စတင်ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ဟင်္သာတမြို့အထက်နားတွင် ဧရာဝတီမြစ်၏ ပထမဆုံးမြစ်ခွဲဖြစ်သော ပုသိမ်မြစ်(ငဝန်မြစ်) စတင်ခွဲထွက်သည်။ ဧရာဝတီမြစ်သည်

ပုသိမ်မြစ်၊ သက်ကယ်သောင်မြစ်၊ ရွှေးမြစ်၊ ပြန်မလော့မြစ်၊ ပြင်စလူမြစ်၊ ဧရာဝတီမြစ်၊ ဘိုကလေးမြစ်၊ ဖျာပုံမြစ်၊ သံဒိမြစ်နှင့် တိုးမြစ်စသော မြစ်ခွဲ ၉ ခုဖြင့် မုတ္တမပင်လယ်ကွေ့အတွင်း စီးဝင်သည်။

ဤအပိုင်းတွင် ဧရာဝတီမြစ်နှင့်အပြိုင် စီးဆင်းလာသော မြစ်မခမြစ်သည် ပန်းလှိုင်မြစ်နှင့် ပေါင်းဆုံပြီး ရန်ကုန်မြစ်အဖြစ် မုတ္တမကွေ့အတွင်းစီးဝင်သည်။ ရန်ကုန်မြစ်အတွင်းသို့ မြစ်ဝအနီးတွင် ပဲခူးမြစ်နှင့် ပုဇွန်တောင်ချောင်းတို့ စီးဝင်သည်။ ရန်ကုန်မြစ်နှင့် တိုးမြစ်ကို တွဲတေးတူးမြောင်းဖြင့် ဆက်သွယ်ထားသည်။ ဧရာဝတီမြစ်သည် မြစ်ဝမှ ဗန်းမော်အထိ လှေသင်္ဘောများ ရာသီမရွေးသွားလာ နိုင်သည်။

ချင်းတွင်းမြစ်

ချင်းတွင်းမြစ်သည် ဟူးကောင်းချိုင့်ဝှမ်း အရှေ့ဘက်ရှိတောင်တန်းများပေါ်မှ မြစ်ဖျားခံပြီး မြစ်ဖျားပိုင်းကို တနိုင်းခမြစ်ဟုခေါ်သည်။ ဧရာဝတီမြစ်နှင့်ပေါင်းဆုံသည်အထိ ၁၁၅၄ ကီလိုမီတာ ရှည်လျားသည်။ ချင်းတွင်းမြစ်ဝှမ်းသည် ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းကဲ့သို့ မကျယ်ပြန့်ပေ။ ချင်းတွင်းမြစ်၏ ထင်ရှားသော မြစ်လက်တက်များမှာ ဟုမ္မလင်းမြို့အနီး အရှေ့ဘက်မှစီးဝင်သည့် ဥရုမြစ်၊ အနောက်ဘက် မှ စီးဝင်သည့် ယူးမြစ်နှင့် ကလေးမြို့အနီးမှ စီးဝင်သည့် မြစ်သာမြစ်တို့ဖြစ်သည်။ ချင်းတွင်းမြစ်သည် မြင်းခြံမြို့နှင့် ပခုက္ကူမြို့အကြားတွင် ဧရာဝတီမြစ်အတွင်းသို့ အနောက်ဘက်မှ စီးဝင်သည်။ ချင်းတွင်းမြစ်တွင် မိုးရာသီ၌ မြစ်ဝမှ ခန္တီးမြို့အထိ၊ နွေနှင့်ဆောင်းရာသီတွင် ဟုမ္မလင်းမြို့အထိ သင်္ဘောများ သွားလာနိုင်သည်။

စစ်တောင်းမြစ်

စစ်တောင်းမြစ်သည် ပေါင်းလောင်းချောင်း၊ ဆင်သေချောင်းနှင့် ငလိုက်ချောင်းတို့ပေါင်းဆုံရာ မှ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ မြစ်ဝအထိ ၄၂၂ ကီလိုမီတာရှည်သည့် စစ်တောင်းမြစ်သည် ပဲခူးရိုးမနှင့် ရှမ်းကုန်းမြင့်အကြားမှ စီးဆင်းလာသည်။

စစ်တောင်းမြစ်အတွင်းသို့ အရှေ့ဘက်မှ ပြုံးချောင်း၊ ကျောက်ကြီးချောင်း၊ သောက်ရေခပ် ချောင်းနှင့် ရွှေကျင်ချောင်းတို့စီးဝင်ပြီး အနောက်ဘက်မှ ဆွာချောင်း၊ ခပေါင်းချောင်း၊ ဖြူးချောင်း၊ ကွန်းချောင်းနှင့် ရဲနွယ်ချောင်းတို့ စီးဝင်သည်။

စစ်တောင်းမြစ်သည် မြစ်ဝကျယ် (ခေါင်းလောင်းပုံ) ဖြစ်၍ ဒီရေအတက်အကျ အလွန် မြန်ပြီး ဒီလှိုင်းကြီးမား၍ ကူးသန်းသွားလာရေးအတွက် မလွယ်ကူပေ။ ထို့အပြင် နန်းပို့ချမှုများပြီး မြစ်ရေတိမ်သောကြောင့် မြစ်ဝှမ်းအောက်ပိုင်းရှိ ပဲခူး-စစ်တောင်းလွင်ပြင်၌ မိုးများသောနှစ်များတွင် ရေကြီးရေလျှံမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ စစ်တောင်းမြစ်နှင့် ပဲခူးမြစ်ကို ပဲခူး-စစ်တောင်းတူးမြောင်းဖြင့် ဆက်သွယ်ထားသည်။

မြေမျက်နှာသွင်ပြင်၊ ရာသီဥတု၊ သဘာဝပေါက်ပင်နှင့်မြေဆီလွှာ ဆက်နွယ်မှု

ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီး	မြေမျက်နှာသွင်ပြင်	ရာသီဥတု	သဘာဝ ပေါက်ပင်	မြေဆီလွှာ	မြေ အသုံးချမှု
စစ်ကိုင်းမြောက်၊ ကချင်	တောင်တန်း၊ ကုန်းမြင့်	အပူလျော့ပိုင်း မုတ်သုံ	တောင်ပေါ် အမြဲစိမ်းတော၊ ရွက်ပြတ် ရောနှောတော	မြောက်ပိုင်း တောင်တန်းမြေ၊ နီညို တောမြေ၊ ဝါညို တောမြေ	တောင်ယာ၊ သစ်သီးဥယျာဉ်၊ လယ်(စပါး)
မကွေးအနောက်၊ စစ်ကိုင်းအလယ်၊ မန္တလေးအရှေ့တောင်၊ ပဲခူးအနောက်	တောင်တန်း၊ မြေနိမ့်မြေပြန့်၊ မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်	အပူပိုင်း ဆားနား	ရွက်ပြတ် ရောနှောတော၊ အင်တိုင်းတော၊ ခြောက်သွေ့ တော	မြေနီသဲဝန်း၊ မြေဝါသဲဝန်း၊ စနယ်မြေ၊ နုန်းမြေ၊ လယ်မြေ	စပါး (ရေသွင်း)၊ ယာသီးနှံ၊ ဥယျာဉ်ခြံ
မကွေး၊ မန္တလေး၊ စစ်ကိုင်း၊ ဧရာဝတီ-ချင်းတွင်း ဆုံရာ မြန်မာနိုင်ငံ အလယ်ပိုင်း	တောင်တန်း၊ မြေနိမ့်မြေပြန့်၊ မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်	အပူပိုင်း စတတ်	ခြောက်သွေ့တော	မြေနီသဲဝန်း၊ မြေဝါသဲဝန်း၊ စနယ်မြေ	ယာသီးနှံ၊ စပါး (ရေသွင်း)၊ ဥယျာဉ်ခြံ
ဧရာဝတီ၊ ရန်ကုန်၊ ပဲခူးအရှေ့	တောင်ကုန်း၊ တောင်တန်း၊ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်၊ မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်	အပူပိုင်း မုတ်သုံ	ရွက်ပြတ် ရောနှောတော၊ အမြဲစိမ်းတော၊ ဒီရေတော၊ သဲခုံတော	ဝါညိုတော မြေ၊ နုန်းမြေ၊ လယ်မြေ၊ ကနစိုတောမြေ၊ သဲခုံတောမြေ	လယ် (စပါး)၊ ဥယျာဉ်ခြံ

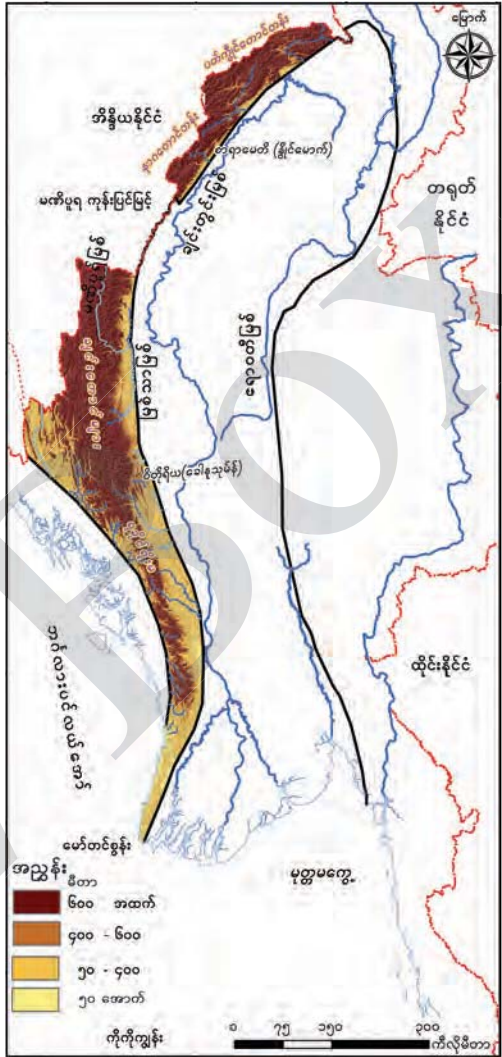
၁.၃.၃ အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသ

အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသသည် အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသနှင့် ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသတို့ထက် ဘူမိသက်တမ်းပိုရင့်သည့်အပိုင်းဖြစ်သည်။ ဤဒေသတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းရှိ ဟိမဝန္တာတောင်တန်းကြီးမှ တောင်ဘက်သို့ ကွေးဆင်းလာသောတောင်တန်းများ ပါဝင်သည်။ စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီး၏ အနောက်မြောက်ပိုင်း၊ ချင်းပြည်နယ်၊ မကွေးတိုင်းဒေသကြီး၊ ရခိုင်ပြည်နယ်တောင်ပိုင်းနှင့် ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီး၏ အနောက်ဘက်ပိုင်းတို့ ပါဝင်သည်။

မြောက်ဘက်ဆုံးပိုင်းတွင် ပတ်ကျိုင်တောင်တန်း ရှိပြီး ထိုအပိုင်းတွင် စာရာမေတီ(၃၈၂၆ မီတာ) သည် အမြင့်ဆုံးတောင်ထွတ်ဖြစ်သည်။ ယင်းမှ တောင်ဘက်သို့ နာဂတောင်တန်း၊ မဏိပူရကုန်းမြင့်၊ လူရှည်တောင်တန်းနှင့် ချင်းတောင်တန်းများအဖြစ် ဆက်လက်သွယ်တန်းလာသည်။ ချင်းတောင်တန်းတွင် အမြင့်ဆုံးတောင်ထွတ်မှာ ဝိတိုရိယ (ခေါ်) ခေါနုသုမ် (ခေါ်) နတ်မတောင် (၃၀၅၃ မီတာ) ဖြစ်သည်။

အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသသည် တောင်ဘက်သို့ ရခိုင်ရိုးမအဖြစ် ဆက်လက်သွယ်တန်းသွားသည်။ ရခိုင်ရိုးမမြောက်ပိုင်းရှိ စွန်တောင် (၁၉၈၉ မီတာ) သည် အမြင့်ဆုံးဖြစ်သည်။ ရခိုင်ရိုးမသည် တောင်ဘက်စွန်းပိုင်းတွင် မီတာ ၂၀၀ ခန့်သာမြင့်သော တောင်တန်းနိမ့်အဖြစ် ဆက်လက်သွယ်တန်းကာ မော်တင်စွန်းတွင် ပင်လယ်တွင်းသို့နိမ့်ဆင်းသွားပြီး သမီးလှကျွန်းနှင့် ကိုကိုးကျွန်းများအဖြစ် ဆက်လက်သွယ်တန်းသွားသည်။ ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီး၏ အနောက်ဘက်ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်နှင့် ထိစပ်ရာအပိုင်းတွင် ချောင်းသာနှင့်ငွေဆောင်ကမ်းခြေများ တည်ရှိသည်။ အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသတွင် ယူးမြစ်ဝှမ်းရှိ ကဘော်ချိုင့်ဝှမ်းလွင်ပြင်နှင့် ကလေးလွင်ပြင်တို့ တည်ရှိသည်။

ဤဒေသတွင် ကဘော်ချိုင့်ဝှမ်းလွင်ပြင်ကို ဖြတ်သန်းစီးဆင်းလာသော ယူးမြစ်ရှိပြီး အိန္ဒိယနိုင်ငံမှစီးဆင်းလာသော မဏိပူရမြစ်သည် မြစ်သာမြစ်နှင့်ပေါင်းဆုံ၍ ချင်းတွင်းမြစ်အတွင်းသို့ စီးဝင်သည်။

ပုံ(၁. ၁၀) အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသ

အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံနှင့်ဆက်သွယ်နိုင်သောလမ်းကြောင်း နှစ်ခု ရှိသည်။ ပတ်ကျိုင်းတောင်တန်းပေါ်ရှိ ပန်ဆောင်တောင်ကြားကိုဖြတ်၍ အိန္ဒိယနိုင်ငံ လီဒိုမြို့သို့ သွားသောလမ်းနှင့် တမူးမှ မိုရေးကိုဖြတ်၍ မဏိပူရပြည်နယ်ရှိ အင်ဖာသို့ သွားသောလမ်းများရှိသည်။ ထို့ပြင် ရခိုင်ရိုးမကိုဖြတ်ကျော်ပြီး မကွေးတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်ကိုဆက်သွယ်ထားသည့် အမ်းတောင်ကြားလမ်း၊ ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ဆက်သွယ်ပေးသည့် ပန်းတောင်း-တောင်ကုတ်လမ်း၊ ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ဆက်သွယ်ပေးသည့် ဝ-ငါးသိုင်းချောင်းလမ်းတို့ရှိသည်။

မြေမျက်နှာသွင်ပြင်၊ ရာသီဥတု၊ သဘာဝပေါက်ပင်နှင့်မြေဆီလွှာ ဆက်နွယ်မှု

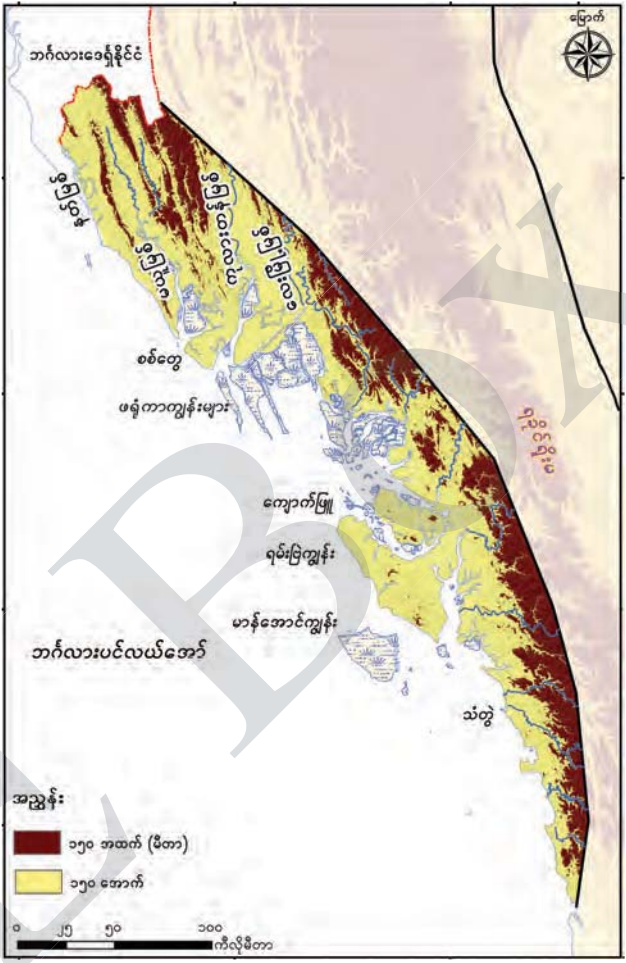
ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီး	မြေမျက်နှာသွင်ပြင်	ရာသီဥတု	သဘာဝ ပေါက်ပင်	မြေဆီလွှာ	မြေ အသုံးချမှု
စစ်ကိုင်း အနောက် မြောက်၊ ချင်းပြည်နယ်	တောင်တန်း၊ ကုန်းမြင့်၊ ချိုင့်ဝှမ်းလွင်ပြင်	အပူလျော့ပိုင်း ကုန်းမြင့်ရာသီ ဥတု	တောင်ပေါ် အမြဲစိမ်းတော၊	မြောက်ပိုင်း တောင်တန်းမြေ၊ ချင်းတောင် မြေဆီလွှာ၊ တောင်မြင့်နီညို တောမြေ၊ တောင်မြင့်ဝါညို တောမြေ	တောင်ယာ၊ သစ်သီး၊ ဥယျာဉ်
မကွေးအနောက်၊ ပဲခူးအနောက်	တောင်တန်း	အပူလျော့ပိုင်း မုတ်သုံ	အမြဲစိမ်းတော၊ ရွက်ပြတ် ရောနှောတော၊	တောင်မြင့်နီညို တောမြေ၊ တောင်မြင့်ဝါညို တောမြေ	တောင်ယာ၊ ယာသီးနှံ
ရခိုင်တောင်ပိုင်းနှင့် ဧရာဝတီ အနောက်တောင်	တောင်တန်း၊ ကမ်းရိုးတန်း လွင်ပြင်	အပူပိုင်း မုတ်သုံ	အမြဲစိမ်းတော၊ သဲခုံတော	တောင်မြင့်နီညို တောမြေ၊ တောင်မြင့်ဝါညို တောမြေ၊ သဲခုံတောမြေ	ဥယျာဉ်ခြံသီးနှံ

၁.၃.၄ ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသ

အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသနှင့် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်အကြားတွင် တည်ရှိသည်။ အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသကဲ့သို့ပင် သက်နုကပ်ကျောက်များနှင့် တည်ဆောက်ထားသည်။ ဤဒေသသည် မြောက်ဘက်တွင် ကျယ်ပြန့်၍တောင်ဘက်တွင် ကျဉ်းမြောင်းသွားသည်။

ဤဒေသ၏မြောက်ပိုင်းတွင် အနောက်မြောက်မှ အရှေ့တောင်သို့သွယ်တန်းနေသော သက်နုတွန့်ခေါက်တောင်တန်းများ ရှိသည်။ ထိုတောင်တန်းများကြားတွင် ကျဉ်းမြောင်းရှည်လျားသော မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်များကို တွေ့ရသည်။ ဤအပိုင်းရှိ မယူတောင်တန်း၊ စိုင်တင်တောင်တန်းနှင့် မင်းကြီးတောင်တန်းများသည် မြောက်ပိုင်းတွင်မြင့်ပြီး တောင်ဘက်သို့ နိမ့်ဆင်းသွားသည်။ မယူမြစ်၊ ကုလားတန်မြစ်နှင့် လေးမြို့မြစ်တို့ပေါင်းဆုံ၍ ကျယ်ပြန့်သည့် မြစ်ဝကျွန်းပေါ်လွင်ပြင်ကို တည်ဆောက်ထားပြီး ယင်းကို စစ်တွေလွင်ပြင်ဟု ခေါ်သည်။

ပုံ (၁. ၁၁) ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသ

ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသ၏ တောင်ဘက်ပိုင်းတွင် ရခိုင်ရိုးမ၏ တောင်စွယ်များသည် အချို့နေရာများတွင် ကမ်းရိုးတန်းအထိ နိမ့်ဆင်းလာသဖြင့် လွင်ပြင်များကို တစ်ဆက်တည်း မတွေ့ရပေ။ ရခိုင်ရိုးမမှမြစ်ဖျားခံ၍ စီးဆင်းလာသော မြစ်ချောင်းများတစ်လျှောက်တွင် သေးငယ်ကျဉ်းမြောင်းသော မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်ငယ်များ တွေ့ရသည်။ ကမ်းရိုးတန်းအထိ နိမ့်ဆင်းလာသော တောင်စွယ်များအကြားရှိ ပင်လယ်ကွေ့များတွင် သဲသောင်ကမ်းခြေများရှိပြီး ထင်ရှားသောကမ်းခြေမှာ သံတွဲမြို့အနီး ငပလီကမ်းခြေ ဖြစ်သည်။

ဤဒေသတွင် ထင်ရှားသော ကမ်းလွန်ကျွန်းများမှာ ဖရုံကာကျွန်း၊ ရမ်းဗြဲကျွန်းနှင့် မာန်အောင်ကျွန်းတို့ ဖြစ်သည်။ ကျွန်းများပေါ်တွင် တောင်တန်းနိမ့်များ ရှိသည်။ မကြာခဏပေါက်ကွဲသည့်

မီးတောင်ငယ်များကို ရမ်းဗြဲကျွန်းနှင့် မာန်အောင်ကျွန်းများတွင်တွေ့ရှိရပြီး ကျွန်းများနှင့် ကမ်းရိုးတန်းကြားတွင် နုန်းမြေပို့ချဆဲ ပင်လယ်တိမ်ပိုင်းရှိသည်။

ရခိုင်ပြည်နယ်အနောက်ဘက်ဆုံးရှိ နတ်မြစ်ကို မြန်မာ-ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နယ်နိမိတ်ဖြစ်အဖြစ် အသုံးပြုထားသည်။ နတ်မြစ်၏အရှေ့ဘက်တွင် မယူမြစ်၊ ကုလားတန်မြစ်(ကစ္ဆပနဒီ)နှင့် လေးမြို့မြစ်များ ရှိပြီး မြစ်ဝကျွန်းပေါ်တည်ဆောက်ထားသည်။ ၎င်းမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ကို စစ်တွေလွင်ပြင်ဟုခေါ်သည်။ မယူမြစ်တွင် စစ်တွေမှ ဘူးသီးတောင်အထိ ကုလားတန်မြစ်တွင် စစ်တွေမှကျောက်တော်အထိ သင်္ဘောများသွားနိုင်သည်။

ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသ၏တောင်ဘက်ပိုင်းတွင် ရခိုင်ရိုးမမှ မြစ်ဖျားခံစီးဆင်းလာသည့် ထင်ရှားသော ချောင်းများမှာ ဒလက်ချောင်း၊ အမ်းချောင်း၊ မအီချောင်း၊ တန်းလွဲချောင်း၊ တောင်ကုတ်ချောင်း၊ သံတွဲချောင်း၊ ကျိန်တလီချောင်းနှင့် ဝှဲချောင်းတို့ဖြစ်သည်။

မြေမျက်နှာသွင်ပြင်၊ ရာသီဥတု၊ သဘာဝပေါက်ပင်နှင့်မြေဆီလွှာ ဆက်နွယ်မှု

ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီး	မြေမျက်နှာသွင်ပြင်	ရာသီဥတု	သဘာဝ ပေါက်ပင်	မြေဆီလွှာ	မြေ အသုံးချမှု
ရခိုင်ပြည်နယ် မြောက်ပိုင်း	တောင်တန်း၊ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်၊ ကမ်းရိုးတန်း လွင်ပြင်	အပူပိုင်း မုတ်သုံရာသီ ဥတု	အမြစ်စိမ်းတော၊ ဒီရေတော၊	တောင်မြင့်နီညို တောမြေ၊ နုန်းမြေ၊ လယ်မြေ၊ ကနစိုတောမြေ	တောင်ယာ၊ သစ်သီး၊ ဥယျာဉ်၊ လယ် (စပါး)
ရခိုင်ပြည်နယ် တောင်ပိုင်း	တောင်တန်း၊ ကမ်းရိုးတန်း လွင်ပြင်	အပူပိုင်း မုတ်သုံရာသီ ဥတု	အမြစ်စိမ်းတော၊ ဒီရေတော၊ သဲခုံတော	တောင်မြင့်နီညို တောမြေ၊ နုန်းမြေ၊ လယ်မြေ၊ ကနစိုတောမြေ၊ သဲခုံတောမြေ	တောင်ယာ၊ သစ်သီး၊ ဥယျာဉ်၊ လယ် (စပါး)

အဓိကအချက်များ

- ❖ အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသသည် သက်တမ်းအရင့်ဆုံးအပိုင်းဖြစ်ပြီး တောင်မြောက်ရှည်လျားခြင်းကြောင့် ရာသီဥတုမျိုးစုံရရှိသည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံ အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသသည် ဧရာဝတီ၊ ချင်းတွင်းနှင့် စစ်တောင်းမြစ်စဉ်စုများ စီးဆင်းရာဒေသ ဖြစ်သည်။
- ❖ အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသကို ဟိမဝန္တာတောင်တန်းကြီးမှ တောင်ဘက်သို့ ကွေးဆင်းလာသော တောင်တန်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။
- ❖ ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသသည် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်နှင့် ထိစပ်နေသည့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသဖြစ်သည်။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- (၁) မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် အပိုင်းကြီး ၄ ပိုင်းကို မည်သည့်အချက်ပေါ်မူတည်၍ ပိုင်းခြားထားသနည်း။ ရှင်းပြပါ။
- (၂) အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသတွင်တွေ့ရှိရသည့် တောင်တန်းများ၏ တည်နေရာကို မြေပုံပေါ်တွင် ဖော်ပြပါ။
- (၃) အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသတွင်ပါဝင်သည့် ကမ်းရိုးတန်းလွင်ပြင်များနှင့် ကျွန်းများ၏ အရေးပါမှုကိုရေးပါ။
- (၄) အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသ၏ ထူးခြားသော မြေပြင်လက္ခဏာများကို ဖော်ပြပြီး အရေးပါသော လွင်ပြင်များအကြောင်းကို ရေးပါ။
- (၅) ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသတွင် စီးဆင်းနေသော မြစ်များအကြောင်းရေးပါ။
- (၆) အနောက်ဘက်တောင်တန်းဒေသကို ဖြတ်ကျော်နိုင်သည့် ဆက်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းများကို ဖော်ပြပါ။
- (၇) အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသရှိ နယ်နိမိတ်မြစ်အဖြစ် အသုံးပြုထားသော မြစ်အမည်များကို နေရာနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။
- (၈) ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသတွင် စစ်တွေလွင်ပြင်ကို မည်သို့ တည်ဆောက်ထားသနည်း။

အခန်း(၂)

လူမှုရေးပထဝီဝင်

နိဒါန်း

လူဦးရေအကြောင်းလေ့လာခြင်းကို လူဦးရေဆိုင်ရာ စာရင်းကောက်ယူစိစစ်ခြင်းပညာ (Demography) ဟုခေါ်ပြီး လူဦးရေဆိုင်ရာ အခြင်းအရာများကို လေ့လာရာတွင် အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များပါဝင်သည်။ ၎င်းတို့မှာ-

- ❖ လူဦးရေပမာဏ
- ❖ လူဦးရေတိုးတက်မှု
- ❖ လူများပျံ့နှံ့နေထိုင်မှုနှင့် သိပ်သည်းမှု
- ❖ အသက်အုပ်စုနှင့် ကျား၊ မ လက္ခဏာရပ်များ ဖြစ်သည်။

လူဦးရေကို တိုင်းတာခြင်း သို့မဟုတ် သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူခြင်း

လူဦးရေဆိုင်ရာ ပညာရှင်များက နိုင်ငံအတွင်းနေထိုင်သော စုစုပေါင်းလူဦးရေကို ကွင်းဆင်း ကောက်ယူခြင်းအား သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူခြင်းဟု ခေါ်သည်။ ထိုသို့ကောက်ယူခြင်းကို နိုင်ငံ အများစုတွင် အချိန်ကာလ အပိုင်းအခြားတစ်ခုဖြင့် ပုံမှန်ကောက်ယူကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဗြိတိသျှ အုပ်ချုပ်သည့်ကာလများအတွင်း ၁၀ နှစ်တစ်ကြိမ် ကောက်ယူခဲ့ပြီး လွတ်လပ်ရေးရရှိပြီးနောက် ၁၉၇၃၊ ၁၉၈၃ နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တို့တွင် ကောက်ယူခဲ့သည်။

သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူရာတွင် အဓိကကောက်ယူခြင်းမှာ လူဦးရေပမာဏဖြစ်ပြီး အခြား သော သတင်းအချက်အလက်များအဖြစ် အသက်၊ ကျား၊ မ၊ အိမ်ထောင်ရေးအခြေအနေ၊ လူမျိုး၊ ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာနှင့် အလုပ်အကိုင်အခြေအနေတို့ကိုပါ စာရင်းကောက်ယူကြသည်။ ထိုသို့ ကောက်ယူရရှိသည့် အချက်အလက်များကို အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများက အနာဂတ်ကာလစီမံကိန်းများတွင် အသုံးပြုကြသည်။ (ဥပမာ- ကျောင်းများတိုးချဲ့ဆောက်လုပ်ရန်၊ သက်ကြီးဂေဟာများ ထပ်မံတိုးချဲ့ရန်၊ ရွေးကောက်ပွဲ မဲပေးနိုင်သူစာရင်း ပြုစုရန်)

ဤသင်ခန်းစာနှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- ❖ လူမှုရေးပထဝီဝင်၏ အဓိပ္ပာယ်နှင့် လူမျိုးအုပ်စုကြီးများအကြောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် နေထိုင်ပုံ၊ လူဦးရေပမာဏနှင့် ပျံ့နှံ့မှု၊ ယဉ်ကျေးမှုလေ့ထုံးစံများနှင့် ဒေသအလိုက်အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းများ၊ ကျေးလက်နှင့် မြို့ပြလူနေထိုင်မှု ပုံစံများကို အလယ်တန်းအဆင့်တွင် အတော်အသင့် သိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းကိုလေ့လာသင်ယူပြီးပါက ကျောင်းသားများသည် အောက်ပါတို့ကို လုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

- ❖ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ၏ လူဦးရေတိုးတက်မှုနှင့် ပျံ့နှံ့မှု၊ လူဦးရေသိပ်သည်းမှုများကို သိရှိလာနိုင်မည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေ တိုးတက်မှုနှင့် ပျံ့နှံ့မှု၊ လူဦးရေသိပ်သည်းမှုတို့အပြင် အသက်အုပ်စု၊ ကျား မ အချိုး၊ အလုပ်အကိုင် အခွင့်အလမ်းများနှင့် မြို့ပြကျေးလက် လူနေထိုင်မှု အချိုးအစားများ စသည်ဖြင့်လူဦးရေဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို အသေးစိတ်သိရှိလာနိုင်မည်။

၂.၁ ကမ္ဘာ့လူဦးရေ

သင်ခန်းစာမိတ်ဆက်

လွန်ခဲ့သော နှစ်သန်းပေါင်းများစွာမှစ၍ ကမ္ဘာပေါ်တွင် လူသားမျိုးနွယ်များ စတင်ပေါ်ထွန်းလာပြီး ကမ္ဘာအနှံ့သို့ ပျံ့နှံ့ရောက်ရှိသွားကာ လူဦးရေတဖြည်းဖြည်း တိုးလာသည်။ ကမ္ဘာ့လူဦးရေ ပမာဏသည် နှစ်စဉ်တိုးလျက်ရှိပြီး ဒေသတစ်ခုနှင့်တစ်ခုအကြား လူဦးရေတိုးနှုန်းကွာခြားမှု ရှိသော်လည်း ကမ္ဘာ့လူဦးရေတိုးနေကြောင်း လေ့လာသိရှိနိုင်သည်။ ထို့ပြင် ကမ္ဘာ့လူဦးရေပျံ့နှံ့နေထိုင်မှု၊ လူဦးရေသိပ်သည်းမှုနှင့် သိပ်သည်းမှုများရခြင်း၊ နည်းရခြင်းအကြောင်းအရင်းများကို လေ့လာသိရှိနိုင်မည်။

၂.၁.၁ ကမ္ဘာ့လူဦးရေ တိုးတက်လာပုံ

ဇယား (၂. ၁) ကမ္ဘာ့လူဦးရေ တိုးတက်လာမှု

အချိန်ကာလ	စုစုပေါင်းလူဦးရေ
BC ၁၀၀၀၀	၅. ၁ သန်း
ခရစ်တော်ပေါ်ထွန်းချိန်	၂၅၀ သန်း
AD ၁၆၅၀	၅၀၀ သန်း
AD ၁၈၂၀	၁၀၀၀ သန်း
AD ၁၉၃၀	၂၀၀၀ သန်း
AD ၁၉၆၀	၃၀၀၀ သန်း
AD ၁၉၇၅	၄၀၀၀ သန်း
AD ၁၉၈၇	၅၀၀၀ သန်း
AD ၂၀၀၀	၆၀၀၀ သန်း
AD ၂၀၁၈	၇၆၂၀ သန်း

Source : www.census.gov>stories>world

အထက်ပါဇယားအရ ကမ္ဘာ့လူဦးရေသည် သန်း ၁၀၀၀ သို့ ရောက်ရှိရန် နှစ်ထောင်ချီကြာခဲ့ပြီး ထိုကာလမှ နှစ်ပေါင်း ၁၀၀ ကျော်သောကာလအချိန်တွင် လူဦးရေ နှစ်ဆတိုးကာ သန်း ၂၀၀၀ သို့ ရောက်ရှိလာသည်။

၂၀ ရာစုသည် ကမ္ဘာ့လူဦးရေအရှိန်အဟုန်နှင့် တိုးလာသောကာလတစ်ခုဖြစ်ပြီး ထိုသို့လူဦးရေ တိုးလာခြင်းကို လူဦးရေပေါက်ကွဲခြင်း (**Population Explosion**) ဟု ခေါ်သည်။ ကမ္ဘာ့လူဦးရေသည် ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်နှင့် ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်အကြားတွင် ၃ဆ တက်သွားပြီး လူဦးရေ သန်း ၂၀၀၀ မှ သန်း ၆၀၀၀ သို့ နှစ်ပေါင်း ၇၀ အတွင်း ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ် ကမ္ဘာ့လူဦးရေစုစုပေါင်း ၇၆၂၀ သန်းရှိပြီး စက်မှုဖွံ့ဖြိုးနိုင်ငံများတွင် လူဦးရေတိုးနှုန်း အလွန်နည်းသော်လည်း ဆင်းရဲသည့် ဖွံ့ဖြိုးဆဲ နိုင်ငံများတွင် လူဦးရေတိုးနှုန်း အမြင့်ဆုံးဖြစ်သည်။

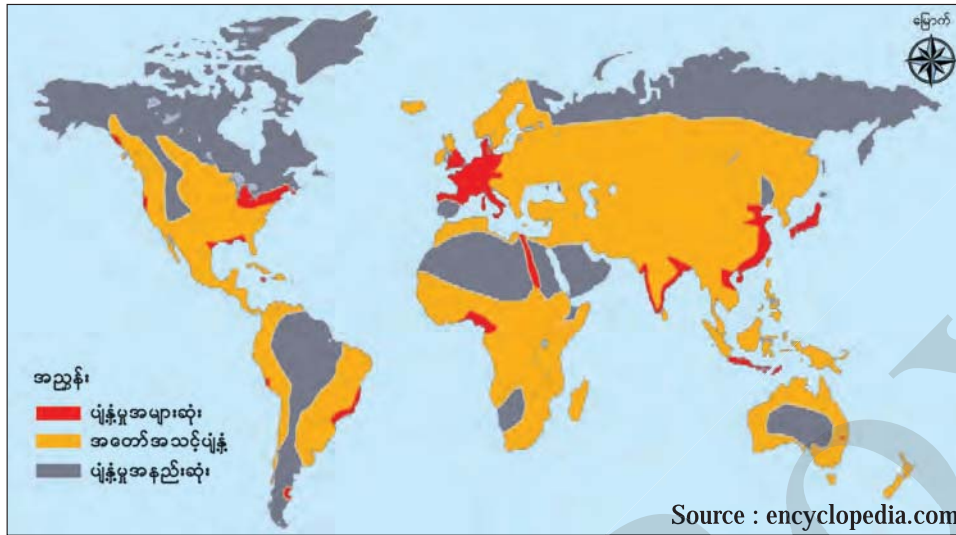
၂.၁.၂ ကမ္ဘာပေါ်တွင်လူဦးရေပျံ့နှံ့နေထိုင်မှုနှင့် လူဦးရေသိပ်သည်းမှု လူဦးရေပျံ့နှံ့နေထိုင်မှု

ကမ္ဘာ့ဒေသအသီးသီးတွင် ကွဲပြားခြားနားသော နေထိုင်မှုပုံစံများဖြင့် လူများပျံ့နှံ့နေထိုင်ကြသည်။ ကမ္ဘာ့မြောက်ဘက်ခြမ်း ၆၀ ဒီဂရီလတ္တီကျုမျဉ်း၏ မြောက်ဘက်ပိုင်းရှိ ရာသီဥတုဆိုးဝါးသည့် နေရာများနှင့် မြေမျက်နှာသွင်ပြင်ကြမ်းတမ်းသောနေရာများတွင် လူနေကျပါးပြီး တောင်ဘက်ပိုင်းရှိ မြစ်ဝှမ်း လွင်ပြင်နှင့် ကမ်းရိုးတန်းလွင်ပြင်များတွင် လူနေထူထပ်သည်။ ကမ္ဘာ့လူဦးရေစုစုပေါင်း၏ ၈၀ ရာခိုင်နှုန်း နီးပါးသည် ကမ္ဘာ့မြေပြင်ဧရိယာ၏ ၂၀ ရာခိုင်နှုန်းခန့်အတွင်း၌ ပျံ့နှံ့နေထိုင်ကြောင်း တွေ့ရသည်။

ဇယား (၂.၂) ကမ္ဘာ့လူဦးရေ ပျံ့နှံ့နေထိုင်မှုနှင့် သိပ်သည်းမှု (၂၀၁၈)

ဒေသ	လူဦးရေ သန်းပေါင်း	ဧရိယာစတုရန်း ကီလိုမီတာ	ပျံ့နှံ့နေထိုင်မှု %	လူဦးရေသိပ်သည်းဆ (၁ စတုရန်းကီလိုမီတာ)
အာရှ	၄၅၃၄	၄၄၅၇၉၀၀၀	၅၉.၅	၉၅
အာဖရိက	၁၂၈၀	၃၀၃၇၀၀၀၀	၁၆.၈	၃၄
ဥရောပ	၇၄၇	၁၀၁၈၀၀၀၀	၉.၈	၇၃
တောင်အမေရိက	၆၄၈	၁၇၈၄၀၀၀၀	၈.၅	၂၂
မြောက်အမေရိက	၃၆၆	၂၄၇၀၉၀၀၀	၄.၈	၂၂
သမုဒ္ဒရာဒေသ+ဩစတြေးလျ	၄၅	၈၆၀၀၀၀၀	၀.၆	၃
စုစုပေါင်း	၇၆၂၀	၁၃၆၂၇၈၀၀၀	၁၀၀	-

Source : worldatlas

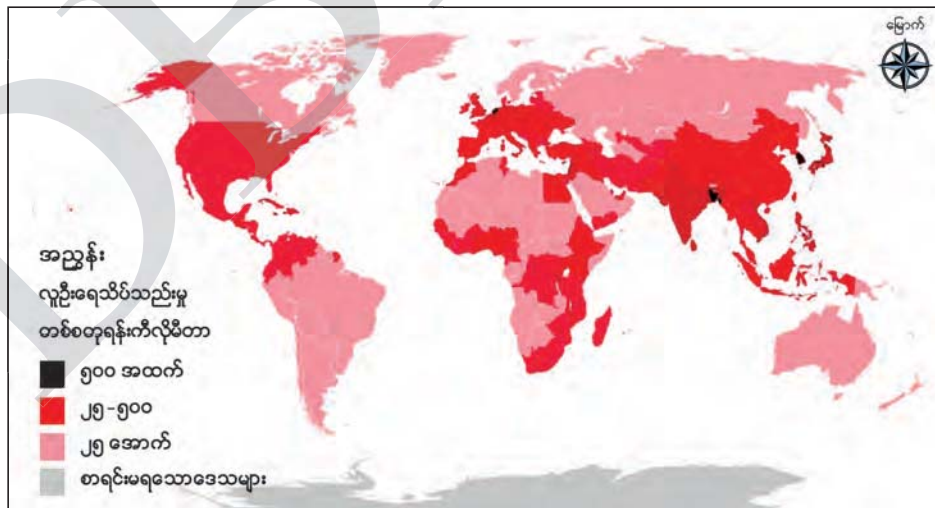
ပုံ (၂. ၁) ကမ္ဘာ့လူဦးရေပျံ့နှံ့မှု

လူဦးရေသိပ်သည်းမှု

နေရာဒေသအလိုက် သို့မဟုတ် နိုင်ငံအလိုက် လူနေထိုင်မှုအနည်းအများကို လူဦးရေသိပ်သည်းမှု (Population Density) ကွာခြားချက်ဖြင့် ဖော်ပြနိုင်သည်။ လူဦးရေသိပ်သည်းမှုကို ၁ စတုရန်းကီလိုမီတာတွင် နေထိုင်သော လူဦးရေပမာဏဖြင့် ဖော်ပြနိုင်သည်။

$$\text{လူဦးရေသိပ်သည်းမှု} = \frac{\text{ဒေသ၏စုစုပေါင်းလူဦးရေ}}{\text{ဒေသဧရိယာ (စတုရန်းကီလိုမီတာ)}}$$

လူဦးရေသိပ်သည်းမှုသည် နေရာဒေသအလိုက်၊ နိုင်ငံအလိုက် ကွာခြားသည်။ လူဦးရေသိပ်သည်းမှုကို မြေပုံပေါ်တွင် ကွဲပြားသောအရောင် သို့မဟုတ် အဆင်ပုံစံများနှင့် ပြသနိုင်သည်။

ပုံ (၂. ၂) နိုင်ငံအလိုက်လူဦးရေသိပ်သည်းမှု (၂၀၁၈)

ကမ္ဘာ့လူဦးရေသိပ်သည်းမှု များရခြင်း၊ နည်းရခြင်း အကြောင်းရင်းများကို ဇယား(၂. ၃)ကို ကိုးကား၍ လေ့လာနိုင်သည်။

ဇယား (၂. ၃) ကမ္ဘာ့လူဦးရေသိပ်သည်းမှု များရခြင်း၊ နည်းရခြင်း အကြောင်းရင်းများ

လူဦးရေများသည့်ဒေသ	အကြောင်းရင်းများ	လူဦးရေနည်းသည့်ဒေသ	အကြောင်းရင်းများ
ဥရောပမြောက်ပိုင်းလွင်ပြင် အိန္ဒိယ၊ ဂင်္ဂါလွင်ပြင်	မြေနှိမ့်ဒေသများ (လွင်ပြင်)	ရော့ကီးတောင်တန်း၊ အင်ဒီးစ်တောင်တန်း	မြေမျက်နှာပြင်ကြမ်းသည် တောင်တန်းဒေသ
ကယ်လီဖိုးနီးယားဒေသ၊မြေထဲပင်လယ်ပတ်ဝန်းကျင်ဒေသ	သင့်တင့်မှုတရာသီဥတုရှိ ဒေသ	ဆိုက်ဘေးရီးယား၊ အလက်စကား၊ ဩစတြေးလျသဲကန္တာရ	ရာသီဥတု မူလွန်း၊ အေးလွန်း၊ ခြောက်သွေ့လွန်းသည့်ဒေသ
တရုတ်နိုင်ငံ ယန်စီမြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်	စိုက်ပျိုးရေးအတွက် မြေဩဇာကောင်း	ဂိုဘီသဲကန္တာရ (မွန်ဂိုလီးယား)	အောက်ခံမြေဆီလွှာပါး၊ မြေဩဇာမကောင်းသည့်ဒေသ
အနောက်ဥရောပ၊အမေရိကန်အနောက်အလယ်ပိုင်း	သစ်တောနှင့် မြက်ခင်းဒေသ ဆက်သွယ်ရေးကောင်း	အမေန် မိုးသစ်တော (တောင်အမေရိက)	အတွင်းပိုင်းသို့ဆက်သွယ်သွားလာရန် ခက်ခဲသည့်ဒေသ
ဩစတြေးလျအရှေ့ပိုင်း ကမ်းရိုးတန်း	ဆက်သွယ်ရေးကောင်းသော ကမ်းရိုးတန်းဒေသ	ဆာဟာရ သဲကန္တာရ (အာဖရိက)	ကန္တာရဒေသဖြစ်၍ လူနေနည်းပါးသည့်ဒေသ
အနောက်ဥရောပ၊အမေရိကန်အရှေ့မြောက်ပိုင်း	စီးပွားရေးဆိုင်ရာသယ်ယာပို့ကြွယ်ဝဒေသ		
အင်္ဂလန် အရှေ့တောင်ပိုင်း (လန်ဒန်)	ကုန်သွယ်ဖက်နိုင်ငံများနှင့် နီးကပ်စွာတည်ရှိခြင်း		

၂.၂ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေ

သင်ခန်းစာမိတ်ဆက်

- ❖ မြန်မာနိုင်ငံသည် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင် လူဦးရေနည်းသော နိုင်ငံတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် လူဦးရေ ၅၁.၅ သန်းခန့်ရှိသည်။ ကမ္ဘာပေါ်တွင် လူဦးရေ အများဆုံးဖြစ်သော တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံနှင့် အိန္ဒိယသမ္မတနိုင်ငံတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံကို ဝန်းရံတည်ရှိနေသည်။

ဇယား (၂.၄) မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများ၏ လူဦးရေသိပ်သည်းမှု (၂၀၁၈)

နိုင်ငံ	ဧရိယာ (စတုရန်းကီလိုမီတာ)	လူဦးရေ (သန်း)	သိပ်သည်းမှု (ဦးရေ) (၁ စတုရန်းကီလိုမီတာ)
တရုတ်	၉၇၀၆၉၆၁	၁၄.၂၇	၁၄၈
အိန္ဒိယ	၃၂၈၇၅၉၀	၁၃၅၂	၄၁၆
ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်	၁၄၇၅၇၀	၁၆၁	၁၁၀၅
ထိုင်း	၅၁၃၁၂၀	၆၉	၁၃၆
မြန်မာ	၆၇၆၅၈၁	၅၃.၇	၈၀
လာအို	၂၃၆၈၀၀	၇.၁	၃၀

Source : worldatlas

၂.၂.၁ လူဦးရေတိုးတက်လာပုံ

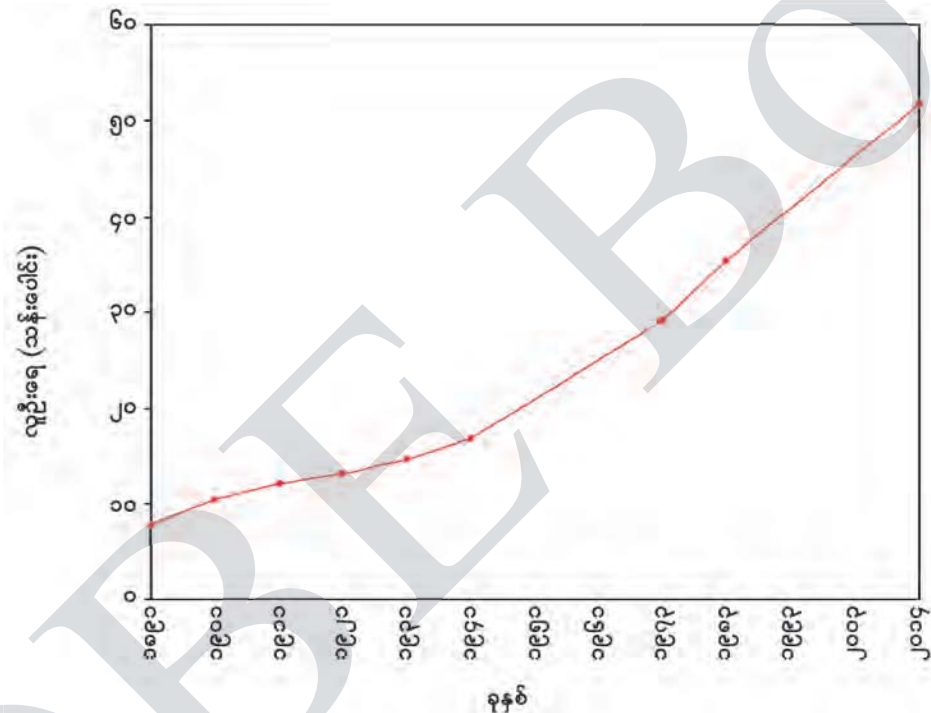
ဇယား (၂.၅) မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေတိုးတက်မှု

သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူသည့်နှစ်	လူဦးရေ (သန်းပေါင်း)	တိုးနှုန်း
၁၈၉၁	၇.၇	-
၁၉၀၁	၁၀.၅	၃.၆
၁၉၁၁	၁၂.၁	၁.၅၂
၁၉၂၁	၁၃.၂	၀.၉
၁၉၃၁	၁၄.၇	၁.၁၃
၁၉၄၁	၁၆.၈	၁.၄၂
၁၉၅၃	၂၈.၉	၂.၀
၁၉၈၃	၃၅.၃	၂.၀၂
၂၀၁၄	၅၁.၅	၀.၈၉

Source : www.dop.gov.mm

၁၈၀၀ ပြည့်နှစ်ခန့်တွင် မြန်မာနိုင်ငံလူဦးရေ လေးသန်းကျော်ရှိမည်ဟု ပညာရှင်များက ခန့်မှန်းခဲ့ကြသည်။ တစ်နိုင်ငံလုံး သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူမှုကို ဗြိတိသျှလက်ထက် ၁၈၉၁ ခုနှစ် တွင် ပထမဆုံးအကြိမ်ကောက်ယူခဲ့ရာ လူဦးရေ ၇. ၇ သန်းရှိခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှခေတ်တွင် ၁၀ နှစ် တစ်ကြိမ် သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူခဲ့ရာ ၁၉၄၁ ခုနှစ်တွင် လူဦးရေ ၁၆. ၈ သန်းရှိခဲ့သည်။

လွတ်လပ်ရေးရရှိပြီးနောက် တစ်နိုင်ငံလုံးအတိုင်းအတာနှင့် သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူခြင်းကို ၁၉၇၃ ခုနှစ်၊ ၁၉၈၃ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တို့တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၁၉၇၃ ခုနှစ်တွင် လူဦးရေ ၂၈. ၉ သန်း၊ ၁၉၈၃ ခုနှစ်တွင် ၃၅. ၃ သန်းနှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ၅၁. ၅ သန်းသို့ တိုးတက်လာခဲ့သည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ် ခန့်မှန်းလူဦးရေ ၅၄. ၁ သန်းရှိသည်။

ပုံ (၂. ၃) မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေတိုးတက်မှုပြပုံ

၂.၂.၂ လူဦးရေပျံ့နှံ့မှုနှင့် သိပ်သည်းမှု

လူဦးရေပျံ့နှံ့မှု

မြန်မာနိုင်ငံလူဦးရေမှာ နှစ်စဉ်တိုးလျက် ရှိသည်။ လူဦးရေပျံ့နှံ့နေထိုင်မှုမှာ တစ်နေရာနှင့် တစ်နေရာ မတူပေ။ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး၊ ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီး၊ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး၊ ရှမ်းပြည်နယ်နှင့် စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးတို့သည် လူနေထိုင်မှုအများဆုံး ဖြစ်သည်။ ထိုတိုင်းဒေသကြီး၊ ပြည်နယ် ၅ ခုတို့၏ ၂၀၁၄ ခုနှစ် စုစုပေါင်းလူဦးရေ သည် တစ်နိုင်ငံလုံး လူဦးရေ၏ ၆၀ ရာခိုင်နှုန်းခန့်

ရှိသည်။ ထိုဒေသများအပြင် စစ်တောင်းမြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်၊ မော်လမြိုင်လွင်ပြင်၊ စစ်တွေလွင်ပြင်နှင့် ကမ်းရိုးတန်းလွင်ပြင်များတွင်လည်း လူနေထိုင်မှုများသည်။

လူနေထိုင်မှုအနည်းဆုံးတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များမှာ ကယားပြည်နယ်၊ ချင်းပြည်နယ်၊ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ကချင်ပြည်နယ်တို့ဖြစ်ပြီး တစ်နိုင်ငံလုံး လူဦးရေ၏ ၇.၂ ရာခိုင်နှုန်းခန့်သာ ရှိသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လူနေအနည်းဆုံးဒေသများမှာ ကချင်ပြည်နယ်ရှိမြို့နယ်အချို့၊ ချင်းပြည်နယ်နှင့် ကယားပြည်နယ်ရှိ ဆက်သွယ်သွားလာရန်ခက်ခဲသောဒေသများ ဖြစ်သည်။

ဇယား (၂.၆) မြန်မာနိုင်ငံ၏ နှစ်အလိုက် လူဦးရေပျံ့နှံ့မှုနှင့် သိပ်သည်းမှု

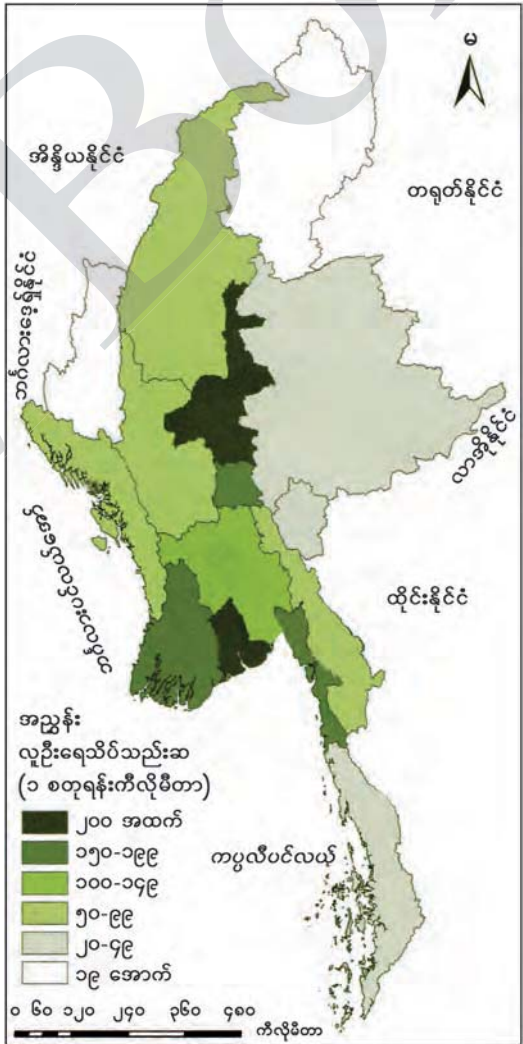
ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီး	လူဦးရေပျံ့နှံ့မှု ရာခိုင်နှုန်း			လူနေသိပ်သည်းဆ (ဦးရေ) (၁ စတုရန်းကီလိုမီတာ)		
	၁၉၇၃	၁၉၈၃	၂၀၁၄	၁၉၇၃	၁၉၈၃	၂၀၁၄
ကချင်	၂.၆	၂.၆	၃.၃	၈	၁၀	၁၉
ကယား	၀.၄	၀.၅	၀.၆	၁၁	၁၄	၂၄
ကရင်	၃.၀	၃.၀	၃.၁	၂၈	၃၅	၅၂
ချင်း	၁.၁	၁.၀	၀.၉	၉	၁၀	၁၃
စစ်ကိုင်း	၁၀.၈	၁၀.၉	၁၀.၃	၃၃	၄၁	၅၇
တနင်္သာရီ	၂.၅	၂.၆	၂.၇	၁၇	၂၁	၃၂
ပဲခူး	၁၁.၀	၁၀.၈	၉.၄	၈၁	၉၆	၁၂၄
မကွေး	၉.၁	၉.၂	၇.၆	၅၉	၇၂	၈၇
မန္တလေး	၁၂.၇	၁၃.၀	၁၂.၀	၉၉	၁၂၄	၂၀၀
မွန်	၄.၅	၄.၈	၄.၀	၁၀၇	၁၃၇	၁၆၇
ရခိုင်	၅.၉	၅.၈	၆.၂	၄၇	၅၆	၈၇
ရန်ကုန်	၁၁.၀	၁၁.၂	၁၄.၃	၃၁၀	၃၈၇	၇၁၆
ရှမ်း	၁၁.၀	၁၀.၅	၁၁.၃	၂၀	၂၄	၃၇
ဧရာဝတီ	၁၄.၄	၁၄.၁	၁၂.၀	၁၁၈	၁၄၂	၁၇၇
နေပြည်တော်	-	-	၂.၃	-	-	၃၇
ပြည်ထောင်စု	၁၀၀	၁၀၀	၁၀၀	၄၃	၅၂	၇၆

Source : www.dop.gov.mm

နှစ်အလိုက် လူဦးရေ ပျံ့နှံ့မှုအချိုးအစားရာခိုင်နှုန်း ပြောင်းလဲခြင်းကိုလေ့လာရာတွင် ၁၉၈၃ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ်အကြား ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးတွင် လူနေပျံ့နှံ့မှုသည် ၁၁.၂ ရာခိုင်နှုန်းမှ ၁၄.၃ ရာခိုင်နှုန်းသို့ မြင့်တက်ခဲ့သည်။ ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီး၌ ၁၄.၁ ရာခိုင်နှုန်းမှ ၁၂.၀ ရာခိုင်နှုန်းသို့ လျော့ကျသွားသည်။ ထို့အတူ ပဲခူးတိုင်း၊ မကွေးတိုင်း၊ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီးနှင့် မွန်ပြည်နယ် တို့တွင်လည်း လူဦးရေပျံ့နှံ့မှုရာခိုင်နှုန်းများ လျော့ကျသွားသည်။ ထိုသို့ ပျံ့နှံ့မှုရာခိုင်နှုန်းလျော့ကျခြင်းမှာ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် အခြားဒေသများ (ပြည်တွင်း/ပြည်ပ)သို့ အလုပ်လုပ်ကိုင်ရန် ထွက်ခွာ သွားခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။

လူဦးရေသိပ်သည်းမှု

၁၉၇၃ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေ သိပ်သည်းမှုမှာ ၁ စတုရန်းကီလိုမီတာတွင် ၄၃ ဦး ရှိခဲ့ပြီး ၁၉၈၃ ခုနှစ်တွင် ၅၂ ဦးနှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ၁ စတုရန်းကီလိုမီတာ၌ ၇၆ ဦး နေထိုင်သည်။ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးသည် ၁ စတုရန်းကီလိုမီတာ တွင် ၇၁၆ ဦးရှိပြီး လူနေအသိပ်သည်းဆုံးဖြစ်သည်။ ချင်းပြည်နယ်သည် ၁ စတုရန်းကီလိုမီတာတွင် လူဦးရေ ၁၃ ဦးဖြင့် သိပ်သည်းမှုအနည်းဆုံးဖြစ် သည်။ မန္တလေး-ကျောက်ဆည်လွင်ပြင်၊ ဧရာဝတီ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသ၊ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း စစ်တောင်းမြစ်ဝှမ်းဒေသတစ်လျှောက်၊ မော်လမြိုင်- သထုံလွင်ပြင်နှင့် စစ်တွေလွင်ပြင်ဒေသများသည် လည်း လူနေသိပ်သည်းမှုများသောဒေသများ ဖြစ်သည်။ ထိုဒေသများသည် စိုက်ပျိုးရေးအတွက် မြေပြန့်လွင်ပြင်ပေါများခြင်း၊ စက်မှုလုပ်ငန်း၊ ကုန် သွယ်ရေးလုပ်ငန်းများလုပ်ကိုင်ရန် လမ်းပန်း ဆက်သွယ်ရေးကောင်းမွန်ခြင်း စသည့် အခွင့်အလမ်း များ ပိုင်ဆိုင်ထားသည်။

Source : www.dop.gov.mm
 ပုံ (၂. ၄) ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအလိုက် လူနေသိပ်သည်းမှု (၂၀၁၄)

၂.၂.၃ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေပြောင်းရွှေ့မှု

၂၀၀၉ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၄ ခုနှစ် ငါးနှစ်တာကာလ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း လူများပြောင်းရွှေ့မှုကို ၂၀၁၄ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် ဖော်ပြထားသည်။ ထိုကာလအတွင်း နိုင်ငံသားဦးရေ ၃ သန်းကျော် (စုစုပေါင်းလူဦးရေ၏ ၇ ရာခိုင်နှုန်း)သည် ယင်းတို့နေထိုင်ရာ ပြည်နယ်/တိုင်း ဒေသကြီးအတွင်း သို့မဟုတ် အခြားပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီးတစ်ခုသို့ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။

ဇယား (၂. ၇) ၂၀၀၉-၂၀၁၄ ခုနှစ်အတွင်း ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများအတွင်း လူဦးရေပြောင်းရွှေ့မှု

စဉ်	ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး	လူဦးရေ
၁	စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးမှ ကချင်ပြည်နယ်	၂၉၉၁၄
၂	ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးမှ နေပြည်တော်	၃၀၇၁၁
၃	မကွေးတိုင်းဒေသကြီးမှ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး	၄၄၆၀၄
၄	မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီးမှ ရှမ်းပြည်နယ်	၅၂၃၂၂
၅	ရခိုင်ပြည်နယ်မှ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး	၅၂၉၄၉
၆	မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီးမှ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး	၆၁၀၂၉
၇	စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးမှ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး	၆၃၃၆၄
၈	မကွေးတိုင်းဒေသကြီးမှ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး	၇၃၇၃၆
၉	ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီးမှ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး	၁၂၉၆၂၁
၁၀	ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးမှ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး	၃၅၀၄၆၃

Source : www.dop.gov.mm

၂၀၀၉ မှ ၂၀၁၄ ခုနှစ်ကာလအတွင်း ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးမှ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးသို့ လူဦးရေ ၃၅၀၄၆၃ ဦးဖြင့် အများဆုံးပြောင်းရွှေ့ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ အချိန်တိုအတွင်း ဝင်ရောက်မှု များပြားခြင်းမှာ ၂၀၀၈ ခုနှစ် မေလတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်(နာဂစ်ဆိုင်ကလုန်း မုန်တိုင်း)ကြောင့် ဖြစ်သည်။

အလားတူ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးသို့ ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး၊ မကွေးတိုင်းဒေသကြီး၊ မန္တလေးတိုင်း ဒေသကြီးနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်တို့မှ လူများရွှေ့ပြောင်း ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။ ရှမ်းပြည်နယ်သို့ မန္တလေးတိုင်း ဒေသကြီးနှင့် မကွေးတိုင်းဒေသကြီးမှလည်းကောင်း၊ ကရင်ပြည်နယ်သို့ ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီးနှင့် မွန် ပြည်နယ်မှလည်းကောင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်သို့ စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးမှလည်းကောင်း ပြောင်းရွှေ့ ဝင်ရောက်မှုများသည် သတ္တုနှင့်ကျောက်မျက်တူး ဖော်ရေး၊ သစ်ထုတ်လုပ်ရေးနှင့် ပြည်တွင်းကူးသန်း ရောင်းဝယ်ရေးလုပ်ငန်းများ သွားရောက်လုပ်ကိုင်ရန်အတွက် ဖြစ်သည်။

Source : www.dop.gov.mm

ပုံ (၂. ၅) မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း လူဦးရေပြောင်းရွှေ့လမ်းကြောင်းပြပုံ

ထိုင်းနိုင်ငံနှင့် တရုတ်နိုင်ငံနယ်စပ်မြို့များသို့လည်း ထိုကာလများအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံသားများ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်မှုများ ရှိခဲ့သည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် စာရင်းအရ မြန်မာနိုင်ငံသားဦးရေ ၂ သန်းကျော် သည် အိမ်နီးချင်းနှင့် အခြား ပြည်ပနိုင်ငံများတွင် သွားရောက် အလုပ်လုပ်ကိုင်လျက်ရှိသည်။

လူဦးရေမူဝါဒ (Population Policy)

လူဦးရေမူဝါဒဆိုသည်မှာ လူဦးရေ တိုး တက်လာသည်နှင့်အမျှ နိုင်ငံဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရန် ရည်ရွယ်၍ လူဦးရေပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်များ စနစ်တကျဖြစ်ပေါ်စေရေးအတွက် သက်ဆိုင်သည့် နိုင်ငံအစိုးရများက ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်မည့် စီမံချက်များအား ကြိုတင်စီစဉ်ဆောင်ရွက်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ လူဦးရေမူဝါဒရေးဆွဲရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်သည့်အချက်များမှာ

- (၁) မွေးဖွားနှုန်းကျဆင်းရသည့် အကြောင်းများ
- (၂) သေဆုံးနှုန်းလျော့ကျလာသည့် အကြောင်းများ
- (၃) မူလနေရာမှ အခြားနေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့ရသည့်အကြောင်းများ ဖြစ်သည်။

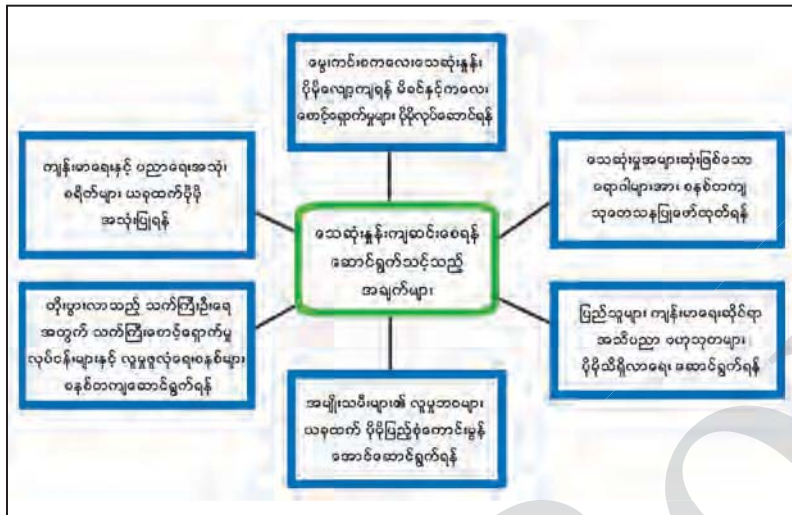
မြန်မာနိုင်ငံနှင့် လူဦးရေမူဝါဒ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၁၉၉၂ ခုနှစ်၌ အမျိုးသားလူဦးရေမူဝါဒ (National Population Policy) ကိုရေးဆွဲခဲ့ပြီး ယင်းမူဝါဒတွင် မိခင်ကလေးကျန်းမာရေး၊ မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေး၊ ကျား မ တန်းတူညီမျှမှု၊ လူငယ်များအရေးဦးတည်ဆောင်ရွက်ရေး၊ ပဏာမ ကျန်းမာရေးဆောင်ရွက်ချက်များ၊ လူဦးရေရွှေ့ပြောင်းခြင်း၊ မြို့ပြဖွံ့ဖြိုးခြင်းနှင့် ဖွားသေစနစ်ဆန်းစစ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များပါဝင်ပြီး အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံအတွက် ခေတ်ကာလနှင့်ကိုက်ညီသည့် လူဦးရေမူဝါဒများကို ပြန်လည် ရေးဆွဲရန် လိုအပ်လျက်ရှိပြီး ပါဝင်သင့်သည့်အချက်များမှာ

- (၁) မွေးဖွားနှုန်း ကျဆင်းနေခြင်းအပေါ် ဆောင်ရွက်သင့်သည့်အချက်များ
- (၂) သေဆုံးနှုန်း လျော့ကျစေရန် ဆောင်ရွက်သင့်သည့်အချက်များနှင့်
- (၃) ပြောင်းရွှေ့လူဦးရေများအတွက် ဆောင်ရွက်သင့်သည့် အချက်များဖြစ်သည်။

ပုံ (၂. ၆) မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေမူဝါဒဖော်ဆောင်ရာတွင် ဆောင်ရွက်သင့်သည့်အချက်များ

အဓိကအချက်များ

- ❖ ကမ္ဘာ့လူဦးရေသည် ၂၀ ရာစုအတွင်း တစ်ဟုန်ထိုး တိုးလာပြီး ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် ၇၆၂၀ သန်း ရှိသည်။
- ❖ ကမ္ဘာပေါ်တွင် သဘာဝအလျောက်လူဦးရေတိုးနှုန်းမှာ နိုင်ငံအလိုက် ကွာခြားမှုရှိသည်။
- ❖ လူနေသိပ်သည်းမှုသည် နေရာဒေသအလိုက်နှင့် နိုင်ငံအလိုက် ကွာခြားမှုရှိသည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံသည် ကမ္ဘာ့လူဦးရေ အများဆုံး နှစ်နိုင်ငံနှင့် ကမ္ဘာ့လူဦးရေ အသိပ်သည်းဆုံး နိုင်ငံတို့ကြားတွင် တည်ရှိသည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံလူဦးရေသည် ၂၀၁၉ ခုနှစ်မေလတွင် ၅၄ . ၁ သန်းရှိသည်။
- ❖ မြေပြန့်ဒေသများရှိ တိုင်းဒေသကြီးများတွင် လူနေပျံ့နှံ့မှုနှင့် သိပ်သည်းမှုများသည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူဦးရေမူဝါဒဖော်ဆောင်ရာတွင် ဆောင်ရွက်သင့်သည့်အချက် ၃ ချက်ရှိသည်။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ လူဦးရေပေါက်ကွဲခြင်းသည် မည်သည့်ကာလတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သနည်း။ အကြောင်းပြဖြေဆိုပါ။
- ၂။ ကမ္ဘာ့မြေပုံကိုလေ့လာ၍ လူနေအသိပ်သည်းဆုံးဒေသများကို ဖော်ပြပါ။
- ၃။ ချင်းပြည်နယ်သည် လူနေပျံ့နှံ့မှု နည်းရခြင်းမှာ အဘယ်ကြောင့်နည်း။
- ၄။ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသများနှင့် မြစ်ဝှမ်းလွင်ပြင်ဒေသများသည် အဘယ်ကြောင့် လူနေ သိပ်သည်းမှု များသနည်း။
- ၅။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်စာရင်းအရ ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးသို့ မည်သည့်ပြည်နယ်တိုင်းဒေသကြီးများမှ လူများပြောင်းရွှေ့ဝင်ရောက်လာသနည်း။
- ၆။ လူဦးရေမူဝါဒတွင် သေဆုံးနှုန်းကျဆင်းစေရန် ဆောင်ရွက်သင့်သည့်အချက်များကို ဖော်ပြပါ။

အခန်း(၃)

လက်တွေ့ပထဝီဝင်

နိဒါန်း

ပထဝီဝင်ဘာသာရပ်တွင် နိုင်ငံများ သို့မဟုတ် ဒေသများ၏ လူမှုစီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု အခြေအနေများကို လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် စာရင်းအင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကိုအသုံးပြု၍ ဂရပ်ပုံများဖြင့် ယှဉ်တွဲ၍ လေ့လာခြင်းဖြင့် ဒေသများ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ ဆုတ်ယုတ်မှုကို လွယ်ကူစွာ စိစစ်နိုင်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- ❖ မြေပုံများရေးဆွဲခြင်း၊ စကေးအဓိပ္ပာယ်နှင့် စကေးအမျိုးအစားများကို ခွဲခြားခြင်း၊ စကေးများကို တစ်မျိုးမှတစ်မျိုးသို့ ပြောင်းလဲတွက်ချက်ခြင်းများကို အလယ်တန်းအဆင့်တွင် သိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို လုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

- ❖ ရရှိသော စာရင်းအင်းအချက်အလက်ကိုမူတည်၍ သင့်လျော်ရာ ဂရပ်နည်းတစ်ခုကိုရွေးချယ်၍ ဆွဲသားတတ်မည်။
- ❖ နိုင်ငံ သို့မဟုတ် ဒေသတစ်ခု၏ လူမှုစီးပွားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်နိုင်မှု အလားအလာများကို ခန့်မှန်းဖော်ထုတ်တတ်မည်။

၃.၁ စာရင်းအင်းအချက်အလက်များကို လွယ်ကူသောဂရပ်ပုံများဖြင့် ရေးဆွဲဖော်ပြခြင်း

သင်ခန်းစာမိတ်ဆက်

- ❖ စာရင်းအင်း ကိန်းဂဏန်းများတွင် လူဦးရေ၊ ဧရိယာ၊ ကုန်ပစ္စည်းအထွက်နှုန်း (အရေအတွက်၊ အလေးချိန်၊ တန်ဖိုးငွေ) စသည်တို့ကို ကိန်းဂဏန်းတန်ဖိုးများဖြင့် ဖော်ပြကြရသည်။ ဤကိန်းဂဏန်းတန်ဖိုးများကို ဇယားတွင်လေ့လာခြင်းထက် ဂရပ်ပုံများရေးဆွဲလေ့လာလျှင် ပိုမိုသိသာထင်ရှားပြီး နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရန် လွယ်ကူသည်။

ဂရပ်ပုံအမျိုးအစားများ

ဂရပ်ပုံရေးဆွဲဖော်ပြရာတွင် နည်းအမျိုးမျိုးရှိရာ အကြမ်းအားဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း ခွဲခြားဖော်ပြနိုင်သည်။

- (၁) မျဉ်းဂရပ်နည်း (Line graph method)
- (၂) ကော်လံဂရပ်နည်း (Column graph method)
- (၃) ဘလောက်နည်း (Block method)
- (၄) စတုရန်းနည်း (Square method)
- (၅) ထောင့်မှန်စတုဂံစိတ်ပိုင်းနည်း (Rectangle - divided method)
- (၆) စက်ဝိုင်းစိတ်ပိုင်းနည်း (Circle with sectors method)

စာရင်းအင်းများ၏အခြေအနေကို မူတည်၍ ဖော်ပြပါနည်းများမှ သင့်လျော်ရာ နည်းတစ်ခုကို ရွေးချယ်ပြီး ဂရပ်ပုံဆွဲသားနိုင်သည်။

ဂရပ်များရေးဆွဲရာတွင် အပိုင်း ၂ ပိုင်း ပါဝင်သည်။ တစ်ပိုင်းမှာ စကေးသတ်မှတ်၍ စကေးအရ တွက်ချက်ရသော တွက်နည်းပိုင်းဖြစ်ပြီး ကျန်အပိုင်းမှာ ဆွဲသားနည်းအပိုင်း ဖြစ်သည်။

(၁) မျဉ်းဂရပ်နည်း

အချိန်ကာလအလိုက် သီးနှံတစ်မျိုး သို့မဟုတ် သီးနှံများ၏ စိုက်ဧက၊ အထွက်နှုန်း၊ ကုန်ပစ္စည်း တစ်မျိုး သို့မဟုတ် ကုန်ပစ္စည်းများ ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏတန်ဖိုး၊ နိုင်ငံ သို့မဟုတ် ဒေသအလိုက် လူဦးရေပမာဏ ပြောင်းလဲမှုများကို မျဉ်းဂရပ်ဖြင့် ရေးဆွဲလေ့လာစိစစ်နိုင်သည်။ တစ်မျိုးထက်ပိုသော ကုန်ပစ္စည်းများ၊ လူဦးရေဆိုင်ရာ အချက်များကိုလည်း တင်ပြရေးဆွဲနိုင်သည်။

(က) တွက်ချက်နည်း

(၁) အချိန်ကာလအလိုက် ပြောင်းလဲမှုကို ဖော်ပြလိုသော ကုန်ပစ္စည်းများ (အရေအတွက်၊ အလေးချိန်၊ တန်ဖိုး) သို့မဟုတ် လူဦးရေပမာဏ စသည်တို့ကို တိုင်းတာဖော်ပြရန် ဒေါင်လိုက်စကေးတစ်ခုကို သတ်မှတ်ရမည်။ အချိန်ကာလ (ခုနှစ်)ကို ဖော်ပြရန် အလျားလိုက်စကေးယူရမည်။ ဒေါင်လိုက်စကေးယူရာတွင် ဂရပ်စာရွက်၏ အရွယ်အစားနှင့် ကိန်းဂဏန်း အခြေအနေတို့ကို ညှိနှိုင်းချင့်ချိန် ယူသင့်သည်။ (ဆွဲသားမည့် ဂရပ်ပုံသည် အလျား ၅ လက်မ x အနံ ၅ လက်မ ဝန်းကျင်သာ ရှိသင့်သည်။)

(၂) စကေးနှင့်အညီ အချိန်ကာလအလိုက် ကုန်ပစ္စည်းကိန်းဂဏန်းများကို ပြောင်းလဲတွက်ချက် ရမည်။ (ရရှိလာသော အကွာအဝေး လက်မတန်ဖိုးများကို ဒသမ ၂ နေရာအထိ တွက်ချက်ပေးပြီး ပုံဆွဲရန်အတွက် အနီးဆုံး ဒသမတစ်နေရာကို ယူပေးရမည်။)

(ခ) ဆွဲသားနည်း

(၁) ဂရပ်စာရွက်အောက်ခြေ သို့မဟုတ် သင့်လျော်သောတစ်နေရာတွင် ဘေးတိုက်မျဉ်း တစ်ကြောင်းရေးဆွဲပါ။ ထိုမျဉ်းပေါ်တွင် အကွာအဝေးတူ ပိုင်းမှတ်များ ပိုင်းပါ။ (၀. ၅

- လက်မ) ထိုပိုင်းမှတ်များအနက် လက်ဝဲဘက် အစွန်ဆုံးပိုင်းမှတ်အောက်တည့်တည့်မှ စ၍ သက်ဆိုင်ရာအချိန်ကာလ (နှစ်၊ လ) များကို လက်ယာဘက်သို့ အစဉ်အတိုင်းဖော်ပြရမည်။
- (၂) ထိုမျဉ်း၏ လက်ဝဲစွန်းတွင် ဒေါင်လိုက်မျဉ်းမတ်တစ်ကြောင်းရေးဆွဲကာ သတ်မှတ်ထားသော စကေးအတိုင်း ပစ္စည်း သို့မဟုတ် လူဦးရေပမာဏ စကေးပိုင်းမှတ်များကို ပိုင်းဖြတ် မှတ်သားဖော်ပြရမည်။
- (၃) တန်ဖိုးများကို ပိုင်းမှတ်များဘေးတွင် ရေးသားရာတွင် ဒေါင်လိုက်မျဉ်း၏ အောက်ခြေမှ စ၍ 'ဝ' (သုည) သတ်မှတ်ပါ။ အပေါ်ဘက်သို့ တစ်လက်မတိုးတိုင်း ဒေါင်လိုက်စကေးကို တိုး၍ သတ်မှတ်ပေးပါ။ (ဥပမာ- ၀၊ ၁၅၀၀၊ ၃၀၀၀၊ . . .)
- (၄) တွက်ချက်ထားသော ကုန်ပစ္စည်းအရေအတွက် သို့မဟုတ် လူဦးရေပမာဏနှင့်ဆိုင်သော အတိုင်းအတာများကို သက်ဆိုင်ရာအချိန်ကာလအမှတ်၏ အပေါ်တည့်တည့်တွင် ကြက်ခြေခတ် သို့မဟုတ် အစက်များဖြင့် တိကျစွာတိုင်းတာမှတ်သားရမည်။
- (၅) ကြက်ခြေခတ် သို့မဟုတ် အစက်ကလေးများကို မျဉ်းဖြောင့်ဖြင့် ဆက်ဆွဲရမည်။ (ပေတံဖြင့် တိကျစွာဆက်ရန်) ကုန်ပစ္စည်းသည် တစ်ခုထက်ပိုပါက အမှတ်စက်ကလေးများကို ဆက်ဆွဲသည့်မျဉ်းများအား အရောင်ခွဲခြား၍လည်းကောင်း၊ မျဉ်းပြတ်များ၊ အစက်မျဉ်းများ ဖြင့်လည်းကောင်း ခွဲခြားဖော်ပြရမည်။
- (၆) ကုန်ပစ္စည်းတစ်မျိုးထက် ပိုမိုပါက သက်ဆိုင်ရာမျဉ်းအဆုံး သို့မဟုတ် သက်ဆိုင်ရာ မျဉ်းပေါ်တွင် ကုန်ပစ္စည်း၊ လူအမည်ကို ရေးသားဖော်ပြရမည်။
- (၇) သင့်လျော်သည့်ခေါင်းစဉ်ကို ပုံ၏အပေါ်နှင့် အသုံးပြုထားသောစကေးတို့ကို ပုံ၏ အောက်တွင် ဖော်ပြပေးရမည်။

နမူနာမေးခွန်း (၁)

အောက်ဖော်ပြပါ အာရှတိုက်နှင့် အာဖရိကတိုက်တို့၏ လူဦးရေတိုးတက်လာပုံကို မျဉ်းဂရပ်နည်းဖြင့် ရေးဆွဲဖော်ပြပါ။

လူဦးရေသန်းပေါင်း

ခုနှစ်များ	၁၉၄၅	၁၉၅၅	၁၉၆၅	၁၉၇၅	၁၉၈၅	၁၉၉၅	၂၀၀၅	၂၀၁၅
အာရှတိုက်	၁၃၈၉	၁၅၄၇	၁၈၉၂	၂၃၉၄	၂၉၁၆	၃၄၈၉	၃၉၆၄	၄၄၁၉
အာဖရိကတိုက်	၂၂၈	၂၅၃	၃၂၀	၄၁၅	၅၄၉	၇၁၇	၉၁၆	၁၁၈၂

စကေး တစ်လက်မလျှင် လူဦးရေသန်းပေါင်း ၁၅၀၀ စကေးဖြင့် ရေးဆွဲမည်ဆိုလျှင်

(က) တွက်ချက်နည်း

အာရှတိုက်

- ၁၉၄၅
- ၁၉၅၅
- ၁၉၆၅
- ၁၉၇၅
- ၁၉၈၅
- ၁၉၉၅
- ၂၀၀၅
- ၂၀၁၅

လူဦးရေသန်းပေါင်း

- ၁၃၈၉ ÷ ၁၅၀၀ = ၀. ၉၂ လက်မ = ၀. ၉ လက်မ
- ၁၅၄၇ ÷ ၁၅၀၀ = ၁. ၀၃ လက်မ = ၁. ၀ လက်မ
- ၁၈၉၂ ÷ ၁၅၀၀ = ၁. ၂၆ လက်မ = ၁. ၃ လက်မ
- ၂၃၉၄ ÷ ၁၅၀၀ = ၁. ၅၈ လက်မ = ၁. ၆ လက်မ
- ၂၉၁၆ ÷ ၁၅၀၀ = ၁. ၉၄ လက်မ = ၁. ၉ လက်မ
- ၃၄၈၉ ÷ ၁၅၀၀ = ၂. ၃၂ လက်မ = ၂. ၃ လက်မ
- ၃၉၆၄ ÷ ၁၅၀၀ = ၂. ၆၄ လက်မ = ၂. ၆ လက်မ
- ၄၄၁၉ ÷ ၁၅၀၀ = ၂. ၉၅ လက်မ = ၃. ၀ လက်မ

အာဖရိကတိုက်

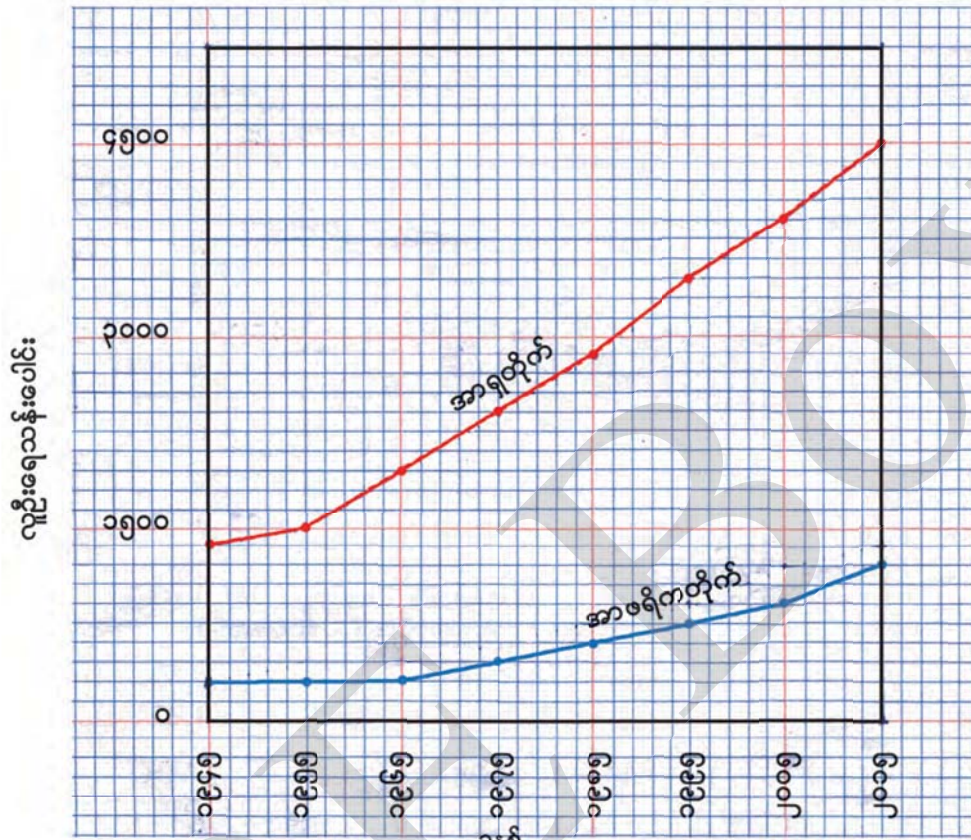
- ၁၉၄၅
- ၁၉၅၅
- ၁၉၆၅
- ၁၉၇၅
- ၁၉၈၅
- ၁၉၉၅
- ၂၀၀၅
- ၂၀၁၅

လူဦးရေသန်းပေါင်း

- ၂၂၈ ÷ ၁၅၀၀ = ၀. ၁၅ လက်မ = ၀. ၂ လက်မ
- ၂၅၃ ÷ ၁၅၀၀ = ၀. ၁၇ လက်မ = ၀. ၂ လက်မ
- ၃၂၀ ÷ ၁၅၀၀ = ၀. ၂၁ လက်မ = ၀. ၂ လက်မ
- ၄၁၅ ÷ ၁၅၀၀ = ၀. ၂၇ လက်မ = ၀. ၃ လက်မ
- ၅၄၉ ÷ ၁၅၀၀ = ၀. ၃၇ လက်မ = ၀. ၄ လက်မ
- ၇၁၇ ÷ ၁၅၀၀ = ၀. ၄၈ လက်မ = ၀. ၅ လက်မ
- ၉၁၆ ÷ ၁၅၀၀ = ၀. ၆၁ လက်မ = ၀. ၆ လက်မ
- ၁၁၈၂ ÷ ၁၅၀၀ = ၀. ၇၈ လက်မ = ၀. ၈ လက်မ

(ခ) ဆွဲသားနည်း

အာရှတိုက်နှင့် အာဖရိကတိုက်တို့၏ လူဦးရေတိုးတက်လာမှု အခြေအနေကို မျဉ်းဂရပ်ဖြင့်ဖော်ပြပုံ

စကေး ၁လက်မလျှင် လူဦးရေသန်းပေါင်း ၁၅၀၀ ပုံ (၃.၁) မျဉ်းဂရပ်ပုံ

(၂) ကော်လံဂရပ်နည်း

အချိန်ကာလအလိုက် ကုန်ပစ္စည်းတစ်မျိုး၏ အထွက်နှုန်း၊ တန်ဖိုး သို့မဟုတ် လူဦးရေပမာဏ စသော အရေအတွက်များပြောင်းလဲမှုကို မျဉ်းဂရပ်နည်းမှာကဲ့သို့ ကော်လံဂရပ်ဖြင့် ရေးဆွဲတင်ပြနိုင်သည်။ ကော်လံဂရပ်တွင် ကုန်ပစ္စည်းတစ်မျိုးထက်ပို၍ ပြသရန် မသင့်လျော်ပေ။ ကော်လံဂရပ်ပုံမှာ အနိမ့်အမြင့်ကွာခြားသော ကော်လံကွက်များဖြင့် ပြောင်းလဲမှုကိုဖော်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။

(က) တွက်ချက်နည်း

(၁) အချိန်ကာလအလိုက် ကုန်ပစ္စည်းအရေအတွက် ပြောင်းလဲမှုကို တိုင်းတာဖော်ပြရန် ဒေါင်လိုက်စကေးတစ်ခုကို သတ်မှတ်ရမည်။ အချိန်ကာလ (ခုနှစ်) ကို ဖော်ပြရန် အလျားလိုက် စကေးယူရမည်။ ဒေါင်လိုက်စကေးယူရာတွင် ဂရပ်စာရွက် အရွယ်အစားနှင့် ဖော်ပြမည့် ကိန်းဂဏန်း အခြေအနေတို့ကို ချင့်ချိန်ယူရန်ဖြစ်သည်။

(၂) သင့်လျော်သော ဒေါက်တာစကေးသတ်မှတ်ပြီးပါက အချိန်ကာလအလိုက် ကုန်ပစ္စည်း အရေအတွက်ပြသော ကော်လံများ၏ အမြင့်အသီးသီးကို တွက်ချက်ရှာဖွေရမည်။

(ခ) ဆွဲသားနည်းအဆင့်ဆင့်

(၁) ဂရပ်စာရွက်၏ အောက်ခြေ သို့မဟုတ် သင့်လျော်သောတစ်နေရာတွင် ဘေးတိုက် မျဉ်းတစ်ကြောင်းရေးဆွဲပါ။ ထိုမျဉ်းကို အကွာအဝေးတူ ပိုင်းမှတ်များ(၀. ၅လက်မခြား) မှတ်ကာ ထိုပိုင်းမှတ်များအတိုင်းအပေါ်သို့ကော်လံမျဉ်းမှတ်များရေးဆွဲရမည်။ ထိုကော်လံ ကွက်များ၏ အောက်အလယ်တည့်တည့်တွင် အချိန်ကာလများကို အစဉ်အတိုင်းရေးသား ဖော်ပြရမည်။

(၂) ဘေးတိုက်မျဉ်း၏ လက်ဝဲအစွန်းတွင် ဒေါက်တာမျဉ်းမှတ်တစ်ကြောင်းရေးဆွဲကာ အသုံးပြုထားသော စကေးအတိုင်း စကေးပိုင်းတန်ဖိုးများကို ရေးမှတ်ပေးရမည်။ (ဒေါက်တာမျဉ်း၏ အောက်ခြေမှစ၍ ‘၀’ (သုည) စမှတ်ပြီး အပေါ်ဘက်သို့ တစ်လက်မ တိုးတိုင်း ဒေါက်တာစကေးကို တိုး၍ သတ်မှတ်ပေးပါ။)

(၃) စကေးနှင့်အညီ တွက်ချက်ထားသော ကုန်ပစ္စည်းအရေအတွက် အတိုင်းအတာကို သက်ဆိုင်ရာအချိန်ကာလအမှတ်အသားပေါ်တွင် အမြင့်အသီးသီးရှိ ကော်လံများ တိုင်းတာမှတ်သားပြီး ကော်လံပိတ်မျဉ်းများ ရေးဆွဲရမည်။

(၄) ကော်လံများကို ဆေးရောင်ခြယ်လိုပါက တစ်ရောင်တည်း ခြယ်နိုင်သည်။

(၅) သင့်လျော်သည့် ခေါင်းစဉ်ကို ပုံ၏အပေါ်နှင့် အသုံးပြုထားသော စကေးတို့ကို ပုံ၏ အောက်တွင် ဖော်ပြပေးရမည်။

နမူနာမေးခွန်း (၂)

အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၁၁-၁၂ မှ ၂၀၁၆-၁၇ ခုနှစ်အထိ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အသားတင်စပါး စိုက်ပျိုးသည့် မြေဧရိယာအခြေအနေကို ကော်လံဂရပ်နည်းဖြင့်ဖော်ပြပါ။

ခုနှစ်	စပါး (ဧကထောင်ပေါင်း)
၂၀၁၁-၁၂	၁၈၂၅၉
၂၀၁၂-၁၃	၁၉၉၃၂
၂၀၁၃-၁၄	၁၉၈၈၅
၂၀၁၄-၁၅	၁၈၇၆၁
၂၀၁၅-၁၆	၁၇၉၉၉
၂၀၁၆-၁၇	၁၇၆၉၅

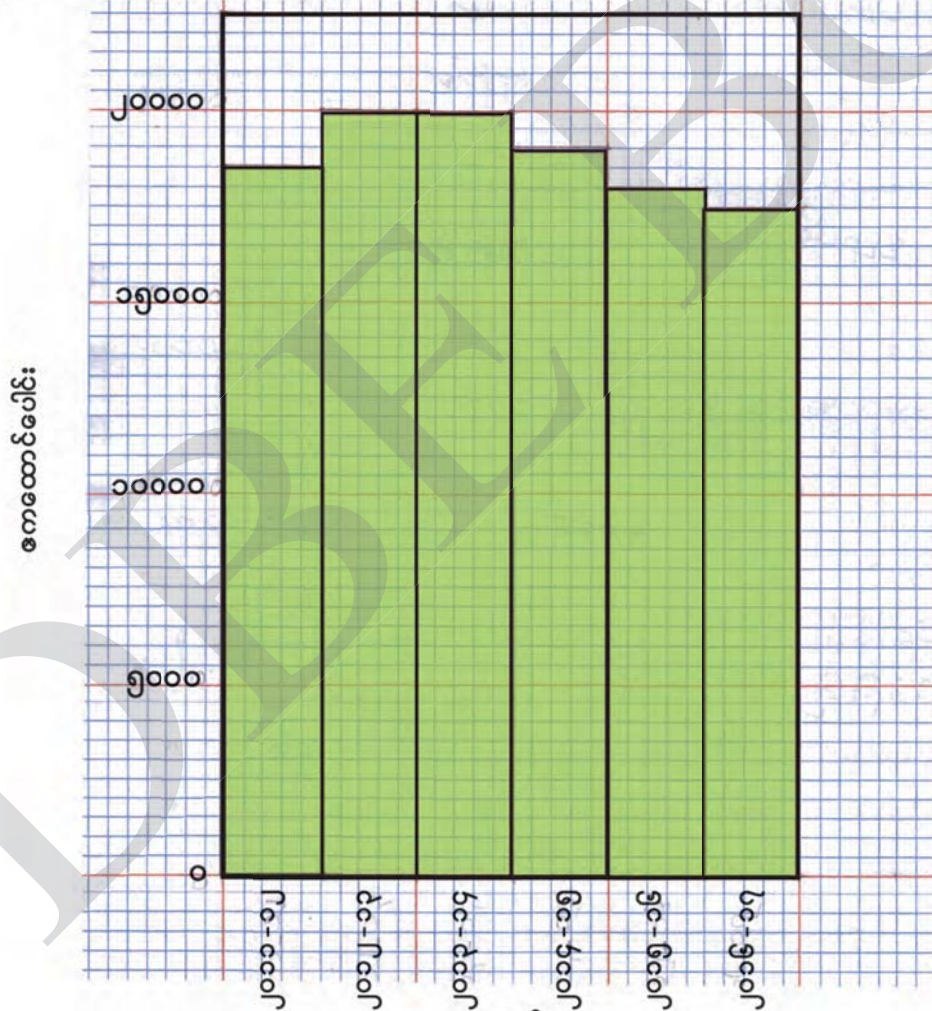
(က) တွက်ချက်နည်း

စကေး တစ်လက်မလျှင် စိုက်ဧကထောင်ပေါင်း ၅၀၀၀ အသုံးပြုထားသည်။

၂၀၁၁-၁၂	$၁၈၂၅၉ \div ၅၀၀၀ = ၃.၆၅$ လက်မ = ၃.၇ လက်မ
၂၀၁၂-၁၃	$၁၉၉၃၂ \div ၅၀၀၀ = ၃.၉၈$ လက်မ = ၄.၀ လက်မ
၂၀၁၃-၁၄	$၁၉၈၈၅ \div ၅၀၀၀ = ၃.၉၇$ လက်မ = ၄.၀ လက်မ
၂၀၁၄-၁၅	$၁၈၇၆၁ \div ၅၀၀၀ = ၃.၇၅$ လက်မ = ၃.၈ လက်မ
၂၀၁၅-၁၆	$၁၇၉၉၉ \div ၅၀၀၀ = ၃.၅၉$ လက်မ = ၃.၆ လက်မ
၂၀၁၆-၁၇	$၁၇၆၉၅ \div ၅၀၀၀ = ၃.၅၃$ လက်မ = ၃.၅ လက်မ

(ခ) ဆွဲသားနည်း

၂၀၁၁-၁၂ မှ ၂၀၁၆-၁၇ ခုနှစ်အထိ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အသားတင်စပါးစိုက်ပျိုးသည့် မြေဧရိယာပြပုံ

စကေး ၁ လက်မလျှင် စကေးထောင်ပေါင်း ၅၀၀၀

ပုံ (၃.၂) ကော်လံဂရပ်ပုံ

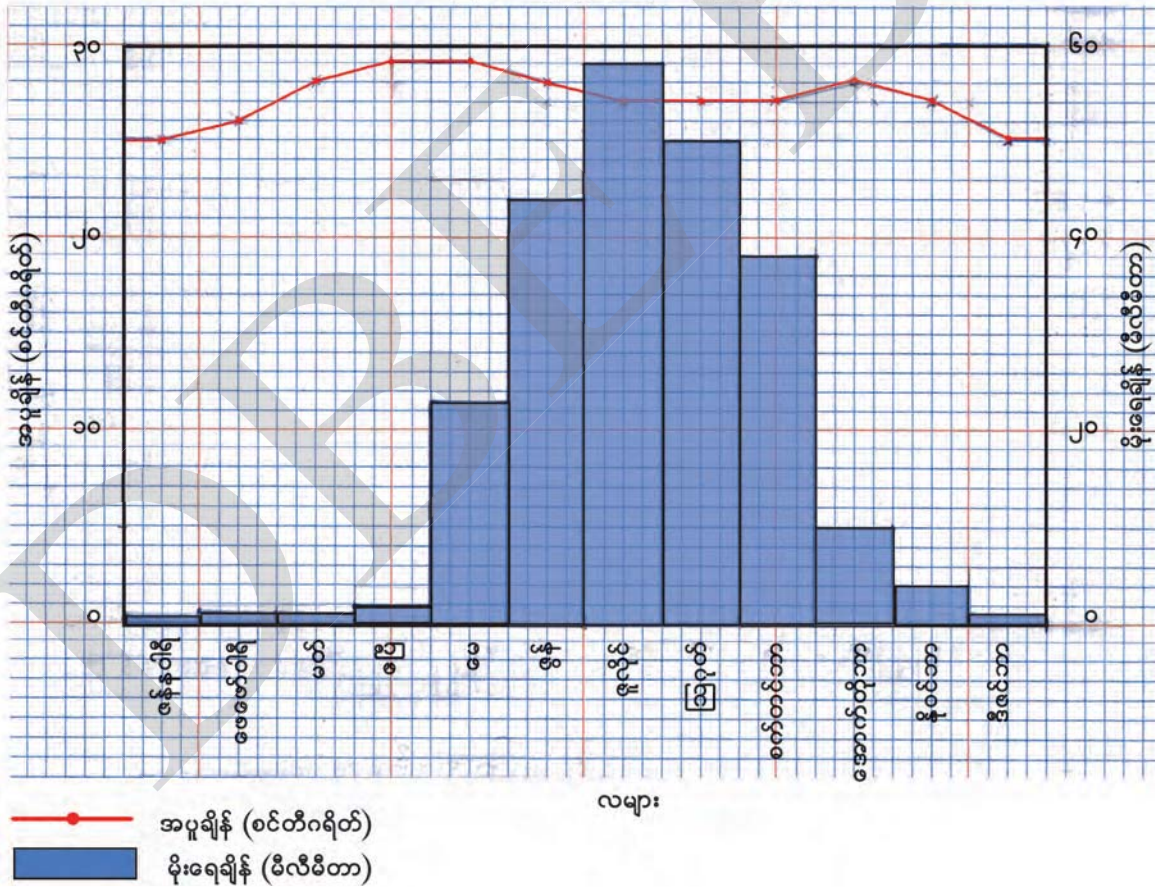
- ❖ မျဉ်းဂရပ်နှင့်ကော်လံဂရပ် နှစ်မျိုးကိုပေါင်း၍ ဒေါင်လိုက်ဝင်ရိုးများပေါ်တွင် စကေးများ သတ်မှတ်၍လည်း ဆွဲသားနိုင်သည်။ ထိုကဲ့သို့ရေးဆွဲခြင်းကို အပူချိန်နှင့် မိုးရေချိန်များ ယှဉ်တွဲပြသနိုင်သည့် ရာသီဥတုအခြေအနေပြဂရပ်ပုံ (Climograph) များတွင် အသုံးပြု ရေးဆွဲနိုင်သည်။

နမူနာမေးခွန်း(၃)

အောက်ဖော်ပြပါထားဝယ်မြို့၏ အပူချိန်နှင့် မိုးရေချိန်ပြဇယားကို အသုံးပြု၍ ရာသီဥတု အခြေအနေပြဂရပ်ပုံ ရေးဆွဲပါ။

လများ	ဇူ	ဇူ	ဇူ	ဇူ	ဇူ	ဇူ	ဇူ	ဇူ	ဇူ	ဇူ	ဇူ	ဇူ
အပူချိန်(စင်တီဂရိတ်)	၂၅	၂၆	၂၈	၂၉	၂၉	၂၈	၂၇	၂၇	၂၇	၂၆	၂၅	၂၅
မိုးရေချိန်(မီလီမီတာ)	၀.၄	၀	၀	၂	၂၃	၄၄	၅၈	၅၀	၃၈	၁၀	၄	၀.၃

ထားဝယ်မြို့၏ အပူချိန်နှင့် မိုးရေချိန်ပြဂရပ်ပုံ

ပုံ (၃. ၃) အပူချိန်နှင့်မိုးရေချိန်ပြဂရပ်ပုံ (Climograph)

(၃) ဘလောက်နည်း

တူညီသော အချိန်ကာလတစ်ခုအတွက် နိုင်ငံ၊ ဒေသအသီးသီး၏ တူညီသော ကုန်ပစ္စည်း အရေအတွက်များ၊ လူဦးရေပမာဏများကိုလည်းကောင်း၊ တူညီသောအချိန်ကာလအတွက် နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံ၊ ဒေသတစ်ခု၏ ကုန်ပစ္စည်းအမျိုးမျိုးအရေအတွက်၊ လူမျိုးအသီးသီး၏ လူဦးရေပမာဏကို လည်းကောင်း ဘလောက်နည်းဖြင့် ဆွဲသားဖော်ပြနိုင်သည်။

ဘလောက်နည်းမှာ ဖော်ပြလိုသောအကြောင်းအရာများ၏ အရေအတွက်ကွာခြားမှု သို့မဟုတ် လူမျိုးအသီးသီး၏ လူဦးရေပမာဏကွာခြားမှုတို့ကို ဘလောက်တုံးများဖြင့် နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြခြင်းဖြစ်သည်။

(က) တွက်ချက်နည်း

- (၁) ကိုယ်စားပြုဖော်ပြလိုသော ဘလောက်တုံးများကိုရေးဆွဲရန် သင့်လျော်သော ဒေါင်လိုက် စကေးတစ်ခု သတ်မှတ်ရမည်။
- (၂) မိမိရွေးချယ်ထားသော ဒေါင်လိုက်စကေးကိုသုံး၍ ရေးဆွဲရမည့်ဘလောက်များ၏ အမြင့်ကို တွက်ချက်ရမည်။

(ခ) ဆွဲသားနည်းအဆင့်ဆင့်

- (၁) ဂရပ်စာရွက်၏ သင့်လျော်သောနေရာတွင် ဘေးတိုက်မျဉ်းတစ်ကြောင်းရေးဆွဲပြီး ထိုမျဉ်း ကြောင်းပေါ်တွင် အကျယ်တူသော ဘလောက်များကို တူညီသောအကွာအဝေးဖြင့် ခြားပြီး ပိုင်းဖြတ်ရေးဆွဲရန်ဖြစ်သည်။ ဘလောက်အကျယ်ကို ၀. ၄ လက်မ သို့မဟုတ် ၀. ၅ လက်မ ထားရှိနိုင်သည်။ ဘလောက်တစ်ခုနှင့်တစ်ခုကြား အကွာအဝေးကို ၀. ၂ လက်မ ထားနိုင်သည်။
- (၂) ဘေးတိုက်မျဉ်း၏ လက်ဝဲအစွန်းကို မျဉ်းဂရပ်မှာကဲ့သို့ ဒေါင်လိုက်စကေးမျဉ်းတစ်ကြောင်း ရေးဆွဲရမည်။ ယင်းမျဉ်းပေါ်တွင် အသုံးပြုထားသော စကေးအတိုင်း စကေးပိုင်းတန်ဖိုး များကို ဖော်ပြပေးရမည်။ (ဒေါင်လိုက်မျဉ်း၏ အောက်ခြေမှစ၍ ‘၀’ (သုည) သတ်မှတ်ပါ။ အပေါ်ဘက်သို့ တစ်လက်မတိုးတိုင်း ဒေါင်လိုက်စကေးကို တိုး၍ သတ်မှတ်ပေးပါ။ ဥပမာ- ၀၊ ၅၀၊ ၁၀၀၊ . . .)
- (၃) စကေးနှင့်အညီ တွက်ချက်ရရှိထားသော အမြင့်အသီးသီးရှိ ဘလောက်များ ရေးဆွဲရမည်။ ဘလောက်များရေးဆွဲရာတွင် လက်ဝဲဘက်မှ လက်ယာဘက်သို့ ကြီးစဉ်ငယ်လိုက် (တန်ဖိုး အများမှ အနည်းသို့) အမြင့်အနိမ့် စီစဉ်ရေးဆွဲရမည်။
- (၄) ဘလောက်တစ်ခုစီကို အရောင်တစ်ရောင်စီ ခြယ်နိုင်သည်။
- (၅) ဘလောက်အသီးသီးတွင် နိုင်ငံအမည်၊ ဒေသအမည်၊ ကုန်ပစ္စည်းအမည် သို့မဟုတ် လူမျိုးအမည်များ ဖော်ပြပေးရမည်။

(၆) သင့်လျော်သောခေါင်းစဉ်ကို ပုံ၏အပေါ်နှင့် အသုံးပြုထားသောစကားတို့ကို ပုံ၏အောက်တွင် ဖော်ပြရမည်။

နမူနာမေးခွန်း (၄)

အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၁၈ ခုနှစ် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအချို့၏ လူဦးရေစာရင်းများကို ဘလောက်နည်းသုံး၍ ဂရပ်ပုံတစ်ပုံ ဆွဲပြပါ။

နိုင်ငံ	လူဦးရေ (သန်းပေါင်း)
ဂျပန်	၁၂၆
အစ္စရေး	၈
နီပေါ	၂၉
တောင်ကိုရီးယား	၅၁
ဩစတြေးလျ	၂၅
မြန်မာ	၅၄

(က) တွက်ချက်နည်း

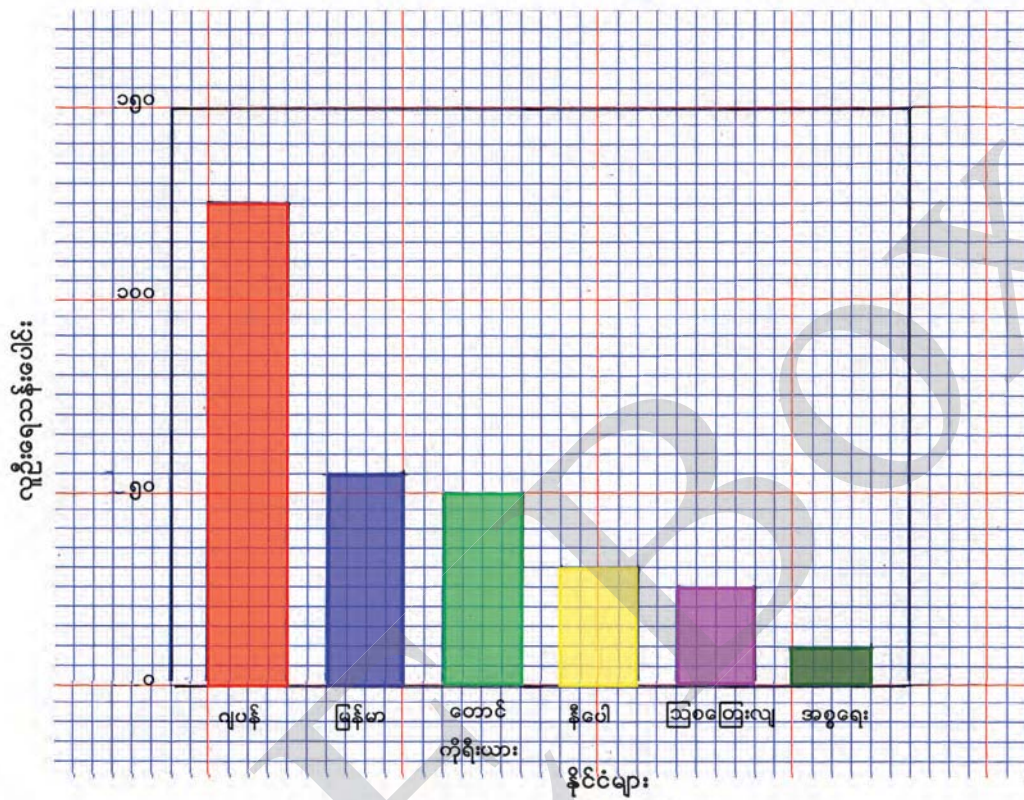
စကေး တစ်လက်မလျှင် လူဦးရေသန်းပေါင်း ၅၀ အသုံးပြုထားသည်။

နိုင်ငံ	လူဦးရေ (သန်းပေါင်း)
ဂျပန်	$126 \div 50 = 2.52$ လက်မ = ၂.၅ လက်မ
အစ္စရေး	$8 \div 50 = 0.16$ လက်မ = ၀.၂ လက်မ
နီပေါ	$29 \div 50 = 0.58$ လက်မ = ၀.၆ လက်မ
တောင်ကိုရီးယား	$51 \div 50 = 1.02$ လက်မ = ၁.၀ လက်မ
ဩစတြေးလျ	$25 \div 50 = 0.5$ လက်မ = ၀.၅ လက်မ
မြန်မာ	$54 \div 50 = 1.08$ လက်မ = ၁.၁ လက်မ

(ခ) ဆွဲသားနည်း

၂၀၁၈ ခုနှစ် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအချို့၏ လူဦးရေပြပုံ

စကေး ၁ လက်မလျှင် လူဦးရေသန်းပေါင်း ၅၀ ပုံ (၃.၄) ဘလောက်ဂရပ်ပုံ

(၄) စတုရန်းနည်း

စတုရန်းနည်းကို အသုံးပြုရေးဆွဲနိုင်သော စာရင်းအင်းအခြေအနေမှာ ဘလောက်နည်းမှာကဲ့သို့ပင်ဖြစ်သည်။

စတုရန်းနည်းမှာ နိုင်ငံ၊ ဒေသအသီးသီး၏ ကုန်ပစ္စည်းတစ်မျိုးအရေအတွက် သို့မဟုတ် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၊ ဒေသတစ်ခု၏ ကုန်ပစ္စည်းအမျိုးမျိုးအရေအတွက်ကို အရွယ်ပမာဏ (ဧရိယာ) မတူညီသော စတုရန်းများရေးဆွဲ၍ ဘလောက်နည်းကဲ့သို့ နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြသောနည်း ဖြစ်သည်။

(က) တွက်ချက်နည်း

(၁) နိုင်ငံ၊ ဒေသအသီးသီး၏ ကုန်ပစ္စည်းတစ်မျိုးအရေအတွက် သို့မဟုတ် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၊ ဒေသတစ်ခု၏ ကုန်ပစ္စည်းအမျိုးမျိုးအရေအတွက်ကို ကိုယ်စားပြုဖော်ပြလိုသည့် စတုရန်းများရေးဆွဲနိုင်ရန် သင့်လျော်သော စကေးတစ်ခု သတ်မှတ်ရမည်။ စကေးယူရာတွင် တစ်စတုရန်းစင်တီမီတာလျှင် မည်မျှစသည်ဖြင့် စတုရန်းစကေးသတ်မှတ်ရန် ဖြစ်သည်။

(၂) ရွေးချယ်ထားသော စကေးကို အခြေခံ၍ စတုရန်းအသီးသီး၏ ဧရိယာများကို တွက်ချက် ရှာဖွေရမည်။ စတုရန်း၏ဧရိယာရှာဖွေပြီး နှစ်ထပ်ကိန်းရင်းရှာခြင်းဖြင့် ဆွဲရမည့်စတုရန်း၏ အနားတစ်ဖက်တန်ဖိုး ရရှိမည်။

(ခ) ဆွဲသားနည်းအဆင့်ဆင့်

- (၁) ဂရပ်စာရွက်၏ သင့်လျော်သောနေရာတွင် အလျားလိုက်မျဉ်းတစ်ကြောင်း ရေးဆွဲရမည်။
- (၂) ထိုမျဉ်းတစ်လျှောက်တွင် စကေးနှင့်အညီ တွက်ချက်ရရှိထားသည့် အနားအသီးသီးရှိသည့် စတုရန်းများကို ရေးဆွဲရမည်။
- (၃) စတုရန်းများကို လက်ဝဲဘက်မှ လက်ယာဘက်သို့ ကြီးစဉ်ငယ်လိုက် ရေးဆွဲရမည်။
- (၄) စတုရန်းတစ်ခုနှင့်တစ်ခုအကြား အကွာအဝေး တူညီရမည်။(၀. ၅ စင်တီမီတာခြား ဆွဲပါ။)
- (၅) စတုရန်းတစ်ခုစီကို အရောင်တစ်မျိုးစီ ခြယ်နိုင်သည်။
- (၆) စတုရန်းအသီးသီးတွင် နိုင်ငံ၊ ဒေသ သို့မဟုတ် ကုန်ပစ္စည်းအမည်များကို ဖော်ပြရမည်။
- (၇) သင့်လျော်သည့်ခေါင်းစဉ်ကို ပုံ၏အပေါ်နှင့် အသုံးပြုထားသော စကေးတို့ကို ပုံ၏ အောက်တွင် ဖော်ပြရမည်။

နမူနာမေးခွန်း (၅)

အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၁၅ခုနှစ် ကမ္ဘာ့ဆန်အများဆုံး ထုတ်လုပ်သည့်နိုင်ငံများ၏ ဆန်ထုတ်လုပ်မှု (တန်ချိန်ထောင်ပေါင်း)ကို စတုရန်းနည်းဖြင့် ဖော်ပြပါ။

နိုင်ငံ	ထုတ်လုပ်မှု (တန်ချိန်ထောင်ပေါင်း)
တရုတ်	၂၀၈၁၀၀
အင်ဒိုနီးရှား	၇၀၆၀၀
ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်	၅၂၄၀၀
အိန္ဒိယ	၁၅၅၅၀၀
ဗီယက်နမ်	၄၄၉၀၀

(က) တွက်ချက်နည်း

၁ စတုရန်းစင်တီမီတာလျှင် တန်ချိန်ထောင်ပေါင်း ၅၀၀၀၀ စကေးသုံးလျှင်

တရုတ် $208100 \div 50000 = 4.16$ စတုရန်းစင်တီမီတာ

စတုရန်းအနားတစ်ဖက် = $\sqrt{4.16} = 2.04$ စင်တီမီတာ

= ၂.၀ စင်တီမီတာ

အင်ဒိုနီးရှား $70600 \div 50000 = 1.41$ စတုရန်းစင်တီမီတာ

ဒသမတန်း

လူမှုရေးသိပ္ပံ (ပထဝီဝင်)

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

စတုရန်းအနားတစ်ဖက် =	$\sqrt{၁.၄၁}$	= ၁. ၁၈ စင်တီမီတာ
		= ၁. ၂ စင်တီမီတာ
ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်	$၅၂၄၀၀ \div ၅၀၀၀၀$	= ၁. ၀၄ စတုရန်းစင်တီမီတာ
စတုရန်းအနားတစ်ဖက် =	$\sqrt{၁.၀၄}$	= ၁. ၀၂ စင်တီမီတာ
		= ၁. ၀ စင်တီမီတာ
အိန္ဒိယ	$၁၅၅၅၀၀ \div ၅၀၀၀၀$	= ၃. ၁၁ စတုရန်းစင်တီမီတာ
စတုရန်းအနားတစ်ဖက် =	$\sqrt{၃.၁၁}$	= ၁. ၇၆ စင်တီမီတာ
		= ၁. ၈ စင်တီမီတာ
ဗီယက်နမ်	$၄၄၉၀၀ \div ၅၀၀၀၀$	= ၀. ၈၉ စတုရန်းစင်တီမီတာ
စတုရန်းအနားတစ်ဖက် =	$\sqrt{၀.၈၉}$	= ၀. ၉၄ စင်တီမီတာ
		= ၀. ၉ စင်တီမီတာ

(ခ) ဆွဲသားနည်း

(၅) ထောင့်မှန်စတုဂံစိတ်ပိုင်းနည်း

နိုင်ငံ သို့မဟုတ် ဒေသတစ်ခု၏ ထုတ်လုပ်မှုစုစုပေါင်း အရေအတွက်နှင့် ထိုစုစုပေါင်းတွင် ဒေသတစ်ခုချင်း သို့မဟုတ် ကုန်ပစ္စည်းတစ်မျိုးချင်း ပါဝင်မှုအမျိုးအစားကို ဖော်ပြလိုသောအခါ ထောင့်မှန်စတုဂံစိတ်ပိုင်းနည်းကို အသုံးပြုနိုင်သည်။

ထောင့်မှန်စတုဂံစိတ်ပိုင်းနည်းမှာ အကြောင်းအရာ၏ စုစုပေါင်းအရေအတွက်ကို ကိုယ်စားပြုသော ထောင့်မှန်စတုဂံ၏အလျားပေါ်တွင် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံ သို့မဟုတ် အကြောင်းအရာတစ်ခုချင်း အတွက် အစိတ်အပိုင်းများ စိတ်ပိုင်းဖော်ပြခြင်းဖြစ်သည်။

(က) တွက်ချက်နည်း

(၁) ကုန်ပစ္စည်းအရေအတွက်တို့ကို တိုင်းတာစိတ်ပိုင်းနိုင်ရန် သင့်လျော်သောစကေးတစ်ခု ရွေးချယ်ရမည်။

(၂) ထိုစကေးနှင့်အညီ ထောင့်မှန်စတုဂံ၏ အလျားနှင့် ပိုင်းဖြတ်မည့်အစိတ်အပိုင်းများ၏ အလျား (အကွာအဝေး)တို့ကို တွက်ချက်ရမည်။ အလျားအကွာအဝေးလက်မ တန်ဖိုးများကို ဒသမနှစ်နေရာအထိ တွက်ချက်ပေးပါ။

(ခ) ဆွဲသားနည်းအဆင့်ဆင့်

(၁) ဂရပ်စာရွက်၏ သင့်လျော်သောနေရာတွင် စုစုပေါင်းတန်ဖိုးနှင့် အချိုးညီသည့် အလျားရှိသော ထောင့်မှန်စတုဂံတစ်ခုကို ရေးဆွဲရမည်။ ထိုမျဉ်းကြောင်း၏ လက်ဝဲနှင့် လက်ယာစွန်းမှ အပေါ်သို့ ၁ လက်မစီ မျဉ်းမတ်များဆွဲပါ။ ထိုမျဉ်း၏အပေါ်ဘက် ထိပ်နှစ်ခုကို ဆက်ပါက ထောင့်မှန်စတုဂံတစ်ခုကို ရရှိမည်။ ထောင့်မှန်စတုဂံ၏ အနံ (အကျယ်)ကို သာမန်ဂရပ်စတုဂံပေါ်တွင် တစ်လက်မသာ ထားရှိစေသင့်သည်။

(၂) စကေးဖြင့်တွက်ချက်ရရှိပြီးသော နိုင်ငံ သို့မဟုတ် ကုန်ပစ္စည်း အစိတ်အပိုင်းများကို လက်ဝဲဘက်မှ လက်ယာဘက်သို့ ကြီးစဉ်ငယ်လိုက် အစီအစဉ်အတိုင်း ပိုင်းဖြတ်ဖော်ပြရမည်။

(၃) ‘အခြား’ နိုင်ငံ၊ ဒေသ သို့မဟုတ် ‘အခြား’ ကုန်ပစ္စည်းပါရှိခဲ့လျှင် အရေအတွက်များသည်ဖြစ်စေ၊ နည်းသည်ဖြစ်စေ ထောင့်မှန်စတုဂံ၏ လက်ယာအစွန်ဆုံး(နောက်ဆုံး)၌သာ ထားရှိဖော်ပြရမည်။

(၄) စာရင်းပါ အမျိုးအစားတို့၏ အရေအတွက် ပေါင်းရက်ိန်းနှင့် ဖော်ပြထားသော စုစုပေါင်းတို့၏ ကွာခြားချက်သည် ‘အခြား’အတွက်ပင်ဖြစ်သည်။

(၅) အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုစီအတွက် အရောင်တစ်မျိုးစီခြယ်ရမည်။ သို့သော် ‘အခြား’ ပါရှိလျှင် ထို ‘အခြား’ ကို အရောင်ခြယ်ရန် မလိုပေ။

(၆) အစိတ်အပိုင်းအသီးသီးတွင် နိုင်ငံ၊ ဒေသ သို့မဟုတ် ကုန်ပစ္စည်းအမျိုးအမည်တို့ကို ဖော်ပြရမည်။

(၇) သင့်လျော်သောခေါင်းစဉ်ကိုပုံ၏အပေါ်နှင့် အသုံးပြုထားသောစကေးတို့ကို ပုံ၏အောက်တွင် ဖော်ပြရမည်။

နမူနာမေးခွန်း (၆)

အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဂျပန်နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြားပို့ကုန်တန်ဖိုးများကို ထောင့်မှန်စတုဂံစိတ် ပိုင်းနည်းဖြင့် ဖော်ပြပါ။

အမျိုးအစား	အမေရိကန်ဒေါ်လာသန်းထောင်ပေါင်း
စုစုပေါင်း	၅၆၄
ကွန်ပျူတာနှင့်ဆက်စပ်ပစ္စည်း	၁၄၈

ဒသမတန်း

လူမှုရေးသိပ္ပံ (ပထဝီဝင်)

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

လျှပ်စစ်ပစ္စည်း	၁၀၉
မော်တော်ယာဉ်	၁၅၄
သံ၊ သံမဏိ	၃၀
နည်းပညာသုံး ဆေးဘက်ဆိုင်ရာကိရိယာများ	၄၁
အခြား	၈၂

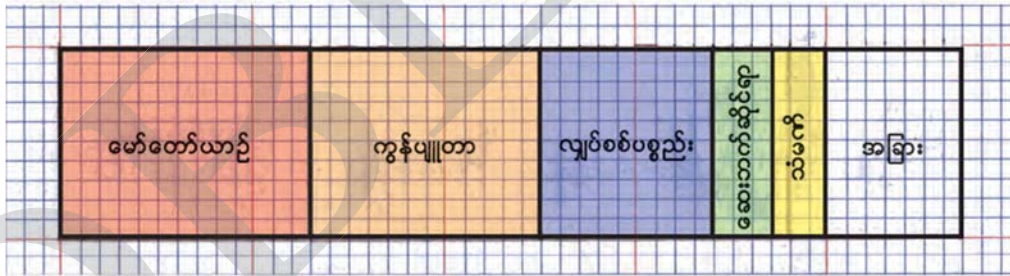
(က) တွက်ချက်နည်း

၁ လက်မလျှင် အမေရိကန်ဒေါ်လာသန်းထောင်ပေါင်း ၁၂၀ အသုံးပြုထားသည်။

စုစုပေါင်း	$၅၆၄ \div ၁၂၀ = ၄.၇၀ = ၄.၇$ လက်မ
ကွန်ပျူတာနှင့်ဆက်စပ်ပစ္စည်း	$၁၄၈ \div ၁၂၀ = ၁.၂၃ = ၁.၂$ လက်မ
လျှပ်စစ်ပစ္စည်း	$၁၀၉ \div ၁၂၀ = ၀.၉၀ = ၀.၉$ လက်မ
မော်တော်ယာဉ်	$၁၅၄ \div ၁၂၀ = ၁.၂၈ = ၁.၃$ လက်မ
သံ၊ သံမဏိ	$၃၀ \div ၁၂၀ = ၀.၂၅ = ၀.၃$ လက်မ
နည်းပညာသုံးဆေးဘက်ဆိုင်ရာ ကိရိယာများ	$၄၁ \div ၁၂၀ = ၀.၃၄ = ၀.၃$ လက်မ
အခြား	$၈၂ \div ၁၂၀ = ၀.၆၈ = ၀.၇$ လက်မ

(ခ) ဆွဲသားနည်း

၂၀၁၈ ခုနှစ် ဂျပန်နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြားပို့ကုန်တန်ဖိုးပြပုံ

စကေး ၁ လက်မလျှင် အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်းထောင်ပေါင်း ၁၂၀

ပုံ (၃. ၆) ထောင့်မှန်စတုဂံစိတ်ပိုင်းပုံ

(၆) စက်ဝိုင်းစိတ်ပိုင်းနည်း

ထောင့်မှန်စတုဂံစိတ်ပိုင်းနည်းဖြင့် ရေးဆွဲနိုင်သော စာရင်းကို စက်ဝိုင်းစိတ်ပိုင်းနည်းဖြင့်လည်း ရေးဆွဲဖော်ပြနိုင်သည်။

စက်ဝိုင်းစိတ်ပိုင်းနည်းမှာ စုစုပေါင်းအရေအတွက်ကို ကိုယ်စားပြုသော စက်ဝိုင်းတစ်ခုရေးဆွဲရမည်။ ထိုစက်ဝိုင်းထဲတွင် နိုင်ငံ၊ ဒေသ သို့မဟုတ် ကုန်ပစ္စည်းတစ်ခုချင်းစီ၏ အရေအတွက်နှင့် အချိုးညီသော စက်ဝန်းပိုင်းများဖြင့် ထပ်မံစိတ်ပိုင်းဖော်ပြခြင်းဖြစ်သည်။

(က) တွက်ချက်နည်း

- (၁) ရေးဆွဲမည့်စက်ဝိုင်းသည် စုစုပေါင်းအရေအတွက်ကို ကိုယ်စားပြုသည်။ တစ်နည်းဆိုသော် စုစုပေါင်းအရေအတွက်သည် ၃၆၀ ဒီဂရီနှင့် အချိုးညီသည်။
- (၂) ၃၆၀ ဒီဂရီပေါ်အခြေခံ၍ ပိုင်းရမည့် နိုင်ငံ၊ ဒေသ သို့မဟုတ် ကုန်ပစ္စည်းတစ်ခု၏ အရေအတွက်နှင့် အချိုးညီသော ဒီဂရီများကို တွက်ချက်ရှာဖွေရမည်။ ဒီဂရီတန်ဖိုးများသည် ကိန်းပြည့်တန်ဖိုးများ ဖြစ်သင့်သည်။

(ခ) ဆွဲသားနည်းအဆင့်ဆင့်

- (၁) သင့်လျော်သောအချင်းဝက်ဖြင့် စက်ဝိုင်းတစ်ခုရေးဆွဲမည်။ (၁.၅ လက်မနှင့်ဆွဲလျှင် သင့်လျော်သည်။)
- (၂) စက်ဝိုင်း၏ ဗဟိုချက်မှ မြောက်အရပ်တည့်တည့်သို့ မျဉ်းမတ်တစ်ကြောင်း ရေးဆွဲရမည်။
- (၃) ထိုမျဉ်းမှစ၍ နာရီလက်တံလည်သည့်အတိုင်း နိုင်ငံ၊ ဒေသ သို့မဟုတ် ကုန်ပစ္စည်းတစ်ခုချင်းအတွက် တွက်ချက်ထားသော ဒီဂရီ(ကိန်းပြည့်)တန်ဖိုးအလိုက် အစိတ်အပိုင်းများကို အများမှအနည်းသို့ ကြီးစဉ်ငယ်လိုက် အစီအစဉ်အတိုင်း စိတ်ပိုင်းရေးဆွဲရမည်။
- (၄) ‘အခြား’တန်ဖိုး ပါရှိခဲ့လျှင် ‘အခြား’ အတွက် ဒီဂရီသည် များသည်ဖြစ်စေ၊ နည်းသည်ဖြစ်စေ နောက်ဆုံးတွင် ထားရှိဖော်ပြရမည်။
- (၅) အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုစီကို အရောင်တစ်မျိုးစီ ခြယ်ရမည်။ ‘အခြား’ ကို အရောင်ခြယ်ရန် မလိုပါ။
- (၆) အစိတ်အပိုင်းများတွင် နိုင်ငံ၊ ဒေသ သို့မဟုတ် ကုန်ပစ္စည်း အမျိုးအမည်တို့ကို ဖော်ပြရမည်။ စက်ဝိုင်း၏အောက်တွင် စုစုပေါင်းအရေအတွက်ကို ဖော်ပြရမည်။
- (၇) သင့်လျော်သောခေါင်းစဉ်ကို ပုံ၏အပေါ်တွင် ဖော်ပြရမည်။

နမူနာမေးခွန်း (၇)

အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၁၇ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အသုံးပြုသော ဓာတ်မြေဩဇာအမျိုးအစားများကို စက်ဝိုင်းစိတ်ပိုင်းနည်းဖြင့်ဖော်ပြပါ။

အမျိုးအစား	အသုံးပြုမှု (မက်ထရစ်တန်ထောင်ပေါင်း)
ယူရီးယား	၁၃၂၁
တီစူပါ	၂၀၁
ကွန်ပေါင်း	၁၄၉၃
စုစုပေါင်း	၃၁၆၅

(က) တွက်ချက်နည်း

စုစုပေါင်း ဓာတ်မြေဩဇာမက်ထရစ်တန်ထောင်ပေါင်း ၃၁၆၅ သည် ၃၆၀ ဒီဂရီနှင့် အချိုးညီသဖြင့်

ယူရီးယား	၁၃၂၁	သည်	$\frac{၁၃၂၁ \times ၃၆၀}{၃၁၆၅}$	=	၁၅၀.၂	=	၁၅၀ ဒီဂရီ
----------	------	-----	--------------------------------	---	-------	---	-----------

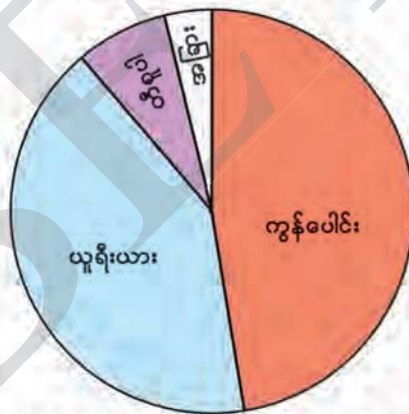
တီစူပါ	၂၀၁	သည်	$\frac{၂၀၁ \times ၃၆၀}{၃၁၆၅}$	=	၂၂.၈၆	=	၂၃ ဒီဂရီ
--------	-----	-----	-------------------------------	---	-------	---	----------

ကွန်ပေါင်း	၁၄၉၃	သည်	$\frac{၁၄၉၃ \times ၃၆၀}{၃၁၆၅}$	=	၁၆၉.၈၁	=	၁၇၀ ဒီဂရီ
------------	------	-----	--------------------------------	---	--------	---	-----------

အခြား	၁၅၀	သည်	$\frac{၁၅၀ \times ၃၆၀}{၃၁၆၅}$	=	၁၇.၀၆	=	၁၇ ဒီဂရီ
-------	-----	-----	-------------------------------	---	-------	---	----------

(ခ) ဆွဲသားနည်း

၂၀၁၇ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဓာတ်မြေဩဇာ အသုံးပြုမှုပြပုံ

စုစုပေါင်းဓာတ်မြေဩဇာ မက်ထရစ်တန်ထောင်ပေါင်း ၃၁၆၅ ပုံ (၃.၇) စက်ဝိုင်းစိတ်ပိုင်းပုံ

အဓိကအချက်များ

- ❖ စာရင်းအင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ဂရပ်ပုံများ ရေးဆွဲလေ့လာလျှင် ပိုမိုသိသာ ထင်ရှားပြီး နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရန် လွယ်ကူသည်။
- ❖ မျဉ်းဂရပ်၊ ကော်လံဂရပ်များ ဆွဲသားရာတွင် စကေးယူပုံခြင်း မတူညီသော်လည်း ဂရပ်တွင် မှတ်သားပုံ၊ ရေးဆွဲပုံများ ဆင်တူပါသည်။ သို့သော် စကေးကိန်းဂဏန်းများ ရေးသားရာတွင် တစ်မျိုးနှင့်တစ်မျိုး နေရာအနေအထား အနည်းငယ်ကွဲပြားသည်။
- ❖ မျဉ်းဂရပ်နှင့် ကော်လံဂရပ်တို့မှာ ဇယားပါကိန်းများကို ခုနှစ်အလိုက်ရေးဆွဲသွားရသည်။ ဘလောက်နည်းနှင့်စတုရန်းနည်းမှာ တစ်ခုနှင့်တစ်ခုကြားတူညီသောအကွာအဝေးပိုင်းခြား၍ ကြီးစဉ်ငယ်လိုက်ဆွဲခြင်း ဖြစ်သည်။
- ❖ စကေးယူရာတွင် အကြီးဆုံးကိန်းမှာ ဂရပ်ပုံတွင် အနေတော်ဖြစ်နေသကဲ့သို့ အသေးဆုံး ကိန်းသည်လည်း ပုံတွင်ပျောက်မသွားရန် သင့်လျော်သောစကေးကို ရွေးချယ်ရမည်။
- ❖ ထောင့်မှန်စတုဂံစိတ်ပိုင်းနည်းနှင့် စက်ဝိုင်းစိတ်ပိုင်းနည်းတို့ကို ရေးဆွဲရာတွင် ကြီးစဉ်ငယ်လိုက် ရေးဆွဲပြီး ‘အခြား’ တန်ဖိုးပါဝင်ပါက နောက်ဆုံးတွင်ထား၍ ဆွဲရမည်။
- ❖ ပုံများဆွဲပြီးပါက ခေါင်းစဉ်၊ စကေး စသည်တို့ကို ရေးသားရသည်။

လေ့ကျင့်ရန် မေးခွန်းများ

(၁) အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၀၈ မှ ၂၀၁၇ ခုနှစ်အတွင်း ကမ္ဘာ့ကျောက်မီးသွေးထုတ်လုပ်မှုနှင့် တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံ၏ ကျောက်မီးသွေးထုတ်လုပ်မှုအခြေအနေကို မျဉ်းဂရပ်နည်း ဖြင့် ရေးဆွဲပြပါ။

ခုနှစ်	၂၀၀၈	၂၀၀၉	၂၀၁၀	၂၀၁၁	၂၀၁၂	၂၀၁၃	၂၀၁၄	၂၀၁၅	၂၀၁၆	၂၀၁၇
ကမ္ဘာ	၆၃၉၅	၆၈၅၉	၇၃၉၅	၇၇၈၃	၇၈၃၂	၈၀၇၅	၈၁၆၄	၇၈၆၁	၇၄၆၀	၇၇၂၆
တရုတ်	၂၅၃၇	၂၉၃၇	၃၂၂၀	၃၅၇၆	၃၅၄၉	၃၉၇၄	၃၈၇၄	၃၇၄၇	၃၄၁၁	၃၅၂၀

(၂) အောက်ဖော်ပြပါ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ ကော်ဖီထုတ်လုပ်မှုကို ကော်လံဂရပ်ဖြင့် ရေးဆွဲပြပါ။

ခုနှစ်

ထုတ်လုပ်မှု

(မက်ထရစ်တန်ထောင်ပေါင်း)

၂၀၁၁
၂၀၁၂
၂၀၁၃
၂၀၁၄
၂၀၁၅
၂၀၁၆
၂၀၁၇
၂၀၁၈

၆၃၄
၇၄၈
၇၄၀
၇၁၂
၅၅၀
၆၆၄
၆၆၉
၆၇၄

(၃) အောက်ဖော်ပြပါ ဩစတြေးလျနိုင်ငံ၏ အပူချိန်နှင့် မိုးရေချိန်ပြဇယားကို အသုံးပြု၍ ရာသီဥတု အခြေအနေပြဂရပ်ပုံ ရေးဆွဲပါ။

လများ	ဇူ	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်	ဇူလိုင်
အပူချိန် (စင်တီဂရိတ်)	၂၂	၂၂	၂၄	၂၅	၂၆	၂၇	၂၈	၂၈	၂၇	၂၆	၂၄	၂၃
မိုးရေချိန် (မီလီမီတာ)	၃၈	၂၉	၄၀	၆၆	၁၈၈	၁၉၅	၁၈၀	၂၀၉	၂၀၇	၁၃၈	၄၅	၁၃

(၄) အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၁၇ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပဲအမျိုးမျိုး စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်မှုကို ဘလောက်နည်းသုံး၍ ဂရပ်ပုံတစ်ပုံ ဆွဲပြပါ။

ပဲအမျိုးအစား

အထွက် (မက်ထရစ်တန်ထောင်ပေါင်း)

ပဲတီစိမ်း
ပဲစင်းငုံ
ပဲပုပ်
ပဲဝါလေး
မတ်ပဲ

၁၀၆၉
၆၂၈
၂၇၅
၅၆၀
၁၁၆၄

(၅) အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၁၆-၁၇ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သီးနှံအချို့ စိုက်ဧရိယာ(ဧကထောင်ပေါင်း) ကို စတုရန်းနည်းဖြင့် ဂရပ်ပုံ ရေးဆွဲတင်ပြပါ။

အမျိုးအစား

စိုက်ဧက (ထောင်ပေါင်း)

နှံစားသီးနှံ	၁၉၇၀၈
ဆီထွက်သီးနှံ	၆၃၀၅
ရော်ဘာ	၁၆၁၆
ဟင်းသီးဟင်းရွက်နှင့်သစ်သီး	၃၂၂၅
ပဲအမျိုးမျိုး	၁၁၁၈၁

(၆) အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ကမ္ဘာ့ကျောက်မီးသွေးထုတ်လုပ်မှုကို ထောင့်မှန်စတုဂံ စိတ်ပိုင်းနည်းဖြင့် ရေးဆွဲပြပါ။

နိုင်ငံ

**ကမ္ဘာ့ကျောက်မီးသွေးထုတ်လုပ်မှု
(မက်ထရစ်တန်သန်းပေါင်း)**

အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု	၆၆၀
တရုတ်	၃၄၁၁
အိန္ဒိယ	၆၉၂
အင်ဒိုနီးရှား	၄၃၄
ဩစတြေးလျ	၄၉၂
စုစုပေါင်း	၇၄၆၀

(၇) အောက်ဖော်ပြပါ ၂၀၁၇ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံတိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်အချို့၏ ဆေးရွက်ကြီး အသားတင်စိုက်ဧကကို စက်ပိုင်းစိတ်ပိုင်းနည်းဖြင့် ရေးဆွဲပြပါ။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်

ဧက

မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး	၁၃၅၉၂
မကွေးတိုင်း ဒေသကြီး	၃၆၇၇
ပဲခူးတိုင်း ဒေသကြီး	၁၇၈၅
ကရင်ပြည်နယ်	၂၄၅၉
စုစုပေါင်း	၂၄၅၃၉

အခန်း(၁) ပုဂံယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်

နိဒါန်း

- ♦ ဤအခန်းတွင် ပုဂံခေတ်၏နောက်ခံသမိုင်းနှင့် အနုပညာဗိသုကာလက်ရာများအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

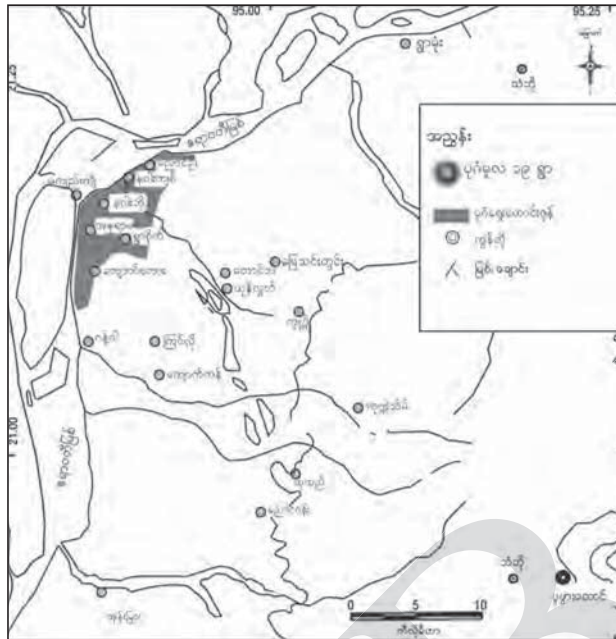
- ♦ ပုဂံခေတ်အကြောင်းကို ဆဋ္ဌမတန်းသင်ခန်းစာ အခန်း(၃) ရှေးဟောင်းမြန်မာနိုင်ငံ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် ပုဂံဧကရာဇ်နိုင်ငံပေါ်ပေါက်ခြင်း၊ ပုဂံဧကရာဇ် နိုင်ငံ အင်အားကြီးမားလာပုံနှင့် ပုဂံခေတ်တွင် ထွန်းကားခဲ့သော စာပေနှင့် အနုပညာဗိသုကာ လက်ရာများအကြောင်းတို့ကို သိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကိုလုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

- ♦ ပုဂံအင်အားကြီးမားလာပုံကို ဆန်းစစ်တတ်လာမည်။
- ♦ ပုဂံယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များဖြစ်သော စေတီနှင့်ဂူဘုရားတို့၏ အနုပညာဗိသုကာလက်ရာ အဆင့်အတန်းကို အကဲဖြတ်လာနိုင်မည်။
- ♦ ဆဋ္ဌမတန်းတွင်သင်ယူခဲ့သော ပုဂံဧကရာဇ်နိုင်ငံပေါ်ပေါက်လာပုံ သင်ခန်းစာနှင့်နှိုင်းယှဉ်၍ ပုဂံခေတ်ကို ဆွေးနွေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

၁.၁။ နောက်ခံသမိုင်း

ပုဂံကို စတင်တည်ထောင်သူမှာ သမုဒ္ဒရာဇ်မင်းဖြစ်၍ အေဒီ ၁၀၇ တွင် ယုန်လွတ်ကျွန်းအရပ်၌ တည်ထောင်သည်ဟု မှန်နန်းရာဇဝင်တွင် ဖော်ပြထားသည်။ သမုဒ္ဒရာဇ်မင်းသည် သရေခေတ္တရာ မင်းဆက်မှ ဆင်းသက်လာသူဖြစ်ပြီး ပျူရွာ ၁၉ ရွာကို စုစည်း၍ ပုဂံကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ပုဂံတွင် မင်းဆက်ပေါင်း ၅၅ ဆက်စိုးစံခဲ့သည်ဟု ရာဇဝင်ကျမ်းများတွင် ဖော်ပြထားသည်။

ပုံ(၁) ပုဂံမူလ ခဏ ရွာ မြေပုံ

ပုဂံမင်းဆက် ၅၅ ဆက်မှ သေဉ်လည်ကြောင်မင်းလက်ထက်တွင် ယခုလောကနန္ဒာအရပ်၌ သီရိပုစ္ဆယာဟုခေါ်သော မြို့ကို တည်ထောင်သည်။ သိုက်တိုင်မင်းလက်ထက်တွင် ယခုဖွားစောရွာဟု တွင်သော သမထီးအရပ်၌ တမ္ပဝတီဟူသောမြို့သစ်ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ယှဉ်ပြားမင်း (အေဒီ ၈၄၆-၈၇၈)သည် အေဒီ ၈၄၉ တွင် တမ္ပဝတီမြို့မှ ယခုပုဂံမြို့တည်ရာဒေသသို့ ပြောင်းရွှေ့၍ မြို့သစ်တည်ထောင်သည်။ မြို့တည်သောအခါ ကျုံးပတ်ရံလျက်ရှိသော အုတ်မြို့ရိုးကိုဆောက်၍ တည်သည်။ မြို့ရိုးတွင်တံခါး ၁၂ ခုထား၍ မြို့ရိုးအတွင်းတွင် နန်းတော်တည်ဆောက်ထားသည်ဟု ရာဇဝင်ကျမ်းများတွင် ဖော်ပြထားသည်။

ကျောက်စာအထောက်အထားများအရ ပုဂံခေတ်ကို အေဒီ ၁၀၄၄ မှ ၁၃၁၂ အထိဟု သတ်မှတ်ပြီး ပုဂံနိုင်ငံတော်၏အမည်ကို အရိမဒ္ဒနပူရပြည်ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သည်။ အရိမဒ္ဒနပူရမှာ ပါဠိ အမည်ဖြစ်၍ ရန်အပေါင်းကို တိုက်ခိုက်နှိမ်နင်းသိမ်းသွင်းပြီး တည်ထောင်သော တိုင်းပြည်ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ အေဒီ ၁၁၁၃ တွင် ရေးထိုးခဲ့သော ရာဇကုမာရ်ကျောက်စာတွင် အရိမဒ္ဒနပူရ ဟူသောအမည်ကို ပျူ၊ မွန်၊ ပါဠိ၊ မြန်မာ ဘာသာလေးမျိုးဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၁၉၈ တွင် တည်ထားသော ဓမ္မရာဇိကဘုရားကျောက်စာတွင် အရိမဒ္ဒနပူရမည်သော ပုဂံပြည်ဟု ရေးထိုး မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သောကြောင့် နောင်အခါပုဂံဟု ခေါ်ဝေါ်ရေးသားမှု တွင်ကျယ်လာသည်။ ကျောက်စာ အထောက်အထားအရ ပုဂံပြည်ကို ထီးနန်းစိုးစံခဲ့သော မင်း ၁၄ ပါးရှိသည်။

အေဒီ ၉ ရာစုတွင် မြန်မာတို့သည် မြေဩဇာကောင်းသော ကျောက်ဆည်ဒေသသို့ ဦးစွာဝင်ရောက်နေထိုင်ပြီး ထိုမှတစ်ဆင့် မင်းဘူးဒေသကို ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။ ၁၁ ရာစုတွင် ခရိန်(ခရိုင်)နှင့် တိုက်မှကျော်၍ နိုင်ငံဖြစ်အောင်တည် ဆောက်နိုင်ခဲ့သည်။ မူလစုစည်းရာဒေသကို ခရိန်ဟုခေါ်ပြီး ယင်းမှကျော်လွန်၍ ချဲ့ထွင်ရာဒေသကို တိုက်ဟုခေါ်သည်။ အနော်ရထာသည် ပုဂံကို အုပ်ချုပ်ရေးဗဟိုဌာနအဖြစ်ပြုလုပ်ပြီး နိုင်ငံတော်အဖြစ် တည်ဆောက်နိုင်ခဲ့သည်။ ၎င်းမင်းလက်ထက်တွင် အုတ်ခွက်ဘုရားများ သွန်းလုပ်လှူဒါန်းခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝန်း စည်းရုံးသိမ်းပိုက်သောအရပ်၌ အနိရုဒ္ဓအမည်ပါသော အုတ်ခွက်ဘုရားများကို တွေ့ရသည်။ အနိရုဒ္ဓတံဆိပ်ခတ်နှိပ်ထားသော အုတ်ခွက်ဘုရားများကို မြောက်ဘက်ရွှေလီမြစ်ကမ်းရှိ ငအိုရွာ၊ တကောင်း၊ ပုဂံ၊ မိတ္ထီလာ၊ မင်းဘူး၊ ပြည် စသည်တို့၌တွေ့ရပြီး တောင်ဘက်တွင် တံတေးနှင့် တနင်္သာရီဒေသ မြိတ်မြို့တွင်လည်း တွေ့ရသည်။ အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းသွင်းပြီးနောက် မွန်တို့ နှင့် အဆက်အသွယ်ပိုမိုများပြားလာပြီး မွန်တို့ထံမှ ယဉ်ကျေးမှုများကို ရရှိခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ပထမဆုံး ပင်လယ်ထွက်ပေါက်ရ၍ အိန္ဒိယ၊ သီဟိုဠ် စသော ဒေသတို့နှင့် ဆက်ဆံခွင့်ရခဲ့သည်။

ပုံ(၂) သရပါတံခါး

ကျန်စစ်သားမင်းလက်ထက်တွင် ဆည်မြောင်းကန်ချောင်းများ တူးဖော်ပေးခြင်း၊ ပိဋကတ်တော်များကို ကူးယူစေခြင်း၊ ဗုဒ္ဓဂယာသို့ တမန်စေလွှတ်ခြင်း၊ သံဃာများအား ကျောင်းအစရှိသည်များ ထောက်ပံ့ခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ဤမိတ်တော်ရှင် ခေါ် နရသူလက်ထက်၌ သီဟိုဠ်နှင့် မသင့်မမြတ်ဖြစ်ကာ စစ်ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ သီဟိုဠ်နှင့်စစ်ဖြစ်ပြီးနောက် နရပတိစည်သူလက်ထက်တွင် သလင်ကြေ ခေါ် ဆလန်အင်္ဂုကို သိမ်းပိုက်နိုင်ပြီး ပုဂံနိုင်ငံတော်သည် အရှေ့အနောက် ကုန်သည်ရေးကြောင်းလမ်းကို စိုးမိုးနိုင်ခဲ့သည်။ ကျစွာမင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံတစ်ဝန်း စနစ်ကျသော အုပ်ချုပ်ရေးထူထောင်ရန် အမိန့်ပြန်တမ်းများ ထုတ်ပြန်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ သာသနာကို မြေလှူမှုများ လာသောကြောင့် သာသနာမြေ တိုးလျက်ရှိရာ မင်း၏ဘဏ္ဍာလျော့နည်းရသည်သာမက ပုဂံနိုင်ငံတော်၏ အင်အားလည်း တဖြည်းဖြည်း ကျဆင်းလာခဲ့ရသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ပုဂံမြို့ကို စတင်တည်ထောင်သူ သမုဒ္ဒရာဇ်မင်းသည် သရေခေတ္တရာမင်းဆက်မှ ဆင်းသက်လာသူဟု မှန်နန်းရာဇဝင်တွင် ဖော်ပြထားခြင်း။
- ◆ သမုဒ္ဒရာဇ်မင်းသည် ရွာပေါင်း ၁၉ ရွာကို စုစည်း၍ ပုဂံကို တည်ထောင်ခြင်း။
- ◆ ကျောက်စာအထောက်အထားအရ ပုဂံပြည်ကို ထီးနန်းစိုးစံခဲ့သော မင်း ၁၄ ပါး ရှိခြင်း။
- ◆ မြန်မာတို့သည် အေဒီ ၉ ရာစုတွင် ကျောက်ဆည်ဒေသသို့ ဦးစွာဝင်ရောက်နေထိုင်ခဲ့ပြီး ထိုမှတစ်ဆင့် မင်းဘူးဒေသကို ဝင်ရောက်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ပုဂံနိုင်ငံတော်၏အမည်ကို အရိမဒ္ဒနပူရပြည်ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့ခြင်း။
- ◆ ၁၁ ရာစုတွင် မြန်မာတို့သည် ခရိုင်(ခရိုင်)နှင့် တိုက်မှကျော်၍ နိုင်ငံအဖြစ် တည်ဆောက်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ အနော်ရထာသည် ပုဂံကို အုပ်ချုပ်ရေးဗဟိုဌာနအဖြစ်ပြုလုပ်ပြီး နိုင်ငံတော်အဖြစ် တည်ဆောက်နိုင်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းသွင်းပြီးနောက် မွန်တို့နှင့် အဆက်အသွယ် ပိုမိုများပြားလာပြီး မွန်တို့ထံမှ ယဉ်ကျေးမှုများကို လက်ခံရရှိခြင်း။
- ◆ ပထမဆုံး ပင်လယ်ထွက်ပေါက်ရ၍ အိန္ဒိယ၊ သီဟိုဠ် စသော ဒေသတို့နှင့် ဆက်ဆံခွင့်ရခဲ့ခြင်း။
- ◆ သလင်ကြေ ခေါ် ဆလန်အင်္ဂုကို သိမ်းပိုက်နိုင်ပြီး ပုဂံနိုင်ငံတော်သည် အရှေ့အနောက် ကုန်သည်ရေးကြောင်းလမ်းကို စိုးမိုးနိုင်ခဲ့ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ပုဂံမင်းနိုင်ငံတော် အင်အားကြီးနိုင်ငံအဖြစ် ပေါ်ထွန်းလာပုံကို ဆွေးနွေးပါ။

၁.၂။ ပုဂံခေတ်သာသနိကအဆောက်အအုံများ

ပုဂံခေတ်တွင်တွေ့ရသော သာသနိကအဆောက်အအုံများမှာ စေတီ၊ ဂူဘုရား၊ ပိဋကတ်တိုက်၊ ဓမ္မသာခေါ် တရားနာသူများလာရောက်ရာနေရာ၊ သိမ်၊ အုတ်ဇရပ်၊ ရေတွင်း၊ ရေကန်တို့ဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ် သာသနိကအဆောက်အအုံများတွင် စေတီနှင့် ဂူဘုရားဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်။

ပုံ(၃) ပုဂံခေတ်စေတီ

ဂူဘုရားသည် အတွင်းပိုင်း၌ လှည့်ပတ်သွားလာ၍ ရသော်လည်း စေတီမှာ အပြင်မှသာ လှည့်ပတ်ဖူးမြော်နိုင်သည်။ ပုဂံခေတ်တွင် စေတီ၊ ဂူဘုရားတို့၌ ထီးတင်သည့်ဓလေ့ မထွန်းကားသေးဘဲ ထိပ်ဆုံးတွင် ယခုခေတ် ငှက်ပျောဖူးဟုခေါ်သော အထွတ်ဖြင့်သာ အဆုံးသတ်ကြသည်။

ပုဂံခေတ်တွင် ဂူ၊ စေတီ၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းတို့ကို တည်ဆောက်လျှင် အုတ်တံတိုင်းတစ်ထပ် သို့မဟုတ် နှစ်ထပ်သင့်သလို ကာရံလေ့ရှိသည်။ ပူပြင်းသော အရပ်ဖြစ်သောကြောင့် မီးဘေးအန္တရာယ်ကို တားဆီးနိုင်ရန် ဆောက်လုပ်ခြင်းဖြစ်ပြီး တံတိုင်းမီးကာ ဟုခေါ်သည်။

ပုဂံဒေသတွင်ရှိသော ဂူဘုရားတို့ကို လူတို့က အုတ်၊ ကျောက်တို့ဖြင့် တည်ဆောက်ထားပြီး ဂူအမိုးပေါ်၌ ကွန်းထောင်နှင့် စေတီတည်ထားသည်။ ဂူဘုရားများကို ပန္နက်ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် တည်ဆောက်ကြသည်။ ဂူဘုရား၏အလယ်တွင် လေးထောင့်မဏ္ဍိုင်အုတ်တိုင်ကြီးရှိသည်။ မဏ္ဍိုင်အုတ်တိုင်ကြီး၏ တစ်ဖက်စီတွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော် တစ်ဆူစီကို ဝင်ပေါက်လေးပေါက်အား မျက်နှာမူလျက်တည်ထားသည်။ ဝင်ပေါက် တစ်ပေါက်တည်းရှိသော တဝဂူရှိသကဲ့သို့ လေးမျက်နှာဂူ၊ ငါးမျက်နှာဂူတို့လည်းရှိသည်။ ပုဂံဒေသတွင် လေးမျက်နှာဂူကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။

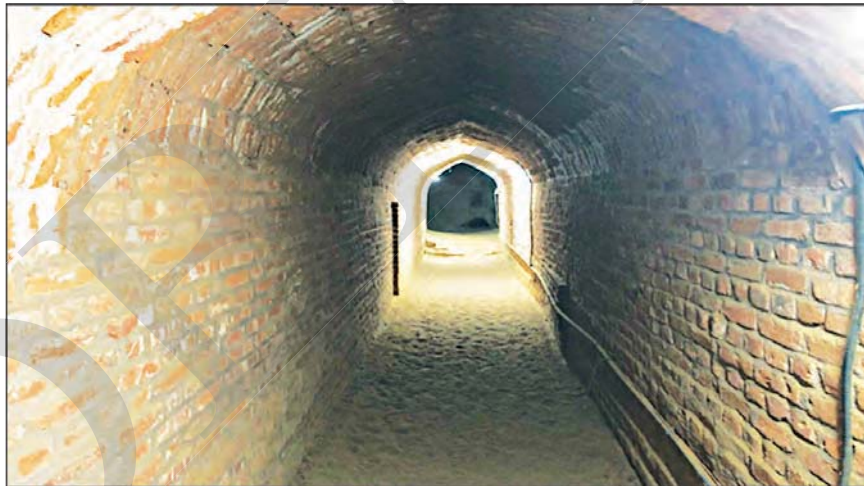

တဝဂ္ဂဘုရားများမှာ သေးငယ်သော အဆောက်အအုံများဖြစ်ပြီး စေတီကြီးများနှင့် ဂူဘုရားကြီးများ၊ ကျောင်းတိုက်ကြီးများ၏ ပရဝဏ်အနီးတွင် တည်ထားလေ့ရှိသည်။ လေးမျက်နှာဂူဘုရားမှာ ပွင့်တော်မူပြီးသော ဘုရားလေးဆူကို ရည်စူး၍ တည်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ငါးမျက်နှာဂူဘုရားမှာမူ နောင်ပွင့်မည့် အရိမေတ္တေယျဘုရားကိုပါ ထည့်သွင်း ပူဇော်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

တရားကျင့်သောသူများ တရားကျင့်ရန် ဥမင်များကိုလည်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ကျောက်စာတွင် “ဥမင်၌ကိန်းဝပ်စံပယ်သော” ရဟန်းဟု ဖော်ပြပါရှိသဖြင့် ဥမင်များသည် ဝိပဿနာတရား ကျင့်ကြံအားထုတ်ရန် နေရာဟု ဆိုနိုင်သည်။ ကျန်စစ်သားဥမင်၊ တရုတ်ပြေးဥမင်၊ နန္ဒမညာဥမင်၊ ကျောက်ဂူဥမင်၊ ငှက်ပစ်တောင်ဥမင်များသည် ပုဂံဒေသတွင် ထင်ရှားသောဥမင်များဖြစ်သည်။

ပုံ(၄) ပုဂံခေတ်ဂူဘုရား

ပုံ(၅) ဥမင်အတွင်းဘက်ပြပုံ

ပုဂံခေတ်တွင် စာသင်တိုက်ကြီးများရှိသကဲ့သို့ တောကျောင်းကဲ့သို့သော ကျောင်းငယ်များလည်းရှိသည်။ ဆင်ဖြူရှင်ကျောင်းတိုက်၊ ဆုတောင်းပြည့်ကျောင်းတိုက်တို့သည် စာသင်တိုက်များဖြစ်ကြသည်။ ရှင်မဟာကဿပတောကျောင်း၊ အိုဆီတောကျောင်းတို့မှာ ပုဂံဒေသတွင်အရေးပါသောတောကျောင်းများဖြစ်သည်။

ပုံ(၆) ပုဂံခေတ်ရဟန်းကျောင်းတိုက်

ပုဂံခေတ်တွင် ဒါယကာတစ်ဦးတည်းက ကျောင်းတိုက်ဝင်းကြီးတစ်ခုလုံးကို တည်ဆောက်လှူဒါန်းသည်လည်းရှိသည်။ ၁၂၂၃ တွင် အမတ်ကြီးအနန္တသူ တည်ဆောက်ခဲ့သော အနန္တသူကျောင်း ခေါ် လေးမျက်နှာကျောင်းတိုက်ကြီးသည် ရဟန်းများတရားအားထုတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းရိပ်သာကြီးဖြစ်သည်။ လေးမျက်နှာ ကျောင်းတိုက်ကို အနန္တသူ(အနန္တသူရ)

က တံတိုင်းနှစ်ထပ် ကာရံပြီး တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ပထမတံတိုင်းအတွင်း၌ လေးမျက်နှာဂူဘုရား၊ တရားဟောဓမ္မသာ၊ ပိဋကတ်တိုက်၊ မဟာထေရ် သီတင်းသုံးရန် ကျောင်းကြီးကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့သည်။ တံတိုင်းနှစ်ထပ်ကြားတွင် ရဟန်းများသီတင်းသုံးရန် ကျောင်း ၅၀ နီးပါးနှင့် ချက်ပြုတ်ရန် အုတ်ဇရပ်နှစ်ဆောင် ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ စေတီနှင့် ဂူဘုရားဟူ၍ရှိခြင်း။
- ◆ ဂူဘုရားသည် အတွင်းပိုင်း၌ လှည့်ပတ်သွားလာ၍ရသော်လည်း စေတီမှာ အပြင်မှသာ လှည့်ပတ် ဖူးမြော်နိုင်ခြင်း။
- ◆ စေတီ၊ ဂူဘုရားတို့တွင် ထီးတင်သည့်ဓလေ့ ပုဂံခေတ်တွင် မထွန်းကားသေးဘဲ အထွတ်ဖြင့်သာ အဆုံးသတ်ကြခြင်း။
- ◆ ဂူဘုရား၊ စေတီ တို့ကိုတည်ဆောက်လျှင် အုတ်တံတိုင်းတစ်ထပ် သို့မဟုတ် နှစ်ထပ် သင့်သလို ကာရံလေ့ ရှိခြင်း။
- ◆ ဂူဘုရားများ၏အလယ်တွင် လေးထောင့်မဏ္ဍိုင်အုတ်တိုင်ကြီးရှိခြင်း။
- ◆ ပုဂံဒေသတွင် လေးမျက်နှာဂူဘုရားကို အများဆုံးတွေ့ရခြင်း။
- ◆ ငါးမျက်နှာဂူဘုရားတွင် နောင်ပွင့်မည့် အရိမေတ္တယျဘုရားကိုပါ ထည့်သွင်းပူဇော်ခြင်း။
- ◆ ဥမင်များသည် ဝိပဿနာတရားကျင့်ကြံအားထုတ်ရန်နေရာဟု ဆိုနိုင်ခြင်း။
- ◆ အနန္တသူကျောင်းခေါ် လေးမျက်နှာကျောင်းတိုက်ကြီးသည် ရဟန်းများတရားအားထုတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းရိပ်သာကြီးဖြစ်ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ပုဂံခေတ် သာသနိကအဆောက်အအုံအမျိုးအစားများကို ဖော်ပြရှင်းလင်းပါ။
- ၂။ ပုဂံခေတ် ဂူဘုရားများအကြောင်း မှတ်စုတိုရေးပါ။

၁.၃။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ

ပုဂံခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုများကို ဂူဘုရားများ အတွင်း၌ ထည့်သွင်းပူဇော်ရန် ထုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို ပုဂံခေတ်က ‘ဘုရားဆင်းပု’ဟုခေါ်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဆင်းတုဟု ပြောင်းလဲခေါ်ခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များ ပြုလုပ်ရာတွင် ရုပ်တော်မူ တင်ပျဉ်ခွေနှင့် လျောင်းတော်မူများ ပြုလုပ်ပူဇော်ကြသည်။ အများဆုံးမှာ တင်ပျဉ်ခွေဆင်းတုတော်များဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်တွင် အလှူရှင်အချို့က မိမိတို့အရပ်နှင့်တိုင်း၍ ဗုဒ္ဓဆင်းတုပြုလုပ်ပူဇော်ပြီး ထိုဆင်းတုကို ‘ရပ်တိုင်းဘုရား’ဟုခေါ်သည်။ အလှူရှင်၏အရပ်နှင့်သာမက ကိုယ်အလေးချိန်နှင့်တူအောင် ပြုလုပ်ပူဇော်သော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်ကို ‘ကိုယ်ရပ်တိုင်းဘုရား’ ဟုခေါ်သည်။

ပုံ(၇) ပုဂံရှိဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်တစ်ဆူ

ပုဂံခေတ် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၏မျက်နှာတော်သည် နှာခေါင်းချွန်ပြီး ပေါ်လွင်မှုရှိသည်။ နှုတ်ခမ်းတော်မှာ အနည်းငယ်ပြုံးသယောင်ရှိပြီး မျက်လုံးတော်မှာ သစ်စေ့သဏ္ဍာန်ရှိသည်။ ကိုယ်လုံးတော်မှာ ဖြိုးမောက်ပြီး ဘယ်ဘက်ပခုံးတော်ကို သင်္ကန်းအခွေအလိပ်များနှင့် ဖုံးထားသည်။

ပုံ(၈) ရပ်တော်မူဘုရား

ပုံ(၉) လျောင်းတော်မူဘုရား

ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို အုတ်၊ သဲကျောက်တို့ဖြင့် ထုလုပ်သည်။ သဲကျောက်ကို ပုဂံ အရှေ့တောင်ဘက်တွင်ရှိသော တုရင်းတောင်နှင့် သက်စိုးတောင်မှရရှိသည်။ သို့သော် သဲကျောက်ဆင်းတုတော်များမှာ အရေအတွက်နည်းပါးပြီး အုတ်ဆင်းတုတော်အရေအတွက်မှာ ပိုမိုများပြားသည်။ သစ်သားဖြင့်ထုလုပ်သော ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များလည်းရှိသည်။ စောမင်းလတ်ဘုရားတွင် ရွှေဖြင့်ထုလုပ်ထားသော ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ကို တွေ့ရသည်။

ပုဂံခေတ်၌ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ ထုလုပ်ရာတွင် မုဒြာ (လက်တော်ထားဟန်) ဆယ်မျိုးခန့် တွေ့ရသည်။ အများဆုံးထုလုပ်သော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုများမှာ ဘူမိဖဿမုဒြာ (လက်မြေထိဟန်) ရုပ်ပွားဆင်းတုဖြစ်သည်။

အာသန (ခြေတော်ထားဟန်)တွင်လည်း ၈ မျိုး တွေ့ရသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် ဈာနသန (တရားထိုင်ဟန်)ကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များကို ကြာပလ္လင်၊ ခြင်္သေ့ပလ္လင်၊ စိန်ကျောက်စီပလ္လင်များနှင့် တွဲဖက်၍ ထုလုပ်ကြသည်။

အဓိကအချက်များ

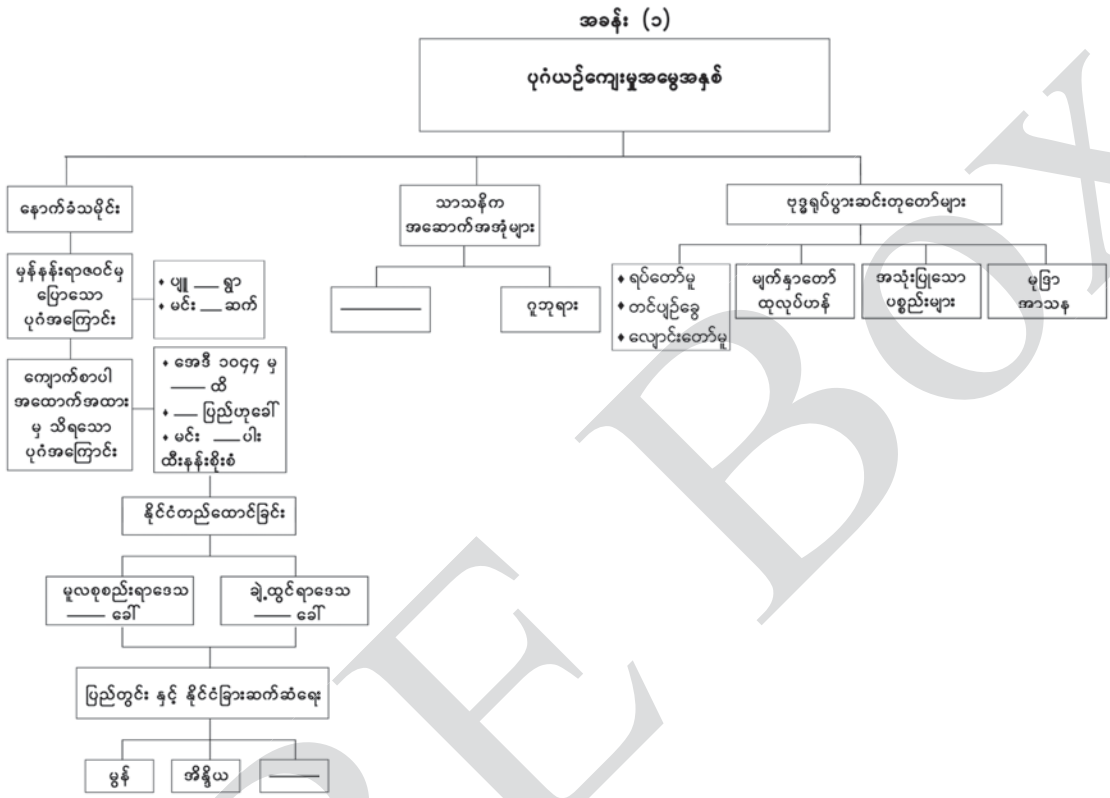
- ◆ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို ရုပ်တော်မူ တင်ပျဉ်ခွေနှင့် လျောင်းတော်မူများ ထုလုပ်ပူဇော်ကြခြင်း။
- ◆ အများဆုံးမှာ တင်ပျဉ်ခွေဆင်းတုတော်များဖြစ်ခြင်း။
- ◆ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၏ မျက်နှာတော်သည် နှာခေါင်းချွန်ပြီး ပေါ်လွင်မှုရှိခြင်း။
- ◆ နှုတ်ခမ်းတော်မှာ အနည်းငယ်ပြုံးသယောင်ရှိပြီး၊ မျက်လုံးတော်မှာ သစ်စေ့သဏ္ဍာန်ရှိခြင်း။
- ◆ ကိုယ်လုံးတော်မှာ ဖြိုးမောက်ပြီး၊ ဘယ်ဘက်ပခုံးတော်ကို သင်္ကန်းအခွေအလိပ်များနှင့် ဖုံးထားခြင်း။
- ◆ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို အုတ်၊ သဲကျောက် တို့ဖြင့် ထုလုပ်ခြင်း။
- ◆ မုဒြာ (လက်တော်ထားဟန်) ဆယ်မျိုးခန့် တွေ့ရခြင်း။
- ◆ အာသန (ခြေဟန်)တွင်လည်း ၈ မျိုးတွေ့ရခြင်း။

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

၁။ ပုဂံခေတ် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ ထုလုပ်ဟန်ကို အကဲဖြတ်ပါ။

၂။ အခန်း (၁) ပုဂံယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် သင်ခန်းစာတွင် သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

အခန်း(၁)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) ပုဂံမူလ ၁၉ ရွာ မြေပုံ (ဦးဝင်းမောင် -တမ္ပဝတီ-ပုဂံ ၁၉ ရွာ ကွင်းဆင်းလေ့လာချက်စာတမ်း)
- ပုံ(၂) သရပါတံခါး (ဒေါက်တာနန်းလှိုင်၊ ကထိက၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၃) ပုဂံခေတ်စေတီ (<https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/Of/1c/ba/38/sapada-paya>) (၂၂-၁၀-၂၀၁၉)
- ပုံ(၄) ပုဂံခေတ် ရူတုရား (<https://www.google.com/search?safe=strict&client=firefox-b-d&biw=>) (၅-၃-၂၀၁၉)

- ပုံ(၅) **ဥမင်အတွင်းဘက်ပြပုံ** (ဒေါက်တာခင်သီတာ၊ ပါမောက္ခ(ဌာနမှူး)၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန် နိုင်ငံခြားဘာသာသင်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၆) **ပုဂံခေတ်ရဟန်းကျောင်းတိုက်** (<https://www.google.com/search?safe=strict&client=firefox-b-d&biw=>) (၅-၃-၂၀၁၉)
- ပုံ(၇) **ပုဂံရှိဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်တစ်ဆူ** (ဒေါက်တာခင်သီတာ၊ ပါမောက္ခ(ဌာနမှူး)၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန် နိုင်ငံခြားဘာသာသင် တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၈) **ရုပ်တော်မူဘုရား** (ဒေါက်တာခင်သီတာ၊ ပါမောက္ခ(ဌာနမှူး)၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန် နိုင်ငံခြားဘာသာသင် တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၉) **လျောင်းတော်မူဘုရား** (ဦးကိုကိုတိုးလွင်သော်၊ ကထိက၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကျော်သက်၊ ဒေါက်တာ၊ *ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ဝင်းတိုးအောင် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၅။*
- ၂။ တိုးလှ၊ ဒေါက်တာ၊ *မြေပေါ်မြေအောက်ကျောက်စာမှတ်တမ်းများကပြောသော ရှေးဟောင်း မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၊ တတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ၊ ၂၀၁၉။*
- ၃။ တိုက်စိုး၊ ဗုဒ္ဓဘာသာအနုပညာနိဒါန်း၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ Quailty Publishing House, ၂၀၀၂။
- ၄။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ(MA. BL PhD. D.Lit (London)၊ *မြန်မာ့ဗုဒ္ဓသာသနိကအနုပညာ လက်ရာ၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ဖိုးဝအေ့ဖ်ဆက်၊ ၂၀၀၄။*
- ၅။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ၊ *ခေတ်ဟောင်းမြန်မာရာဇဝင်၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ၊ ၂၀၁၇။*
- ၆။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ(MA. BL PhD. D.Lit (London)၊ *အသစ်မြင်ဗမာ့သမိုင်း၊ ရန်ကုန်၊ သီရိဆွေစာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၇။*
- ၇။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ (MA. BL. PhD. D.Lit (London)၊ *ပုဂံခေတ်နိုင်ငံရေး၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ဖိုးဝအေ့ဖ်ဆက်၊ ၂၀၀၅။*
- ၈။ Hudson, Bob, *The Origins of Bagan*, Australia, University of Sydney, 2004.

အခန်း(၂)

မန္တလေးယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်

နိဒါန်း

- ◆ ဤအခန်းတွင် မင်းတုန်းမင်းတည်ထောင်ခဲ့သော ရတနာပုံမန္တလေး၏ နောက်ခံသမိုင်းနှင့် ရတနာပုံနန်းမြို့တော်၊ မြနန်းစံကျော်ရွှေနန်းတော်တည်ဆောက်ခဲ့ပုံနှင့် ဗုဒ္ဓဆင်းတု အနုပညာလက်ရာများကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- ◆ ပုဂံယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် ပုဂံခေတ် စေတီနှင့် ဂူဘုရားများ၏ ဗိသုကာလက်ရာနှင့် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၏ လက်ရာဟန်ပန်များအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကိုလုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

- ◆ မင်းတုန်းမင်း ရတနာပုံမန္တလေးမြို့တော် တည်ထောင်သည့်အကြောင်းရင်းကို ဆန်းစစ်တတ်လာမည်။
- ◆ ဗုဒ္ဓဆင်းတုများ၏ ပုံသဏ္ဍာန်အနေအထား တိုးတက်လာမှုကို ဆွေးနွေးနိုင်မည်။

၂.၁။ နောက်ခံသမိုင်း

မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၈၅၃ ခုနှစ်တွင် အမရပူရထီးနန်းကိုရရှိခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းနန်းတက်စဉ်အချိန်က အောက်မြန်မာနိုင်ငံသည် နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့လက်အောက်သို့ ကျရောက်နေသောအချိန်ဖြစ်ရာ မင်းတုန်းမင်းအနေဖြင့် အမရပူရထက်လုံခြုံမှု ပိုမိုရရှိနိုင်မည့် မန္တလေးသို့မြို့သစ်တည်ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ မန္တလေးမြို့သည် လုံခြုံရေးအရ ဧရာဝတီမြစ်ကမ်းဘေးမှ နှစ်မိုင်အကွာတွင် တည်ရှိနေခြင်းနှင့် အတိတ်၊ နိမိတ်၊ တဘောင်၊ ဗေဒင်ကိန်းခန်း စသည့် တွက်ချက်မှုများသည် မြို့သစ်ပြောင်းရွှေ့ရေးအတွက် များစွာအထောက်အကူဖြစ်ခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၆ ဇူလိုင် ၁၈၅၈ ခုနှစ်တွင် အမရပူရမှရတနာပုံမန္တလေးနေပြည်တော်သို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ ရတနာပုံနေပြည်တော်သစ်တွင် မင်းတုန်းမင်းနှင့် သီပေါမင်းတို့ စိုးစံခဲ့ပြီး ၎င်းတို့အုပ်စိုးသည့်ခေတ်ကို ရတနာပုံခေတ် (၁၈၅၃-၁၈၈၅) ဟုခေါ်ခဲ့သည်။

ပုံ(၁) မင်းတုန်းမင်း

ပုံ(၂) သီပေါမင်း

မင်းတုန်းမင်း၏ မင်းနေပြည်တော်သစ်ရတနာပုံမန္တလေးသည် ပထဝီအနေအထားအရ ပြန့်ပြူးညီညာသော မြေပြင်တွင်ရှိပြီး မန္တလေးတောင်ခြေတွင် တည်ထားသည်။ ကန်များ၊ ချောင်းများ၊ မြစ်များ ဝန်းရံလျက်ရှိသည်။ အရှေ့မြောက်ဘက်တွင် နန္ဒာကန်နှင့် မောင်းမကန်၊ အရှေ့နှင့် အရှေ့တောင်ဘက်တွင် အောင်ပင်လယ်ကန်နှင့် ဇောင်းကလောကန်၊ တောင်ဘက်တွင် တောင်သမန် အင်းနှင့် မြစ်ငယ်မြစ်၊ အနောက်တောင်ဘက်တွင် တက်သေးအင်း၊ အနောက်ဘက်တွင် ဧရာဝတီမြစ်၊ မြောက်ဘက်တွင် မတ္တရာမြစ်တို့က ဝန်းရံထားသည်။ အနောက်ဘက်တွင် မတ္တရာနယ်နှင့် ဆက်သွယ် ထားသော ရွှေတချောင်းမြောင်းလည်းရှိသည်။ ရွှေတချောင်းမြောင်းမှာ လှေများ သွားလာနိုင်သော မြောင်းတော်ဖြစ်၍ ဗဒုံမင်း(၁၇၈၂-၁၈၁၉)က ဖောက်လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ နောင်တွင် မင်းတုန်းမင်းက မန္တလေးမြို့အရှေ့ဘက်တွင် တောင်မြောက်တန်းလျက်ရှိသော ရတနာနဒီမြောင်းကို ဖောက်ခဲ့သဖြင့် ရွှေတချောင်းမြောင်းနှင့်အပြိုင် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ထိုသို့သော ပတ်ဝန်းကျင် အခင်းအကျင်းတို့ဖြင့် ရတနာပုံနေပြည်တော်ကြီးကို မင်းတုန်းမင်းတည်ထောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

မန္တလေးမြို့ပုံသဏ္ဍာန်သည် စတုရန်းပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်သည်။ မြို့သစ်တည်သည့်အခါတွင် နန်းမြို့တော်အပါအဝင် သတ္တဌာနခုနစ်ဌာနကို တစ်ပြိုင်တည်းတည်ဆောက်ခဲ့သည်။ မြို့တော်၊

ကျိုးတော်၊ မဟာလောကမာရဇိန်စေတီတော်၊ မဟာအတုလဝေယန်ကျောင်းတော်၊ သုခမ္မာဇရပ်၊ ပဋ္ဌာန်းဟော မဟာရွှေသိမ်တော်ကြီးနှင့် ပိဋကတ်တိုက်တို့ဖြစ်သည်။ မန္တလေးဟုအသိများသော ရတနာပုံနေပြည်တော်သည် မြန်မာတို့၏ နောက်ဆုံးမင်းနေပြည်တော်ဖြစ်ခဲ့ပြီး မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာလက်ရာ များစွာ ကျန်ရှိခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မင်းတုန်းမင်း အမရပူရမှ မန္တလေးရတနာပုံနေပြည်တော်သို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့ခြင်း။
- ◆ မင်းတုန်းမင်းနှင့် သီပေါမင်းတို့ အုပ်စိုးသည့်ခေတ် (၁၈၅၃-၁၈၈၅)ကို ရတနာပုံခေတ်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်း။
- ◆ ရတနာပုံမင်းနေပြည်တော်သစ်သည် ညီညာသောမြေပြန့်တွင်တည်ရှိပြီး တောင်များ၊ ကန်များ၊ ချောင်းများ၊ မြစ်များ ဝန်းရံထားခြင်း။
- ◆ မင်းတုန်းမင်းသည် ရတနာနဒီမြောင်းကို ဖောက်လုပ်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ မန္တလေးမြို့ပုံသဏ္ဍာန်သည် စတုရန်းပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ မန္တလေးမြို့ နန်းသစ်တည်သည့်အခါတွင် မြို့တော်အပါအဝင် သတ္တဌာနခုနစ်ဌာနကို တစ်ပြိုင်တည်း တည်ဆောက်ခဲ့ခြင်း။

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ မန္တလေးရတနာပုံမြို့တော်၏ ပထဝီအနေအထားမှာ မည်သို့ရှိသနည်း။

၂.၂။ မန္တလေးရတနာပုံနန်းမြို့တော်နှင့် မြနန်းစံကျော်ရွှေနန်းတော်

ပုံ(၃) ရတနာပုံနန်းမြို့တော်

မင်းတုန်းမင်းတည်ဆောက်ခဲ့သည့် ရတနာပုံနန်းမြို့တော်သည် မန္တလေးတောင်ခြေ၏ အနောက်တောင်ဘက်တွင် တည်ရှိသည်။ ရတနာပုံနန်းမြို့တော်ကို လေးကျွန်းအောင်မြေဟု မှည့်ခေါ်ခဲ့သည်။ နန်းမြို့တော်ကို အုတ်မြို့ရိုးဖြင့် ကာရံထားသည်။ အုတ်မြို့ရိုးသည် တစ်ဖက်လျှင် တာ ၆၀၀ (၁. ၃ မိုင်) ရှိ၍ မြို့ရိုးလေးဖက်ပေါင်းသော် တာ ၂၄၀၀ (၅. ၂ မိုင်) ရှိသည်။ မြို့ရိုး တစ်ဖက်လျှင် တံခါးသုံးပေါက်ထားသဖြင့် စုစုပေါင်း တံခါး ၁၂ ပေါက်ရှိသည်။ တံခါးများကို အမည်ပေးထားပြီး မြို့ရိုးတံခါးအဝင်ပေါက်များအနီးတွင် ထိုတံခါးအမည်တို့ကို စိုက်ထူထားသည်။ အုတ်မြို့ရိုးကြီးကို ရတနာနဒီမြောင်းမှ ရေသွယ်ယူထားသော ကျုံးဖြင့်ဝန်းရံထားသည်။ ကျုံးတော် သည် ၂၂၅ ပေ ကျယ်၍ ၁၁ ပေခန့် နက်သည်။ ကျုံးသည် နန်းတော်ကို အကာအကွယ်သဘော သက်ရောက်ရုံသာမက မြို့သူ၊ မြို့သားများ သောက်ရေ၊ သုံးရေအတွက်လည်း လွန်စွာအကျိုးပြုသည်။ ကျုံးအမျိုးအစားတွင် ရေကျုံး၊ နွံကျုံးနှင့် အခြောက်ကျုံး ဟူ၍ရှိရာ မန္တလေးကျုံးသည် ရေကျုံး

အမျိုးအစားဖြစ်သည်။ မြို့တော်ကို အကွက်ချ၍တည်ထားပြီး စတုရန်းပြကွက်ပေါင်း ၁၄၄ ကွက်ရှိသည်။ မြို့အလယ်ဗဟို ၁၆ ကွက်မှာ နန်းတော်အတွက်ချန်လှပ်၍ ကျန်ပြကွက်များတွင် အိမ်ရှေ့မင်း၊ မင်းညီမင်းသား၊ များမတ်များ၊ သူဌေးသူကြွယ်အမှုထမ်းများ နေထိုင်ကြသည်။

မြို့ရိုးအတွင်းတွင် သစ်တပ်ရှိသည်။ သစ်တပ်မြို့ရိုးအတွင်း အရှေ့အနောက်ရှည်လျားသော အုတ်ခုံပေါ်တွင် မြန်မာ့စံကျော်ရွှေနန်းတော်ကို တည်ဆောက်ထားသည်။ နန်းတော်အုတ်ခုံမှာ ၁၀ ပေ ၉ လက်မမြင့်ပြီး အရှေ့အနောက် အလျား ၁၀၀၄ ပေ ရှိပြီး အနံအကျယ်ဆုံးနေရာမှာ ၅၇၄ ပေ ရှိသည်။ ထိုအုတ်ခုံပေါ်တွင် ပလ္လင်ရှစ်ခန်းထားရှိရာ အဆောင်တော်များ၊ မင်းဧကရာဇ်နှင့် မိဖုရားကြီး၊ သားတော်၊ သမီးတော်များ စံရာအဆောင်တော်များရှိသည်။ နန်းတော်၏အဓိက အဆောင်ကြီးဖြစ်သည့် ဘုံ ၇ ဆင့်ပါသော မြေနန်းပြာသာဒ်ဆောင်မှာ အခမ်းနားဆုံးဖြစ်ပြီး ၂၀၇ ပေ အမြင့်ရှိသည်။ မြေနန်းဟုခေါ်သည်မှာ အမြင့်မြတ်ဆုံးမြေများ ထည့်၍တည်ဆောက်ထားသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။ မြတ်စွာဘုရားပွင့်တော်မူရာ မဇ္ဈိမဒေသမှမြေ၊ ရွှေတိဂုံဘုရားမြေ၊ နိုင်ငံတော်အရပ် ရှစ်မျက်နှာမှ မြေများပါရှိသဖြင့် မြေနန်းဟုခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။ မြေနန်းဆောင်ကို ရွှေပိန်းချထားသည်။ မြန်မာ့စံကျော် နန်းတော်တွင် ပလ္လင်တော်ထားရာ အဆောင်များဖြစ်သော မြေနန်းဆောင်၊ ဇေတဝန်ဆောင်၊ ပေါင်းတော်ဆောင်၊ မှန်နန်းတော်ဆောင်၊ ဗြဟ္မိတော်၊ မြောက်စမုတ်၊ တောင်စမုတ်၊ အနောက်ပွဲတက်ဆောင်စသည့် ပလ္လင်ရှစ်ခန်းထားရှိရာအဆောင်တော်များကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ မြန်မာ့စံကျော်နန်းတော်တွင် အရှေ့ပိုင်းမင်းခန်းတော် ၃၂ ဆောင်၊ မိဖုရားဆောင် ၇၈ ဆောင်၊ အနောက်ပိုင်းမင်းခန်းတော် ၄ ဆောင် စုစုပေါင်း ၁၁၄ ဆောင် ရှိသည်။ နန်းတော်ဆောင်များသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလတွင် မီးလောင်ပျက်စီးခဲ့ရာ ၁၉၉၆ ခုနှစ်တွင် ရှေးမူမပျက်ပြန်လည် တည်ဆောက်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မင်းတုန်းမင်းသည် ရတနာပုံနန်းမြို့တော်ကို မန္တလေးတောင်ခြေ၏ အနောက်တောင်ဘက်တွင် တည်ဆောက်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ လေးကျွန်းအောင်မြေဟုလည်းခေါ်တွင်ပြီး အုတ်မြို့ရိုးဖြင့်ကာရံထားခြင်း။
- ◆ ရတနာနဒီမြောင်းမှ ရေသွယ်ယူထားသော ကျုံးဖြင့်လည်း ဝန်းရံထားခြင်း။

- ◆ အကွက်ချ၍တည်ထားပြီး စတုရန်းပြကွက်ပေါင်း ၁၄၄ ကွက်ရှိခြင်း။
- ◆ ပြကွက် ၁၆ ကွက်တွင် မြန်မာ့စံကျော်ရွှေနန်းတော် တည်ဆောက်ခြင်း။
- ◆ အရှေ့နောက်ရှည်လျားသော အုတ်ခုံပေါ်တွင် တည်ဆောက်ထားခြင်း။
- ◆ ပလ္လင်ရှစ်ခန်းထားရှိရာအဆောင်တော်များ၊ မင်းဧကရာဇ်နှင့် မိဖုရားကြီး၊ သားတော်၊ သမီးတော်များ စံရာအဆောင်တော်များ ဆောက်လုပ်ထားခြင်း။
- ◆ အမြင့်မြတ်ဆုံးမြေများထည့်၍ တည်ဆောက်ထားသော မြေနန်းပြာသာဒ်ဆောင်ရှိခြင်း။
- ◆ နန်းတော်၏အဓိကအဆောင်သည် ဘုံ ၇ ဆင့်ပါသော မြေနန်းပြာသာဒ်ဆောင်ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ မြန်မာ့စံကျော်နန်းတော်တွင် စုစုပေါင်း ၁၁၄ ဆောင်ရှိခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ရတနာပုံနန်းမြို့တော်၏ အခင်းအကျင်းကို အကဲဖြတ်ပါ။
- ၂။ ရတနာပုံနန်းမြို့အတွင်း မြန်မာ့စံကျော်ရွှေနန်းတော် တည်ဆောက်ထားပုံကို ရှင်းလင်းဖော်ပြပါ။

၂.၃။ မန္တလေးခေတ်ဗုဒ္ဓဆင်းတုလက်ရာ

ရတနာပုံ မန္တလေးခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုများကို မတ်ရပ်ဟန်၊ ထိုင်တော်မူဟန်၊ လျောင်းတော်မူဟန်အမျိုးမျိုးဖြင့်ထုလုပ်သည်။ လျောင်းတော်မူကိုထုလုပ်ရာတွင် ဦးခေါင်းကို လက်ယာလက်ဖြင့် ထောက်ထားပုံကို ထုသည်။ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုပုံမှာ ဦးခေါင်းနှင့်ယှဉ်လျက် လက်ယာလက်ကို လက်ဖဝါးလှန်၍ချထားသောပုံဖြစ်သည်။ လက်ဟန်၊ ခြေဟန်အနေအထားတွင် ဘူမိဖဿမုဒြာလက်ဟန်နှင့် ဈာနသနခြေဟန်အနေအထားကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။ ဦးခေါင်းတော်၏ အပေါ်ဆုံးထိပ်ဖျားတွင် သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ကိုဖော်ပြခဲ့သည့် မီးလျှံပုံစံမှာ ရတနာပုံခေတ်တွင် အချွန်းပုံစံ ပျောက်သွားသည်။ ၎င်းအစား ဆံတော်ပယ်စဉ်က လက်လေးသစ်ခန့်ကျန်နေသော ဆံတော်ကို အကြောင်းပြုကာ ထိပ်တော်ကို သဘာဝထက် အနည်းငယ်မို့မောက်ကာ ထုလုပ်ကြသည်။ ဆံတော်နှင့် နဖူးအစပ်တွင် နဖူးစီးပေါ်အောင် ထုလုပ်လာကြသည်။ နားရွက်မှာ ပခုံးကိုထိသည့်တိုင်အောင်ရှည်ပြီး မျက်လုံးတော်မှာ မျက်လွှာချထားသောပုံကို အများဆုံးထုလုပ်ကြသည်။ သင်္ကန်းထုလုပ်ရာတွင် အတွန့်အလိပ်

ဒသမတန်း

လူမှုရေးသိပ္ပံ (သမိုင်း)

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

ပိုမိုများလာသည်။ ဘုရားများကို ထုလုပ်ပြီး မင်းဝတ်တန်ဆာများ ဆင်ယင်ပေးသည့် မင်းဝတ် ဘုရားများကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်သည်။ ရတနာပုံခေတ်တွင် ထင်ရှားသော မင်းဝတ်ဘုရားမှာ မဟာသကျမာရဇိန် (ကျောက်တော်ကြီး) ဖြစ်သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ရတနာပုံ မန္တလေးခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုများကို မတ်ရပ်ဟန်၊ ထိုင်တော်မူဟန်၊ လျောင်းတော် မူဟန်ဟူ၍ ထုလုပ်ကြခြင်း။
- ◆ ဘူမိဗဿမုဒြာလက်ဟန်နှင့် ဈာနသနခြေဟန်အနေအထားကို အများဆုံးထုလုပ်ခြင်း။
- ◆ ထိပ်တော်ကို သဘာဝထက် အနည်းငယ်မို့မောက်ကာ ထုလုပ်ခြင်း။
- ◆ နဖူးစီးပေါ်အောင် ထုလုပ်လာကြပြီး မျက်လွှာချထားသောပုံကို အများဆုံးထုလုပ်ကြခြင်း။
- ◆ မင်းဝတ်တန်ဆာများ ဆင်ယင်ပေးသော မင်းဝတ်ဘုရားများ ထုလုပ်ကြခြင်း။

🗨️ 🔍 📖 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ မန္တလေးခေတ် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များ၏ လက်ရာဟန်ပန်ကို ဆန်းစစ်ပါ။

၂.၃.၁။ မဟာသကျမာရဇိန် (ကျောက်တော်ကြီးဘုရား)

ပုံ(၄) မဟာသကျမာရဇိန် (ကျောက်တော်ကြီးဘုရား)

ကျောက်တော်ကြီးဘုရားကို မန္တလေးတောင်ခြေသုဓမ္မာဇရပ်အနီး၌ စကျင်ကျောက်ဖြင့် ထုလုပ်တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သည်။ ၁၈၆၄ ခုနှစ်တွင် စကျင်တောင်မှ စကျင်ကျောက်ကို ရုပ်ပွားတော် ထုလုပ်ရန် ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်သော ကျောက်ဆစ်သမားတို့ကို ခေါ်ယူကြပ်မတ်ထုလုပ်စေခဲ့သည်။ ယင်းသို့ ထုလုပ်ပြီးနောက် မြနန်းစကြာမီးသင်္ဘောဖြင့် မန္တလေးတောင်ခြေ သုဓမ္မာဇရပ်အနီး ရုပ်ပွားတော်ထားရှိမည့်အရပ်သို့ ခမ်းနားစွာ သယ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ၁၆ မေ ၁၈၆၅ ခုနှစ်တွင် မင်းတုန်းမင်း ကိုယ်တိုင်ကြီးမှူး၍ မျက်ရေးတော်၊ မျက်ခုံးတော်တို့ကိုရေးဆွဲပြီး မျက်နှာတော် အချောဖွင့်ကာ မဟာသကျမာရဇိန်ဟု ကမ္ပည်းတပ်ခဲ့သည်။ ယင်းသို့ ကမ္ပည်းတပ်ခဲ့သော်လည်း ကျောက်သားတော်မှာ အလွန်ကြီးမားသည့်အတွက် ကျောက်တော်ကြီးဘုရားဟု ခေါ်တွင်သည်။

ကျောက်တော်ကြီးဘုရား၏ မဟာရံတံတိုင်းဘေးပတ်လည်တွင် စကျင်ကျောက်ဖြင့် ထုလုပ်ထားသည့် ဧတဒဂ်ရအသီတိသာဝကရှစ်ကျိပ်တို့၏ ရုပ်ပွားတော်များကို လိုဏ်မုခ်ပြာသာဒ်များဖြင့် ထားရှိသည်။ မဟာရံတံတိုင်း ထောင့်လေးထောင့်တို့တွင် မင်းတုန်းမင်းကိုယ်တိုင် စိုက်ပျိုးခဲ့သည့် ဗောဓိပင်များရှိသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မင်းတုန်းမင်းသည် စကျင်တောင်မှ စကျင်ကျောက်ကို ရုပ်ပွားတော်ထုလုပ်ရန် ကျောက်ဆစ်သမားတို့ကို ခေါ်ယူထုလုပ်စေခဲ့ခြင်း။
- ◆ ထုလုပ်ပြီးနောက် ရုပ်ပွားတော်ကြီးကို မန္တလေးတောင်ခြေ သုဓမ္မာဇရပ်အနီး ထားရှိမည့်နေရာသို့ သယ်ဆောင်လာခြင်း။
- ◆ မဟာသကျမာရဇိန်ဘုရားဟု ကမ္ပည်းတပ်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ကျောက်သားတော်မှာ အလွန်ကြီးမားသည့်အတွက် ကျောက်တော်ကြီးဘုရားဟု အမည်တွင်ခြင်း။

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ရတနာပုံခေတ် မင်းဝတ်ဘုရားများထုလုပ်ကိုးကွယ်ခဲ့ပုံကို သာဓကပြု၍ ဆွေးနွေးပါ။

၂.၄။ ကျောက်ထက်အက္ခရာ ပိဋကတ်တော်များ

ပုံ(၅) ကျောက်ထက်အက္ခရာပိဋကတ်တော်များစိုက်ထူရာ အုတ်ပြာသာဒ်များ

မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၄ အောက်တိုဘာ ၁၈၆၀ ပြည့်နှစ်တွင် နန်းတော်အတွင်း တန်ဆောင်းဆောက်လုပ်၍ ပိဋကတ်တော်ကို စတင်ရေးကူးစေခဲ့သည်။ ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ရာတွင် အက္ခရာအချွတ်အယွင်းမရှိစေရန် ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရဆရာတော်ကြီးများက ဦးစွာပြင်ဆင်ပေးရသည်။ ဆရာတော်ကြီးများ ပြင်ဆင်ပြီးသည့် ပိဋကတ်တော်များကို ကျောက်ဆစ်ပညာရှင်တို့က စကျင်ကျောက်ချပ်များပေါ်တွင် ထွင်းထုကြသည်။ ကျောက်ထက်အက္ခရာ ထွင်းထုရာတွင်လည်း ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရဆရာတော်ကြီးများနှင့် မှူးမတ်များအား ကြီးကြပ်စေသည်။

ပိဋကတ်တော်များကို ကောင်းမွန်ချောမွေ့သော အကျယ် ၃ ပေ အမြင့် ၅ ပေရှိ စကျင်ကျောက်ချပ်များပေါ်တွင် ရေးသားထုလုပ်ခဲ့ရာ စုစုပေါင်း ၇၂၉ ချပ်ကို ၄ မေ ၁၈၆၈ ခုနှစ်တွင် ကျောက်ထက်အက္ခရာတင် ပြီးစီးခဲ့သည်။ ပိဋကတ်ကျောက်စာချပ်များကို ကျောက်စာတစ်ချပ်

လျှင် အုတ်ပြာသားတစ်ခုစီဖြင့် မဟာလောကမာရဇိန်စေတီ၏ မဟာရံတံတိုင်းသုံးထပ်အတွင်း စိုက်ထူထားသည်။ ပထမမဟာရံတံတိုင်းအတွင်းတွင် မော်ကွန်းရေးထိုးထားသော ကျောက်စာတစ်ချပ်ကို စိုက်ထူထားခြင်းဖြင့် ကျောက်စာတိုင်ပေါင်း ၇၃၀ ရှိသည်။

ဤပိဋကတ်ကျောက်စာများကို ‘ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး’ ဟူ၍ တင်စားခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ ပိဋကတ်တော်ကို ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ခြင်းဖြင့် အရှည်အကြာတည်တံ့၍ သာသနာငါးထောင်ကြာသည်အထိ ခိုင်မြဲမည်ဟုမျှော်လင့်ချက်ဖြင့် မင်းတုန်းမင်းက လှူဒါန်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့မှတ်တမ်း အမွေအနှစ် စာရင်းဝင်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၈၆၀ ပြည့်နှစ်တွင် ပိဋကတ်ကျောက်စာကို စတင်ရေးကူးစေခဲ့ခြင်း။
- ◆ ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ရာတွင် ဆရာတော်ကြီးများက အက္ခရာအချွတ်အယွင်းမရှိစေရန် ပြင်ဆင်ပေးရခြင်း။
- ◆ ပြင်ဆင်ပြီးသည့် ပိဋကတ်တော်များကို ကျောက်ဆစ်ပညာရှင်တို့က စကျင်ကျောက်ချပ်များပေါ်တွင် ထွင်းထုခဲ့ခြင်း။
- ◆ စကျင်ကျောက်ချပ်များသည် အကျယ် ၃ ပေ အမြင့် ၅ ပေ ရှိခြင်း။
- ◆ မော်ကွန်းကျောက်စာအပါအဝင် ကျောက်စာချပ်စုစုပေါင်း ၇၃၀ ချပ် ရှိခြင်း။
- ◆ ‘ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး’ ဟူ၍ပင် တင်စားခေါ်ဝေါ်ကြခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

၁။ ပိဋကတ်ကျောက်စာများကို ‘ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး’ ဟု ခေါ်တွင်ရခြင်းအကြောင်းကို ဆွေးနွေးတင်ပြပါ။

၂။ အခန်း (၂) မန္တလေးယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် သင်ခန်းစာတွင် သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာ များကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

အခန်း(၂)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) မင်းတုန်းမင်း (မန္တလေးအနှစ် ၁၅၀ပြည့် မဂ္ဂဇင်း၊ မန္တလေးအသင်း(ရန်ကုန်)၊ ၂၀၀၉)
- ပုံ(၂) သီပေါမင်း (မန္တလေးအနှစ် ၁၅၀ပြည့် မဂ္ဂဇင်း၊ မန္တလေးအသင်း(ရန်ကုန်)၊ ၂၀၀၉)
- ပုံ(၃) ရတနာပုံနန်းမြို့တော် (ဒေါက်တာမိုးမိုးသန်း၊ ပါမောက္ခ၊ ဌာနမှူး၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၄) မဟာသကျမာရဇိန် (ကျောက်တော်ကြီးဘုရား) (<https://www.evivatour.com/wp-content/uploads/2015>) (၂၂-၁၀-၂၀၁၉)
- ပုံ(၅) ကျောက်ထက်အက္ခရာပိဋကတ်တော်များစိုက်ထူရာအုတ်ပြာသာဒ်များ (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/common/f/f8/Mandalay_Kuthodaw) (၂၂-၁၀-၂၀၁၉)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ စည်သူမောင်မောင်ကျော်၊ မန္တလေးမြို့တည်နန်းတည်စာတမ်း၊ မန္တလေး၊ ရတနာဒီပံပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၉။
- ၂။ နတ်မောက်ထွန်းရှိန်၊ ဝင်းတွေနှင့်တည်ခဲ့သည့်မင်းနေပြည်၊ မန္တလေး၊ လင်းသန့်စာပေ၊ ၂၀၁၈။
- ၃။ နတ်မောက်ထွန်းရှိန်၊ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု မြန်မာ့ရှေးဟောင်း ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းကြီးများ၊ ရန်ကုန်၊ ဇင်ရတနာစာပေ၊ ၂၀၀၉။
- ၄။ မန္တလေးအနှစ် ၁၅၀ပြည့် မဂ္ဂဇင်း၊ မန္တလေးအသင်း(ရန်ကုန်)၊ ၂၀၀၉။
- ၅။ ရတနာပုံဘိုးမှတ်စု၊ မန္တလေး၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၉။
- ၆။ ရွှေကိုင်းသား၊ အနှစ်၁၀၀ပြည့်မန္တလေး၊ တတိယအကြိမ်၊ မန္တလေး၊ လူထုကြီးပွားရေးစာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၁၈။
- ၇။ ဝင်းမောင်၊ ‘မန္တလေးခေတ်ဗုဒ္ဓသာသနာဝင်’၊ မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့ယူကျမ်း၊ မန္တလေး၊ ဝိဇ္ဇာနှင့်သိပ္ပံတက္ကသိုလ်၊ သမိုင်းဌာန၊ ၁၉၇၈။

အခန်း(၃) အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှု

နိဒါန်း

- ♦ ဤအခန်းတွင် အိန္ဒိယ၌ ထွန်းကားခဲ့သော ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု၏ ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာများကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- ♦ မြန်မာ့သမိုင်း ပုဂံယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် ပုဂံခေတ် စေတီနှင့် ဂူဘုရားများ၏ ဗိသုကာလက်ရာနှင့် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၏ လက်ရာဟန်ပန်များအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကိုလုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

- ♦ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် ထွန်းကားခဲ့သော ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု၏ ဂူ၊ စေတီ၊ ပုထိုးတော်များတည်ဆောက်ပုံနှင့် ဗိသုကာလက်ရာများကို လေ့လာဆွေးနွေးနိုင်မည်။

၃.၁။ ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုနောက်ခံသမိုင်း

အိန္ဒိယတွင် ဘီစီ ၆ ရာစု၌ ဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားခဲ့သည်။ ဘီစီ ၅၆၆ တွင် ဖွားမြင်သော သိဒ္ဓတ္ထမင်းသားသည် သက်တော် ၂၉ နှစ်အရွယ်တွင် တောထွက်၍ ၆ နှစ်ကြာတရားကျင့်ကြံပြီးနောက် သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ရကာ ဗုဒ္ဓအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာတွင် ဂေါတမဗုဒ္ဓ၏ သင်ကြားဆုံးမမှုများဖြစ်သည့် သစ္စာတရားလေးပါးကို အခြေခံသည်။ မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးကို သံသရာဆင်းရဲဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်နိုင်သော နည်းလမ်းအဖြစ် ယုံကြည်ကျင့်သုံးကြသည်။ အိန္ဒိယတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဂင်္ဂါမြစ်ဝှမ်းတစ်လျှောက်နှင့် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းတွင်ပျံ့နှံ့ကာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာခဲ့သည်။ အသောကမင်းကြီးလက်ထက်တွင် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းနှင့် သီရိလင်္ကာတိုင်အောင် ပျံ့နှံ့ခဲ့သည်။

၃.၂။ ဗုဒ္ဓသာသနိကအဆောက်အအုံများ

အိန္ဒိယဗုဒ္ဓသာသနိကဗိသုကာလက်ရာများအနက် အထင်ရှားဆုံးအဆောက်အအုံများမှာ ဂူဘုရားများနှင့် စေတီ၊ ပုထိုးများဖြစ်ကြသည်။ ဂူပွတခေတ်မတိုင်မီက စေတီအပြင် အခြားသောဘာသာရေး အဆောက်အအုံများမှာ လိုဏ်ဂူတုများပင်ဖြစ်သည်။ ဂါယာမြို့အနီးရှိ ဗရာဗာတောင်တွင် အသောက မင်းလက်ထက်က တည်ဆောက်ခဲ့သော ဂူနှစ်ခုသည် တောင်ကိုထွင်းထားသော လေးထောင့်ခန်းမဆောင်များဖြစ်သည်။ ယင်းလိုဏ်ဂူတုများသည် တရားဟောမဏ္ဍပ်များကို ပုံစံယူ၍ ဆောက်လုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ခေတ်ဦးလိုဏ်ဂူတုများတွင် အလှအပမွမ်းမံခြင်းမရှိပေ။

ခေတ်ဦးလိုဏ်ဂူမျက်နှာစာတွင် မြင်းမိုရ်သဖွယ် တြိဂံပုံထုလုပ်ခဲ့ရာမှတစ်ဆင့် စင်္ကြံများ အလင်းရောင်ဝင်ရန် ပြတင်းပေါက်များကိုပါ ထွင်းခဲ့ကြသည်။ ဂူအနီးတွင် သံဃာတော်များ သီတင်းသုံးရန် ဆောက်လုပ်ထားသော ကျောင်းသင်္ခန်းများလည်းရှိသည်။ ယင်းလိုဏ်ဂူများအနက် ဟိုက်ဒရာဘတ်နယ်၏ အနောက်မြောက်ဘက်ရှိ အဇန္တဂူ (Ajanta Caves)များသည် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သည်။ အဇန္တဂူအုပ်စုတွင် လိုဏ်ဂူပေါင်း ၂၇ ခုရှိ၍၊ အချို့လိုဏ်ဂူများသည် အတွင်းသို့ ပေတစ်ရာအထိ နက်သည်။ လိုဏ်ဂူများတွင် ထွင်းထုထားသည့် လှပသောရုပ်တုများ၊ နံရံဆေးရေး ပန်းချီများကိုတွေ့ရသည်။ အဇန္တလိုဏ်ဂူအပြင် လိုဏ်ဂူပေါင်း ၃၄ ခု ပါဝင်သော အဲလိုရာ (Ellora Caves)လိုဏ်ဂူဘုရားနှင့် လိုဏ်ဂူပေါင်း ၁၇ ခုပါဝင်သော ဘုံဘေမြို့အနီး အယ်လီဖင်တာကျွန်း (Elephanta)ရှိ လိုဏ်ဂူဘုရားများပင် ဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓသာသနိကစေတီများကို မြတ်စွာဘုရား၏ ဓာတ်တော်၊ မွေတော်များ ဌာပနာ၍ တည်ထားခဲ့သည်။ အသောကမင်းလက်ထက်တွင် အိန္ဒိယပြည်အနှံ့အပြား၌ ဗုဒ္ဓကို ရည်မှန်းပြီး စေတီများ တည်ဆောက်ခဲ့ကြသည်။ စေတီများကို နေလှန်းအုတ်များ၊ အင်္ဂတေများဖြင့် မွမ်းမံတည်ဆောက်ခဲ့ကြသည်။ စေတီ၏ထိပ်တွင် ကျောက်သား သို့မဟုတ် သစ်သားဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ထီးတော်တပ်ဆင်ထားသည်။

ပုံ(၁) ဆန်ချီစေတီ

မောရိယခေတ်နှင့် ဂုပ္ပတခေတ်ကြားတွင် ထင်ရှားသောစေတီများမှာ ဗားရတ်မြို့၊ ဆန်ချီမြို့နှင့် အမရဝတီမြို့ရှိ စေတီများဖြစ်သည်။ ဆန်ချီစေတီကို ဘီစီ ၁ ရာစုကုန်ခါနီးတွင် မုခ်လေးခု တပ်ဆင်ခဲ့ကြသည်။ မုခ်ဝများကို တံတိုင်းများဖြင့် ကာရံထားသည်။ ထိုတံတိုင်းများတွင် မြတ်စွာဘုရား၏ ဗုဒ္ဓဝင်ဖြစ်စဉ်များကို သရုပ်ဖော်ထားသည့် ပန်းပုရုပ်များနှင့် မွမ်းမံထားသည်။ အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းဒေသတွင် တည်ဆောက်ခဲ့သောစေတီများသည် ယနေ့ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတို့တွင် တွေ့ရသော ထိပ်ချွန်စေတီမျိုးဖြစ်သည်။

၃.၃။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ

ရှေးအကျဆုံး ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များကို အိန္ဒိယနိုင်ငံ အနောက်မြောက်ဘက် ဂန္ဓာရဒေသတွင် တွေ့ရသည်။ ဂန္ဓာရဒေသမှ ပြည်သူများသည် အသောကမင်းလက်ထက်မှစတင်၍ ဗုဒ္ဓဘာသာသို့ ကူးပြောင်းခဲ့ကြသူများဖြစ်သည်။ အနောက်ဥရောပများနှင့်လည်း ကူးလူးဆက်ဆံမှုရှိခဲ့သည်။ ထိုခေတ်တွင် ရုပ်ပွားတော်များထုလုပ်ရန်အတွက် ကျောက်ဆစ်ပညာရှင် ဂရိလူမျိုးများကို ခေါ်ယူ ငှားရမ်း၍ ထုလုပ်သဖြင့် ဂန္ဓာရလက်ရာ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ၏ အသွင်သဏ္ဍာန်သည် ဂရိဆန်သည်။

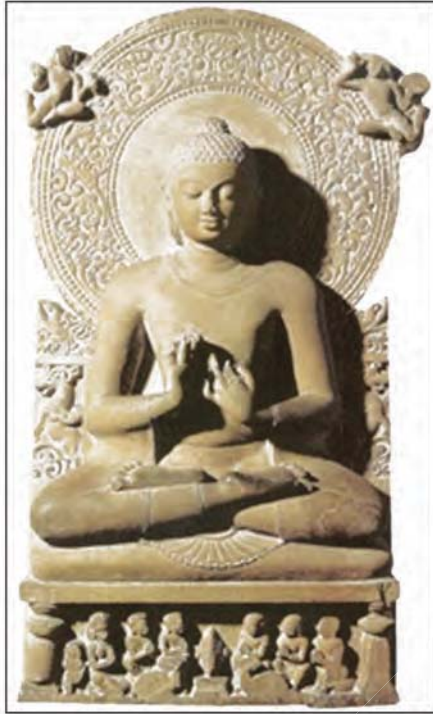
ရုပ်ပွားတော်များ၏ မျက်နှာတော်သည် အိန္ဒိယသားများနှင့်မတူဘဲ ဂရိလူမျိုးတို့၏ နဖူး၊ နှာခေါင်း၊ နှုတ်ခမ်းတို့နှင့် ဆင်တူသည်။ ဆံတော်မှာ အထက်သို့တွန့်လိမ်နေသည်။ သင်္ကန်းတော်ကို ထူထူဝတ်ထားသကဲ့သို့ ထုလုပ်ထားသည်။ ထုလုပ်သည့် ကျောက်အမျိုးအစားမှာ ကျောက်ညို၊ ကျောက်အပြာရောင်တို့ဖြစ်သည်။ ဂန္ဓာရလက်ရာပုံသည် အိန္ဒိယတစ်ပြည်လုံးတွင်သာမက တရုတ်ပြည်ထိ တိုင်အောင် ပြန့်ပွားခဲ့သည်။

ပုံ(၂) ဂန္ဓာရလက်ရာဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်

ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ ထုလုပ်ရာတွင် မထုရာလက်ရာပုံများသည် ဘီစီ ၁ ရာစု အကုန်က စတင်ထွန်းကားခဲ့သည်။ ဂန္ဓာရနှင့် စင်ပြိုင်ဖြစ်သော အိန္ဒိယနိုင်ငံတောင်ဘက် မထုရာဒေသမှ ပန်းပုဆရာတို့သည် သဲကျောက်များဖြင့် ရုပ်တုများကို ထုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ဂုပ္ပတခေတ်မတိုင်မီ ထုလုပ်သော မထုရာလက်ရာ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ၏ဆံတော်သည် ခရုပတ်ခွေပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်ပြီး သင်္ကန်းတော်မှာ ရေစွတ်၍ ကိုယ်တွင်ကပ်နေဘိသကဲ့သို့ ပါးပါးလှုပ်လှုပ်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏ ပုံသဏ္ဍာန်သည် ရင်အုံမှာ မို့မောက်ပြီး ကျယ်ပြန့်သော ပခုံးတော်ရှိကာ လူတကာထက်မြတ်သော မဟာပုရိသလက္ခဏာပုံအဖြစ် သရုပ်ပေါ်အောင် ထုလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။

ပုံ(၃) မထုရာလက်ရာဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် (ဂုပ္ပတခေတ်)

ဂုပ္ပတခေတ်တွင် မထုရာဒေသမှလက်မှုပညာရှင်များသည် အလွန်လက်ရာမြောက်သော ရုပ်တုများကို ထုလုပ်လာကြသည်။ အထင်ရှားဆုံးဆင်းတုတော်မှာ ပဉ္စဝဂ္ဂိငါးဦးကို ဓမ္မစကြာတရားတော် ဟောကြားနေသောပုံဖြစ်သည်။ ဆင်းတုတော်၏အနေအထားမှာ လက်ကို ဓမ္မစကြာမုဒြာပုံ ပြုလုပ်ထား၍ မျက်လွှာချကာ တင်ယှဉ်ခွေထိုင်နေတော်မူသောပုံဖြစ်သည်။ ခန္ဓာကိုယ်ပုံပန်းမှာ သေးသွယ်ပြေပြစ်သည်။ ဦးခေါင်းတော်နောက်တွင် ရောင်ခြည်တော်ခြောက်သွယ် ကွန့်မြူးနေဟန်၊ ရုပ်ပွားတော်၏နံဘေးတွင် နတ်ဒေဝါများခြံရံနေဟန် ထုလုပ်ထားသည်။

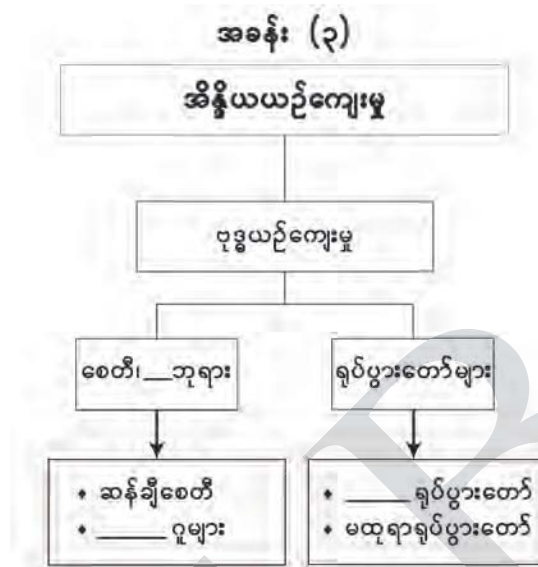
အဓိကအချက်များ

- ◆ အိန္ဒိယတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဗုဒ္ဓဘာသာတွင် သစ္စာတရားလေးပါးကို အခြေခံခြင်း။
- ◆ မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးကို သံသရာဆင်းရဲဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်နိုင်သော နည်းလမ်းအဖြစ် ယုံကြည်ကျင့်သုံးခြင်း။
- ◆ အသောကမင်းလက်ထက် အိန္ဒိယနိုင်ငံတစ်ဝန်း စေတီများ တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ထင်ရှားသော စေတီများမှာ ဗားရတ်မြို့၊ ဆန်ချီမြို့ နှင့် အမရဝတီမြို့ရှိ စေတီများဖြစ်ခြင်း။
- ◆ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များထုလုပ်ရာတွင် မထုရာလက်ရာသည် ထူးခြားပြောင်မြောက်ခြင်း။
- ◆ ဂန္ဓာရဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ပုံသည် အိန္ဒိယတွင်သာမက တရုတ်ပြည်အထိရောက်ရှိခြင်း။
- ◆ ဂုပ္ပတခေတ် ဓမ္မစကြာတရားဟောနေသောပုံဗုဒ္ဓဆင်းတုမှာ လက်ရာပြောင်မြောက်ခြင်း။

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ခေတ်လယ်အိန္ဒိယတွင် တည်ထားခဲ့သော ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် ဂူဘုရားများ၊ စေတီပုထိုးတော်များ၏ ဗိသုကာလက်ရာများကို ပုဂံခေတ်ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုလက်ရာများနှင့် နှိုင်းယှဉ်တင်ပြပါ။
- ၂။ အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ မထုရာလက်ရာ၊ ဂန္ဓာရလက်ရာနှင့် ဂုပ္ပတခေတ်လက်ရာ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ အကြောင်းအား ဝေဖန်ဆန်းစစ်ပါ။

၃။ အခန်း (၃) အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် သင်ခန်းစာတွင် သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

အခန်း(၃)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) ဆန်ချီစေတီ (Albert M. Craig, Et al., *The Heritage of World Civilization*, Second Edition, New York, Macmillan Publishing Company, 1990)
- ပုံ(၂) ဂန္ဓာရလက်ရာဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် (https://ancientarthistory.tumblr.com/post/buddha_preaching.his.fist_sermon.southeast/cmp) (၁-၁၀-၂၀၁၉)
- ပုံ(၃) မထူရာလက်ရာဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် (ဂုပ္ပတခေတ်) (<https://em.m.wikipedia.org/wiki/buddharupa>) (၁-၁၀-၂၀၁၉)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

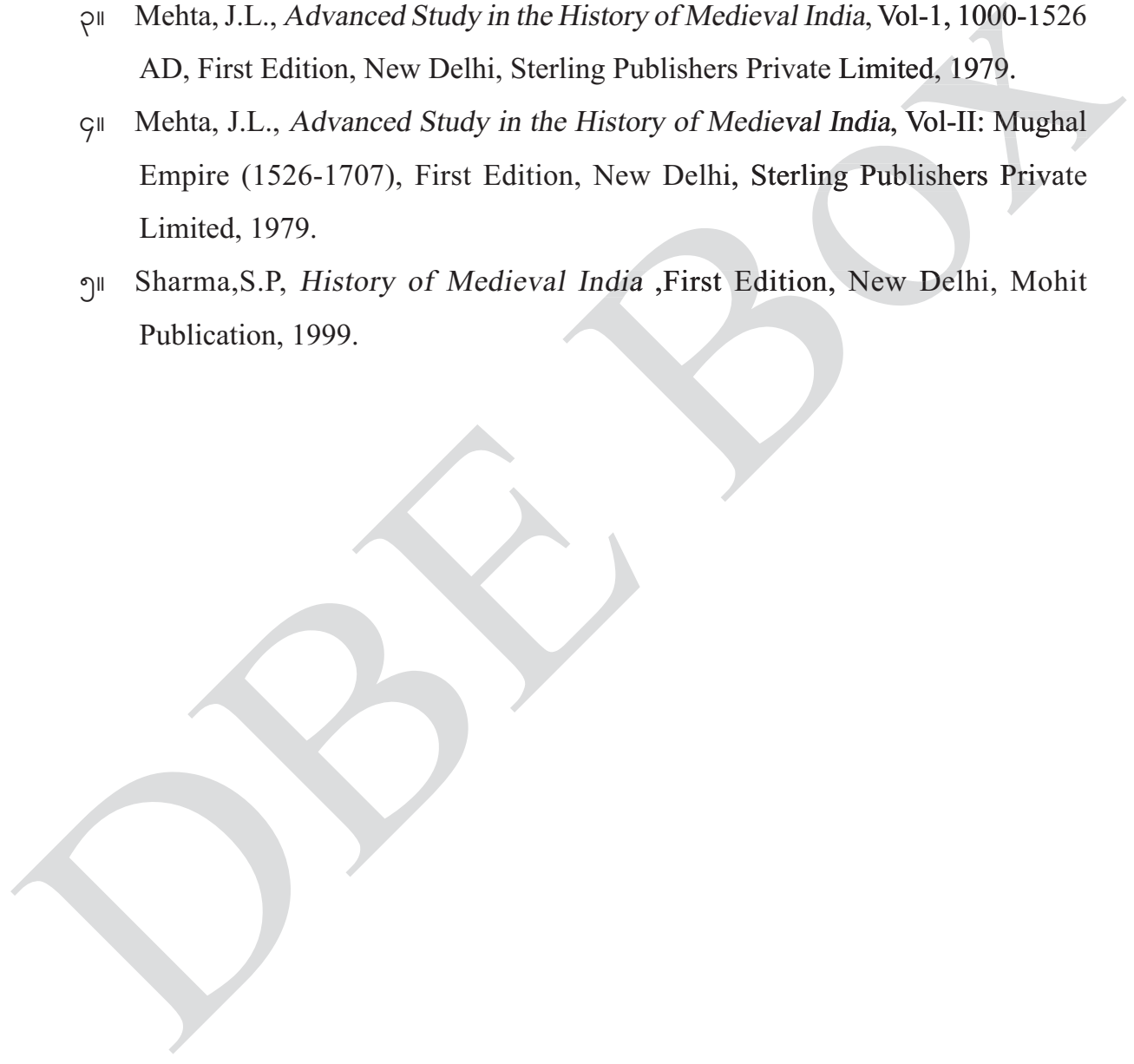
၁။ တင်မောင်ရင်၊ဦး၊ ရှေးခေတ်ဟောင်းကမ္ဘာသမိုင်း၊ဒုတိယတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၀။

၂။ တိုက်စိုး၊ ဗုဒ္ဓဘာသာအနုပညာနိဒါန်း၊ ရန်ကုန်၊ ရောင်စဉ်အောင်ဆက်၊ ၂၀၀၀။

၃။ Mehta, J.L., *Advanced Study in the History of Medieval India*, Vol-1, 1000-1526 AD, First Edition, New Delhi, Sterling Publishers Private Limited, 1979.

၄။ Mehta, J.L., *Advanced Study in the History of Medieval India*, Vol-II: Mughal Empire (1526-1707), First Edition, New Delhi, Sterling Publishers Private Limited, 1979.

၅။ Sharma,S.P, *History of Medieval India* ,First Edition, New Delhi, Mohit Publication, 1999.

အခန်း(၄)

အရှေ့တောင်အာရှယဉ်ကျေးမှု

နိဒါန်း

- ♦ ဤအခန်းတွင် ခေတ်ဦးနှင့်ခေတ်လယ် အရှေ့တောင်အာရှဒေသ၌ ထွန်းကားခဲ့သော မင်းနိုင်ငံများ၏ နောက်ခံသမိုင်း၊ ဘာသာအယူဝါဒနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာဗိသုကာဆိုင်ရာ ထင်ရှားသည့် သာသနိကအဆောက်အအုံကြီးများအကြောင်းကို ရှင်းလင်းသင်ကြားမည် ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- ♦ အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုခေါင်းစဉ်အောက်တွင် ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုနောက်ခံသမိုင်းနှင့် ဗုဒ္ဓသာသနိက အဆောက်အအုံများဖြစ်သော စေတီ၊ ဂူဘုရားများ၏ ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာများ အကြောင်းကို သိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကိုလုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

- ♦ အရှေ့တောင်အာရှဒေသရှိ ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်စာရင်းဝင် အဆောက်အအုံများ၏ ထင်ရှားသော အနုပညာဗိသုကာလက်ရာ အဆင့်အတန်းကို သိရှိ၍ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အနုပညာဗိသုကာအမွေအနှစ်များကိုလည်း အတုယူမြတ်နိုးထိန်းသိမ်းတတ်သော အလေ့အကျင့်ကောင်းများ ရရှိစေနိုင်မည်။

၄.၁။ ဗောဇောဗုဒ္ဓ (Borobudur)

ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာအဆောက်အအုံများအနက် စိုင်းလင်ဒြာမင်းအဆက်ဆက်နှင့် ပြည်သူတို့တည်ထားခဲ့သော ဂျာဗားကျွန်းရှိ ဗောဇောဗုဒ္ဓစေတီတော်မှာ အကြီးမားဆုံးဖြစ်သည်။ စေတီတော်ကြီးကို စိုင်းလင်ဒြာဘုရင်ပဉ္စပန (Pancapana)လက်ထက်တွင် စတင်တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ဗောဇောဗုဒ္ဓသည် စိုင်းလင်ဒြာမင်းဆက်တစ်လျှောက် တည်ဆောက်ခဲ့သမျှသော အဆောက်အအုံတို့အနက် အခမ်းနားဆုံးဖြစ်သည်။ စေတီတော်၏ကြည်ညိုဖွယ် ဗိသုကာနှင့် ပန်းတမော့လက်ရာများ ကြောင့်လည်း ဂုဏ်သတင်းကျော်စောသည်။ ဗောဇောဗုဒ္ဓစေတီသည် တစ်ချိန်က မတ္တရမ်ပြည်ထောင်ထွန်းကားခဲ့ရာဒေသဖြစ်သည့် ဂျာဗားကျွန်းအလယ်ပိုင်း၊ ဂျောဂျကာတာမြို့ အနောက်မြောက်ဘက်မိုင် ၂၀ အကွာတွင် တည်ရှိသည်။

ပုံ(၁) ဗောဇောဗုဒ္ဓစေတီတော်ကြီးအား ယနေ့ခေတ်တွင် တွေ့မြင်ရပုံ

ဗောဇောဗုဒ္ဓစေတီသည် သဘာဝတောင်ကုန်းကြီးတစ်ခုကို ကျောက်တုံးကျောက်ခဲကြီးများနှင့် ငုံ့၍တည်ဆောက်ထားပြီး ပစ္စယာအဆင့်ဆင့်ရှိသော စေတီတော်ကြီးဖြစ်သည်။ စေတီတော်၏ ဗိသုကာနှင့်ပန်းတမော့လက်ရာများအရ ၇ ရာစုအကုန်၈ရာစုဆန်းစတွင် တည်ဆောက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဗောဇော၏အဓိပ္ပာယ်မှာ ကျောင်းတော်ကြီးဖြစ်ပြီး၊ ဗုဒ္ဓစေတီတော်ကြီး၏ တောင်ဘက်ရှိ ရွာကလေး၏အမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗောဇောဗုဒ္ဓစေတီမှာ ဗုဒ္ဓစေတီကျောင်းတော်ကြီးဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။

ဗောဇောဗုဒ္ဓစေတီတော်ကို မီးတောင်ကျောက်များဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသည်။ စေတီတော်၏ပုံစံမှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိစေတီများကို အတုယူတည်ဆောက်ထားခြင်းဖြစ်ပြီး ဂျာဗား အနုပညာလက်ရာများဖြင့် မွမ်းမံထားသည်။ စေတီတော်ကို လေးထောင့်ပုံပန္နက်ပေါ်၌ တည်ထားပြီး ဖိနပ်တော်မှအထက်သို့ ပစ္စယာငါးဆင့်တက်သွားသည်။ ပစ္စယာအဆင့်များမှာ ထပ်တွန့် စတုရန်းပုံများဖြစ်ကြပြီး ပစ္စယာအဆင့်တိုင်းတွင် စေတီငယ်များတည်ဆောက်ထားသည်။ အထက်ဆုံးသောပစ္စယာပေါ်တွင် တစ်ဆင့်ပေါ်တစ်ဆင့် ခေါင်းလောင်းပုံမြင့်တက်သွားသော ကြည်ဝန်း (စက်ဝိုင်းပုံပစ္စယာ) သုံးဆင့်ရှိသည်။ ကြည်ဝန်းတို့ပတ်လည်တွင်လည်း စေတီငယ်များ တည်ထားသည်။ စုစုပေါင်း စေတီ ၇၂ ဆူ ရှိသည်။ စေတီတော်များအတွင်း၌ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ ထည့်သွင်း

ထားသည်။ ပစ္စယာအဆင့်ဆင့်တွင် စေတီငယ်များ စိကာစဉ်ကာတည်ထားသည်။ အထက်ဆုံးပစ္စယာ၏ အလယ်ဗဟိုတွင် ဉာဏ်တော် ပေ ၁၅၀ ရှိသော ကြီးမားသည့် စေတီတစ်ဆူတည်ထားသည်။ စေတီတော်၌ သပိတ်မှောက်၊ ငှက်ပျောဖူး၊ ထီးတို့ပါရှိသည်။ အာလိန်ငါးဆင့်ရှိသည့် စေတီတော်ကြီး၏ လုံးတော်ပတ်လည်တွင် စုစုပေါင်း ၃ မိုင်ခန့်ရှည်သည့် စင်္ကြံလမ်းများရှိသည်။ စင်္ကြံလမ်းတစ်ဖက် တစ်ချက်ရှိ ကျောက်သားတို့ပေါ်တွင် ပန်းတမော့လက်ရာများဖြင့် ထုလုပ်ထားသော စဉ့်ကင်း ကျောက်ချပ်များဖြင့် မဟာယာနအယူဝါဒဆိုင်ရာဇာတ်ကွက်တို့ကို သရုပ်ဖော်ထားသည်။ မူလက စဉ့်ကင်းကျောက်ချပ်ပေါင်း ၂၀၀၀ ခန့် ရှိခဲ့သော်လည်း ယခုအခါ ကျောက်ချပ်ရေ ၁၃၀၀ ခန့်သာ ကျန်ရှိတော့သည်။ စေတီတော်ကြီး၏ အာလိန်ငါးဆင့်တွင် မုခ်ကပ်များရှိပြီး ယင်းမုခ်ကပ်များထဲတွင် လူတစ်ကိုယ်နီးပါးအရွယ်ရှိသော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ ရှိသည်။

စေတီတော်ကြီး၏အပေါ်ဆုံးပစ္စယာနံရံတွင် စဉ့်ကင်းနှစ်တန်းရှိသည်။ အပေါ်တန်းတွင် ဘုရားလောင်းနတ်သားဘဝမှစ၍ ဘုရားဖြစ်ပြီး ဓမ္မစကြာတရားတော်ကို ဟောပြောသည်အထိ ရုပ်လုံးဖော်ထားသောစဉ့်ကင်းများရှိသည်။ အောက်ဘက်တန်းတွင် ကံ၊ ကံ၏အကျိုးကို ပေါ်လွင်အောင် ဖော်ပြသောရုပ်ကြွများ၊ ငရဲခန်းအဖုံဖုံကို ပေါ်လွင်အောင်ထုလုပ်ထားသော ရုပ်ကြွများရှိသည်။ ယင်းသရုပ်ဖော်ရုပ်ကြွများသည် စာမတတ်သူတို့အတွက် ဗုဒ္ဓ၏အဆုံးအမကို လျင်မြန်စွာနာယူနိုင်အောင် သရုပ်ဖော်ထားသည်။

ပစ္စယာငါးဆင့်တည်ဆောက်ထားခြင်းကြောင့် စေတီတော်ကြီးသည် ကောင်းကင်သို့မြင့်တက်သွားမယောင် ထင်ရသည်။ သို့သော် ကြည်ဝန်းသုံးဆင့်တည်ဆောက်ထားပုံမှာ စေတီတော်ကြီးအား အောက်ခြေတွင်ပြန့်ကားပြီး အလယ်သို့ တဖြည်းဖြည်းစုစည်းသည့်ပုံစံ ဖြစ်စေသည်။ ပစ္စယာငါးဆင့်တွင် စုလစ်မွမ်းချွန်၊ ရုပ်လုံးများဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသည်။ ကြည်ဝန်းသုံးဆင့်တွင်မူ တန်ဆာဆင်မှု လုံးဝမရှိပေ။ သံသရာကို ရည်ညွှန်းလို၍ အဝိုင်းပုံစေတီများတည်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ တန်ဆာအမျိုးမျိုးဆင်ထားသော ပစ္စယာငါးဆင့်သည် လောကီစည်းစိမ်တို့ကို ရည်ညွှန်းတည်ဆောက်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ စေတီတော်တစ်ဆူလုံးကို ခြုံငုံလေ့လာလျှင် ဂျာဗား၌ မဟာယာနဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားလာပုံကို တွေ့မြင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

စေတီတော်ကြီးရှိ ရုပ်ကြွရုပ်လုံးတို့၏ ထုလုပ်ဟန်တို့မှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် ထွန်းကားခဲ့သည့် ဂူပွတခေတ်လက်ရာဆန်သည်ဟု ပညာရှင်တို့က ယူဆကြသည်။ စိုင်းလင်ဒြာခေတ်ဂျာဗားကျွန်းအနုပညာနှင့် ဗိသုကာပညာရှင်တို့သည် အိန္ဒိယအနုလက်ရာတို့ကို အတုယူ၍ ဆောက်လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ပုံ(၂) ဗောဇောဗုဒ္ဓောရိ စဉ့်ကင်းကျောက်ချပ်တစ်ခု

သို့သော် အိန္ဒိယအနုပညာကို တိုက်ရိုက်ပုံတူကူးခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဌာနေယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဆီလျော်အောင် ပြောင်းလဲလက်ခံခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းကိုကြည့်၍ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် အိန္ဒိယ၏ ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာလက်ရာတို့ကို တိုင်းရင်းပုံ ပေါက်အောင် မည်သို့မွေးစားယူခဲ့ကြောင်း သိမြင်နားလည်နိုင်မည်။ ဗောဇောဗုဒ္ဓောရိစေတီတော်ကြီးကို ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ ယူနက်စကို အဖွဲ့က ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ဂျော့ဂျကာတာမြို့အနီးရှိ ဗောဇောဗုဒ္ဓောရိစေတီတော်ကြီးမှာ အခမ်းနားဆုံးနှင့် အံ့ဩဖွယ် အကောင်းဆုံး ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာစေတီတော်ကြီးဖြစ်ခြင်း။
- ◆ အိန္ဒိယပုံစံကို အတုယူကာ တိုင်းရင်းပုံပေါက်အောင် မွမ်းမံထားသော ပစ္စယာအဆင့်ဆင့်ရှိသော စေတီတော်ကြီးဖြစ်ခြင်း။

- ◆ စေတီတော်ရှိ သရုပ်ဖော်စဉ်ကွင်းများသည် စာမတတ်သူတို့အတွက် ဗုဒ္ဓ၏အဆုံးအမကို လျင်မြန်စွာနာယူနိုင်အောင် သရုပ်ဖော်ထားခြင်း။
- ◆ စေတီတော်တစ်ဆူလုံးကို ခြုံငုံလေ့လာလျှင် ဂျာဗား၌ မဟာယာနဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားလာပုံကို တွေ့မြင်နိုင်ခြင်း။
- ◆ ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် ဗောဇောဗုဒ္ဓစေတီတော်ကြီးကို ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂယူနက်စကိုအဖွဲ့ကြီးက ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခဲ့ခြင်း။

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ဗောဇောဗုဒ္ဓစေတီတော်၏ ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော ဗိသုကာလက်ရာများကို ဆွေးနွေး တင်ပြပါ။

၄.၂။ အန်ကောဝတ် (Angkor Wat)

ခေတ်နှောင်း ခမာထီးနန်းကို ဆက်ခံသောမင်းများအနက် ဒုတိယသူရိယဝါရမန်မင်း (၁၁၁၃-၁၁၅၀ ခန့်) မှာ တန်ခိုးအကြီးဆုံးနှင့် အထင်ရှားဆုံးမင်းဖြစ်သည်။ ထိုမင်းသည် ခမာထီးနန်းကို လူယူအုပ်စိုးခဲ့ပြီး အင်အားဆုတ်ယုတ်နေသော အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများကို သိမ်းပိုက်ကာ နယ်မြေချဲ့ထွင်ခဲ့သည်။ ၎င်းသည် ပုဂံမင်းနိုင်ငံရှိ ကျန်စစ်သားမင်းနှင့် ခေတ်ပြိုင်အုပ်စိုးခဲ့သော မင်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယသူရိယဝါရမန်မင်းသည် အေဒီ ၁၂ ရာစုအတွင်းတွင် အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီးကို တည်ထားခဲ့သည်။ နှစ်ပေါင်း ၅၀ ခန့်ကြာမှပြီးစီးသည်ဟု အဆိုရှိသည်။ မူလက ဗိဿနိုးနတ်မင်းအား ရည်စူး၍တည်ထားခဲ့ခြင်းဖြစ်သော်လည်း သတ္တမဇယဝါရမန်မင်းလက်ထက်သို့ရောက်သောအခါ ဗုဒ္ဓသာသနိကအဆောက်အအုံအဖြစ် ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခဲ့သည်။

အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီးသည် ရှေးခမာလူမျိုးများ၏ ဗိသုကာနှင့် အနုပညာလက်ရာများ ကြီးကျယ်ခမ်းနားမှုကိုဖော်ပြနေသော ရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံကြီးဖြစ်သည်။ ခမာတို့သည် အဆောက်အအုံဆောက်လုပ်ရာတွင် ကျောက်တုံးကျောက်ခဲများကို နိုင်နင်းစွာ အသုံးပြုလာနိုင်ကြသဖြင့် ထိုခေတ်တွင် ခမာတို့၏ဗိသုကာပညာသည် အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်ခဲ့သည်။ ကျောင်းတော်ကြီးတစ်ခုလုံးကို အုတ်၊ အင်္ဂတေတို့ဖြင့် တည်ဆောက်ခြင်းမပြုဘဲ သဲကျောက်တုံးကြီးများဖြင့်သာ ဆောက်လုပ်ထားသည်။ မူလက အချို့အစိတ်အပိုင်းတို့ကို သစ်ဖြင့်ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်ဟု ယူဆရသော်လည်း ယခုအခါမတွေ့ရတော့ပေ။

ပုံ(၃) အန်ကောဝတ် ကျောင်းတော်ကြီးကို ယနေ့တွေ့ရပုံ

အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီးသည် တည်ဆောက်သူ ဒါယကာဘုရင်မင်းမြတ်နှင့် မျိုးမတ်သေနာပတိတို့၏ဂူသင်္ချိုင်းလည်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီး၏ ပရိဝုဏ်သည် စတုရန်း ၁ မိုင်ကျော်ခန့်ရှိသည်။ ကိုက် ၂၅၀ ခန့်ကျယ်သော ကျုံးဖြင့် လေးဖက်လေးတန် ဝန်းရံထားသည်။ ကျုံးကိုဖြတ်ကျော်ရန် နဂါးရုပ်များဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသော ကျောက်တံတားရှိသည်။ ကျောင်းတော်ကို မဟာရံတံတိုင်းဖြင့်ကာရံထားသည်။ မဟာရံတံတိုင်း၏ လေးမျက်နှာလုံး၌ မုခ်ပေါက်တစ်ခုစီရှိသည်။ အနောက်မုခ်ကို ပြာသာဒ်ဆောင်များဖြင့် ခမ်းခမ်းနားနား မွမ်းမံထားသည်။

ကျောက်တိုင်လုံးများဖြင့် ထောက်ပင့်ထားသော ပြာသာဒ်သုံးဆောင်ရှိပြီး အလယ်အဆောင်မနှင့် ဘေးနှစ်ဖက်ရှိ အဆောင်ငယ်နှစ်ခုကို စောင်းတန်းများဖြင့် ဆက်သွယ်ထားသည်။ ကျောင်းတော်ကြီး၏ပန္နက်ပုံသည် အရပ်လေးမျက်နှာနှင့်အညီ လေးထောင့်စပ်စပ်ဖြစ်သည်။ ပစ္စယာသုံးဆင့်ရှိ၍ တတိယပစ္စယာမှ အထက်သို့ရှူး၍တက်သွားပြီး ထိပ်ထောင့်လေးထောင့်တွင် ပြာသာဒ်ဆောင်တစ်ဆောင်စီရှိသည်။ ယင်းတို့၏အလယ်ဗဟိုတွင် ပြာသာဒ်ဆောင်မကြီးရှိသည်။ ဆောင်မကြီးနှင့် ထောင့်လေးထောင့်မှ အဆောင်များကို နတ်လမ်း၊ တန်ဆောင်း၊ နတ်လှေကားတို့ဖြင့် ဆက်သွယ်ထားသည်။

ကျောင်းတော်ကြီးကိုတည်ထားပုံမှာ ရှေးခမာတို့၏အယူအဆအရ စကြဝဠာတည်နေပုံအတိုင်း ဖြစ်သည်။ ကျောင်းတော်ကြီးကို ကျုံးနှင့် မဟာရံတံတိုင်း ပတ်လည်ဝိုင်းလျက်ရှိခြင်းသည် စကြဝဠာ ကြီးကို တောင်စဉ်တောင်တန်းများ၊ သမုဒ္ဒရာများက ဝိုင်းရံနေသည်ကို သရုပ်ဖော်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ မြင်းမိုရ်တောင်၏အထွတ်များကို သရုပ်ဖော်သော ပြာသာဒ်ဆောင်များအပြင် နေ၊ လ၊ နက္ခတ်တာရာ များကို သရုပ်ဖော်ထားသည့် စမုခ်ဆောင်များလည်းရှိသည်။

တန်ဆောင်းအတွင်း စကြိုလမ်း၏နံရံများ၌ ဗြဟ္မာ၊ သီဝ၊ ဗိဿနိုးနတ်မင်းကြီးတို့နှင့် စပ်လျဉ်း သော ဇာတ်၊ နိပါတ်များ၊ ရာမာယန၊ မဟာဘာရတကဗျာများမှ ထုတ်နုတ်ချက်များ၊ ငရဲခန်း၊ ဘုံခန်း များတို့ကို ရုပ်ကြွများဖြင့် သရုပ်ဖော်ထားသည်။ သဲကျောက်ပေါ်၌ ပုံဖော်ထွင်းထုထားသည့် ရုပ်ကြွတို့ ဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသော စကြိုလမ်းမှာ မိုင်ဝက်ခန့်ရှည်လျားပြီး လူအရွယ်မျှရှိသော လူရုပ်နှင့် နတ်ရုပ်ပေါင်း ၁၇၅၀ ခန့်မျှ ရှိသည်။ ရုပ်ကြွတို့မှာ ထုလုပ်ပုံစောက်မနက်သော်လည်း ရှေးအီဂျစ်၊ အဆီးရီးယားနှင့် ဂရိခေတ်တို့တွင် ထုလုပ်ခဲ့သောရုပ်ကြွများထက် အနုပညာလက်ရာမြောက်သည်ဟု ပညာရှင်တို့က ယူဆကြသည်။

ပုံ(၄) ရာမာယနဇာတ်ကွက် သရုပ်ဖော်ထားသည့်ရုပ်ကြွ

အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီး၏ဒါယကာ ဒုတိယသူရိယဝါရမန်မင်း၏ ပုံတူရုပ်ကြွနှစ်ကွက် ကိုလည်းတွေ့ရပြီး ဗိဿနိုးနတ်မင်းအဖြစ် သရုပ်ဖော်ထားသည်။ အချို့ရုပ်ကြွများတွင် ဒုတိယ သူရိယဝါရမန်မင်းလက်ထက်က ခမာပြည်သူတို့၏နေ့စဉ်သွားလာနေထိုင်ပုံတို့ကို သရုပ်ဖော်ထား

သည်။ ရုပ်ကြွတို့တွင် ဝတ်ဆင်ထားသော အဆင်တန်ဆာတို့ကို လေ့လာ၍ ထိုခေတ်ခမာပြည်သူတို့၏ ဆင်ယင်ထုံးစံပုံစံကို ခန့်မှန်းသိရှိနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီးကို ရှေးခေတ် ခမာပြည်သူတို့၏လူနေမှုဘဝသမိုင်းကို ဖော်ထုတ်ပြသနေသည့်ပြတိုက်ကြီးဟုပင် တင်စားနိုင်သည်။ အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီးအပါအဝင် အန်ကောမြို့ဟောင်းကို ယူနက်စကိုအဖွဲ့ကြီးက ကမ္ဘာ့ ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်အဖြစ် ၁၉ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် သတ်မှတ်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီးသည် ရှေးခမာလူမျိုးများ၏ ဗိသုကာနှင့် အနုပညာလက်ရာ များ ကြီးကျယ်ခမ်းနားမှုကို ဖော်ပြနေသော ရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံဖြစ်ခြင်း။
- ◆ မူလက ဗိသုနိနတ်မင်းအားရည်စူး၍ တည်ထားခဲ့ခြင်းဖြစ်သော်လည်း သတ္တမဇယဝါရမန် မင်းလက်ထက်သို့ ရောက်သောအခါ ဗုဒ္ဓသာသနိကအဆောက်အအုံအဖြစ် ပြောင်းလဲသတ်မှတ် ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ကျောင်းတော်ကြီးကို တည်ထားပုံမှာ ရှေးခမာတို့၏အယူအဆအရ စကြဝဠာတည်နေပုံ အတိုင်း ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ မြင်းမိုရ်တောင်၏အထွတ်များကို သရုပ်ဖော်သောပြာသာဒ်ဆောင်များအပြင် နေ၊ လ၊ နက္ခတ်၊ တာရာများကို သရုပ်ဖော်ထားသည့် စမုန်ဆောင်များလည်းရှိခြင်း။
- ◆ ယူနက်စကိုအဖွဲ့ကြီးက ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်အဖြစ် ၁၉ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် သတ်မှတ်ခဲ့ခြင်း။

   လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီး၏ ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာများ ခမ်းနားပုံကို ဆွေးနွေး တင်ပြပါ။

၄.၃။ အယုဒ္ဓယ (Ayuthia)

ရာမာဓိပတိနှင့် ၎င်းကိုဆက်ခံသော အယုဒ္ဓယမင်းများနှင့် ပြည်သူတို့သည် ကိုးကွယ် ယုံကြည်မှုနှင့် အနုပညာဘက်တွင် သောက္ကတဲ၌ ထွန်းကားနေသော ဗုဒ္ဓဝါဒနှင့် အနုပညာလက်ရာ တို့ကို အတုယူခဲ့ကြသည်။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို ထုလုပ်ရာတွင် သောက္ကတဲဟန်အတိုင်း ထုလုပ်ကြ သည်။ သောက္ကတဲဟန်မှာ သီဟိုဠ်မှဆက်ခံရရှိခြင်းဖြစ်ပြီး ပျော့ပျောင်းသွယ်လျမှုမရှိဘဲ တောင့်တင်း ခိုင်မာမှုနှင့် လုံးဝန်းမှုကို ပေါ်လွင်အောင်ထုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုခေတ်ဆင်းတုတော်များ၏ ထူးခြားချက်မှာ ဆံထုံးပေါ်တွင် ရောင်လှံပါရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။ အယုဒ္ဓယအနုပညာလက်ရာများသည် ၁၃ ရာစုခန့်မှ စတင်ထွန်းကားခဲ့သည်။

ပုံ(၅) အယုဒ္ဓယရှိ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူ

အယုဒ္ဓယတွင်ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ထုလုပ်သည့် ပညာသည်တို့သည် ခေတ်ဦး ပိုင်းကာလတွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်တို့ကို မိမိတို့စိတ်တိုင်းကျထုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထေရဝါဒအဆုံးအမများ တွင်ကျယ်လာသောအခါတွင် ရုပ်ပွားဆင်းတုများကို မဟာပုရိသလက္ခဏာတော်အတိုင်းသာ ထုလုပ်ကြသည်။ ၁၅ ရာစုအတွင်းတွင်မူ သီဟိုဠ်ပုံအတိုင်း မျဉ်းဖြောင့်မျဉ်းကောက်တို့နေရာတွင် ပို၍ ဇောက်နက်နက် ထုလုပ်ကြသဖြင့် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်တို့မှာ တိုင်းရင်းပုံဖြစ်လာခဲ့သည်။ ၁၄၇၀ ပြည့်နှစ် မှ ၁၅၇၅ ခုနှစ်အတွင်း ရုပ်ပွားတော်များကို တိုင်းရင်းဟန်လွှမ်းသော သီဟိုဠ်ပုံ ထုလုပ်သည့်အတတ် ပညာ အယုဒ္ဓယ၌ ထွန်းကားခဲ့သည်။

အယုဒ္ဓယခေတ် စေတီပုထိုးဂူကျောင်းစသည့် သာသနိကအဆောက်အအုံများကို အုတ်၊ အင်္ဂတေတို့ဖြင့် ဆောက်လုပ်ကြသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၊ ဘီဟာနယ်ရှိ ဂယာအရပ်တွင် တည်ဆောက်ထားသော ဗုဒ္ဓဂယာပုံကို အတုယူ၍ ဝတ်ချတ်ယော့ (Wat Ched Yot) ခေါ် ဘုရားတစ်ဆူကို ဇင်းမယ်တွင် တည်ထားခဲ့သည်။ ဘုရင်တိလောကနတ်(Tilokkanat)လက်ထက်တွင် တည်ခဲ့သည်။ မျက်နှာလေးဖက် ပါရှိသော အလယ်စေတီတွင် ကြီးမားသောခေါင်းလောင်းပုံ အထွတ်တင်ထားသည်။ တစ်ဖက် တစ်ချက်ရှိ စေတီနှစ်ဆူမှာ အတန်အသင့်သေးငယ်သည်။ စေတီတော်အောက်ပိုင်းနံရံကို နှစ်ဆင့်ပိုင်း၍ မြတ်စွာဘုရား၏ရုပ်ကြွတို့ကို သရုပ်ဖော်ထားသည်။

အယုဒ္ဓယမြို့တွင် ၁၃ ရာစုကတည်ဆောက်ခဲ့သည့် ဝတ်ဗုဒ္ဓဆွာရိယ (Wat Bhuddai Svarya) ဘုရားမှာ ထင်ရှားသည်။ ထုလုံးရှည် (Cylinder)အောက်ခံအဆောက်အအုံပေါ်တွင် စေတီပေါက်ထားသည့်ဘုရားဖြစ်သည်။ ၁၄ နှင့် ၁၅ ရာစုနှစ်များအတွင်း တည်ခဲ့သည့်စေတီတို့ အနက် ဝတ်ဘုရားရမ်(Vat Phra Ram)၊ ဝတ်ဘုရားမဟာသတ် (Vat Phra Mahathat)၊ ဝတ်ရတ်ဘုရားနား (Vat Rat Burana)၊ ဝတ်သီရိစန်ပတ် (Vat Sri Sanpet) တို့မှာ လက်ရာမြောက်သော စေတီများဖြစ်ကြသည်။ ထိုစေတီတို့မှာ ပုဂံခေတ်မြန်မာတို့ တည်ဆောက်ခဲ့ကြသော ရွှေစည်းခုံ၊ ရွှေဆံတော်နှင့် လောကနန္ဒာစေတီတို့ကဲ့သို့ အတွင်းတွင် ဌာပနာတိုက်ပါရှိသောစေတီများဖြစ်ကြသည်။

မဟာသတ်ဟူသော ဝေါဟာရမှာ 'မြင့်မြတ်သော ဓာတ်တော်၊ မွေတော်'ဟု အဓိပ္ပာယ်ရပြီး ထိုင်းနိုင်ငံရှိ မြို့အများစုတွင် ယင်းဘွဲ့အမည်ဖြင့် စေတီဘုရားများစွာရှိသည်။ အယုဒ္ဓယရှိ ဝတ်ဘုရားမဟာသတ် (Vat Phra Mahathat)မှာ ၁၄ ရာစုအတွင်းက တည်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး အယုဒ္ဓယခေတ်က ဝတ်စလက်ကျောင်းတော်အဖြစ် ထင်ရှားခဲ့သည်။ ဤဘုရားကျောင်းတော်ကြီးမှာ နန်းတော်ကြီးနှင့် အိမ်ရှေ့မင်းနန်းတော်ကြားတွင် တည်ရှိခဲ့သည့်အတွက် ဘုရင့်ပွဲလမ်းသဘင်များနှင့် စာပေအခမ်းအနားများကျင်းပရာ ကျောင်းတော်ဖြစ်လာသည်။ ၁၈၀၃ ခုနှစ်တွင် မဟာသတ်ဝတ်ကျောင်းဖြစ်လာခဲ့သည်။

ဤမဟာသတ်ဝတ်ကျောင်းတွင် ညောင်မြစ်များ ငုံ့လျက်ရှိသော ဗုဒ္ဓဦးခေါင်းတော်ပုံကို တွေ့မြင်နိုင်သည်။ မည်သည့်အတွက် ရုပ်ပွားတော်ကို ညောင်မြစ်များငုံ့လျက်ရှိကြောင်း မည်သူမျှ အတိအကျမပြောနိုင်ပေ။ အချို့ကမူ အယုဒ္ဓယသည် မြို့တော်ဟောင်းအဖြစ် စွန့်ပစ်ခံရပြီးနောက် ရုပ်ပွားတော်ကို အနီးရှိညောင်ပင်က တဖြည်းဖြည်းဝါးမျိုသွားရာမှ ယနေ့ခေတ်တွင် ညောင်မြစ်ငုံ့ဦးခေါင်းတော်အဖြစ် တွေ့မြင်ရခြင်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။

အယုဒ္ဓယရှိ စေတီပုထိုးများအနက် ဝတ်လောကယဆုသာ (Vat Lokaya Sutha) ဘုရားမှာလည်း လျောင်းတော်မူဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကြီးရှိသောကြောင့် ထင်ရှားသည်။ ဗုဒ္ဓဘုရားပရိနိဗ္ဗာန် ပြုပုံကို ရည်စူးထုလုပ်ထားသည့် ဤရုပ်ပွားတော်ကြီးသည် အလျား ၄၂ မီတာ၊ အမြင့် ၈ မီတာရှိသည်။ ညာလက်တော် ထောက်ထားသည့် ဦးခေါင်းတော်ကို ကြာဖူးများအောက်ခံတွင် ပုံဖော် ထုလုပ်ထားပြီး လက်တော်နှင့် ခြေတော်တို့မှာ ဦးခေါင်းတော်မှ ဖြောင့်တန်းစွာသွယ်ဆင်းသွားပုံ ထုလုပ်ထားသည်။

ပုံ(၆) ဝတ်လောကယဆုသာရှိ လျောင်းတော်မူဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကြီး

အဓိကအချက်များ

- ◆ အယုဒ္ဓမင်းများနှင့် ပြည်သူတို့သည် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနှင့် အနုပညာဘက်တွင် သောက္ကတံ၌ ထွန်းကားနေသော ဗုဒ္ဓဝါဒနှင့် အနုပညာလက်ရာတို့ကို အတုယူခဲ့ကြခြင်း။
- ◆ ၁၅ ရာစုနှစ်အတွင်း တိုင်းရင်းဟန်လွမ်းသော သီဟိုဠ်ပုံ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် ထုလုပ်သည့် အတတ်ပညာ အယုဒ္ဓယ၌ ထွန်းကားခဲ့ခြင်း။
- ◆ အယုဒ္ဓယသည် မြို့တော်ဟောင်းအဖြစ် စွန့်ပစ်ခံရပြီးနောက် ယင်းဒေသရှိ စေတီဂူကျောင်းများလည်း ပျက်စီးယိုယွင်းမှုများစွာ ရှိခဲ့ခြင်း။

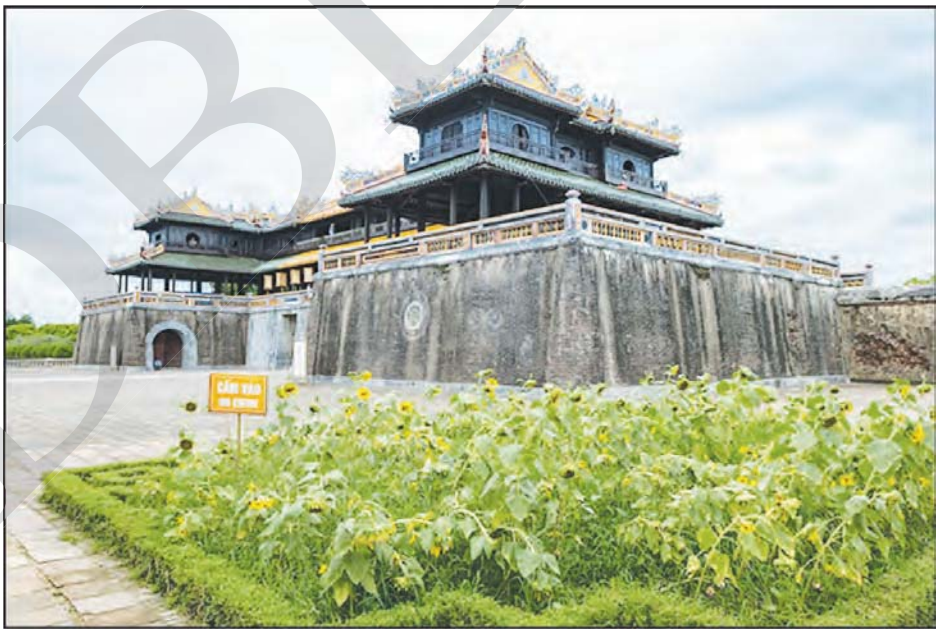
🗨️ 🔍 📖 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ အယုဒ္ဓယရှိ ထင်ရှားသော စေတီ၊ ပုထိုးများအကြောင်းကို တင်ပြဆွေးနွေးပါ။

၄.၄။ ဟွေး (Hue) ယဉ်ကျေးမှု

ဟွေးမြို့တော်သည် ယနေ့ခေတ် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံအလယ်ပိုင်း (ယခင် စမ္မပြည်ထောင်)တွင် တည်ရှိပြီး သူရန်ဟွာပြည်နယ် (Thuan Hoa)၏မြို့တော် ဖြစ်သည်။ တောင်တရုတ်ပင်လယ်ဘက်မှ ၁၅ ကီလိုမီတာခန့်ကွာဝေးသော ရေမွှေးမြစ် ခေါ် ဟူအန်းမြစ်ကမ်းပေါ်ရှိ ဟနွိုင်းမြို့ တောင်ဘက် ၆၅၀ ကီလိုမီတာအကွာတွင် တည်ရှိသည်။ ဟွေးမြို့သည် လယ်ကွင်းများစွာ ဝန်းရံထားသော အရေးပါသည့် ကုန်သွယ်ရေးအချက်အချာဒေသဖြစ်သည်။

၁၈၀၂ ခုနှစ်တွင် ဟွေးမြို့သည် ငှယ်မင်းဆက်ကို တည်ထောင်သူ ဧကရာဇ်ဂီယာလွန်း လက်ထက်တွင် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ၏မြို့တော်ဖြစ်လာခဲ့ပြီး ငှယ်မင်းဆက်၏နောက်ဆုံးဧကရာဇ်ဖြစ်သူ ဘိုဒိုင်းနန်းစွန်းစွန်းသည် ၁၉၄၅ ခုနှစ်အထိ မြို့တော်အဖြစ် နှစ်ပေါင်းလေးရာခန့် တည်ရှိခဲ့သည်။ ဟွေးမြို့သည် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ၏ ယဉ်ကျေးမှုဘာသာရေးနှင့် ပညာရေး များစွာတိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးသည့်ဒေသ ဖြစ်သည်။ ၁၁ ကီလိုမီတာရှည်လျားသော ရေမွှေးမြစ်တစ်လျှောက်တွင် ငှယ်မင်းဆက် အုပ်ချုပ်စဉ် ကာလအတွင်း ဟွေးမြို့တော်၌နေထိုင်ခဲ့ကြသော ဧကရာဇ်များနှင့် ပြည်သူများ၏ ဘဝကို ထင်ဟပ် ဖော်ပြလျက်ရှိသည့် အနုပညာဗိသုကာလက်ရာများကို တွေ့ရှိရသည်။ ဟွေးမြို့တော်၏ ဗိသုကာ လက်ရာမှာ ခမ်းနားသည့် နန်းတွင်းဗိသုကာလက်ရာ၊ ကျေးလက်ရိုးရာလက်ရာ၊ ဘာသာတရားနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းဆိုင်ရာလက်ရာများနှင့် ခေတ်မီပုံစံတို့ ပေါင်းစပ်ထားသည်။

ပုံ(၇) ဧကရာဇ်နန်းတော်

ဟွေးမြို့၏မြောက်ဘက်ကမ်းပါးတစ်လျှောက်တွင် ခံတပ်မြို့တော်၊ ဧကရာဇ်နန်းတော်နှင့် တားမြစ်ထားသောခရမ်းရောင်မြို့တော်တို့ကို တောင်ဘက်သို့ မျက်နှာမူ၍ အချိုးကျစွာ တည်ဆောက်ထားသည်။ အရှေ့တိုင်းနှင့် အနောက်တိုင်း ဗိသုကာလက်ရာများကို စနစ်ကျစွာ ပေါင်းစပ်တည်ဆောက်ထားသည့် မြို့တံတိုင်းသည် ငှာင်းတောင်၊ ရေမွှေးမြစ်၊ ဂီယာဘီယန်၊ ဘော့သန်ကျွန်းငယ်များနှင့် သဟဇာတဖြစ်စွာ တည်ရှိသည်။

ဧကရာဇ်နန်းတော်ကို တစ်ဖက်စီတွင် အလျား ၆၀၀ စတုရန်းမီတာနီးပါးရှိသည့် စတုရန်းပုံ သဏ္ဍာန်ကျောက်တံတိုင်းဖြင့် ဝန်းရံထားပြီး ဝင်ပေါက်လေးပေါက်ရှိသည်။ ငိုမွန် (Ngo Mon)ဟု ခေါ်သည့် တောင်ဘက်ဝင်ပေါက်မှာ တည်ဆောက်မှုပုံသဏ္ဍာန်အထင်ရှားဆုံးဖြစ်ပြီး ဟွေးခံတပ်၏ အထိမ်းအမှတ်သင်္ကေတအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ ဤဝင်ပေါက်သည် နန်းတော်သို့ဝင်ရာ အဓိကဝင်ပေါက်ဖြစ်သည်သာမက အရေးပါသောအခမ်းအနားများ ကျင်းပသည့်နေရာလည်းဖြစ် သည်။

ပုံ(၈) တားမြစ်ထားသော ခရမ်းရောင်နန်းတော်

ဧကရာဇ်နန်းတော်အတွင်းတွင် တားမြစ်ထားသောခရမ်းရောင်မြို့တော် (Forbidden Purple City) ဟု ထင်ရှားသည့်နန်းတော်သည် ဘုရင့်မိသားစု၏ နေ့စဉ်လုပ်ငန်းဆောင်တာများ ဆောင်ရွက်ရာနေရာဖြစ်သည်။ မြောက်မှ တောင်သို့ သွယ်တန်းလျက်ရှိသည့် သန်ဒေါင်တံတိုင်းသည် ခံတပ်မြို့၊ ဧကရာဇ်နန်းတော်နှင့် ခရမ်းရောင်မြို့တော်တို့၏ မြို့ရိုးများကို ဖြတ်ကျော်လျက်တည်ရှိပြီး ဟွေးမြို့ခံတပ်၏ အရေးပါသောအမှတ်အသားဖြစ်သည်။ အဆိုပါတံတိုင်းတစ်လျှောက် အဆောက်အအုံ အကြီးအသေးတစ်ရာခန့်ကို သဘာဝဝန်းကျင်နှင့်လိုက်လျောညီထွေစွာ စနစ်တကျတည်ဆောက်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ပုံ(၉) ခိုင်ဒင်ဘုရင့်ဂူ

ဟွေးမြို့ခံတပ်၏အနောက်ဘက် ရေမွှေးမြစ်တစ်လျှောက်တွင် ငုယင်မင်းဆက်၏ ဥယျာဉ်ပန်းမန် စိုက်ပျိုးမှုနှင့် ဗိသုကာလက်ရာအပြောင်မြောက်ဆုံးဖြစ်သည့် ဘုရင့်ဂူများတည်ရှိသည်။ ဘုရင့်ဂူများကို ဘုရင်များနတ်ရွာစံပြီးနောက် ထာဝရနားခိုရာနေရာတစ်ခုမရမီ ပျော်ရွှင်စံစားနေထိုင်စရာနေရာအဖြစ် ဖန်တီးတည်ဆောက်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဘုရင့်ဂူများ၏ပြောင်မြောက်သည့် ဗိသုကာလက်ရာများက ဟွေးမြို့တော်ကို ပိုမိုထင်ရှားစေသည်။ အုတ်ဂူတိုင်းသည် ပိုင်ရှင်ဖြစ်သော

ဘုရင်တို့၏ ဘဝနှင့် စရိုက်လက္ခဏာ၊ အရည်အချင်းတို့ကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ဂီယာလွန်း ဘုရင်ဂူဗိမာန်၏ ခမ်းနားကြီးကျယ်မှု၊ မင်မန်းဘုရင်ဂူဗိမာန်၏ ခွဲညားထယ်ဝါမှု၊ တူဒွါခဲဘုရင်ဂူဗိမာန်၏ ကဗျာဆန်မှုနှင့် ခိုင်ဒင်ဘုရင်ဂူဗိမာန်၏ အံ့ချီးဖွယ်ရာဖြစ်မှုတို့သည် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ၏ဗိသုကာ လက်ရာအဆင့်အတန်းကို ဖော်ပြနေသည်။

ဟွေးမြို့တော်ဝန်းကျင်၌ တည်ထားခဲ့သောဘုရားများအနက် သီယန်မူဘုရားသည် လင်မူ ဘုရားအဖြစ်လည်းထင်ရှားပြီး ဟွေးမြို့တော်၏ ဆွဲဆောင်မှုအရှိဆုံးနှင့် ရှေးအကျဆုံးဘုရား ဖြစ်သည်။ ဟွေးမြို့တော်မှ ၅ ကီလိုမီတာကွာဝေးသော ဟွန်လွန်းကျေးရွာ၊ ရေမွှေးမြစ်မြောက်ဘက် ကမ်းပါးပေါ်ရှိ ဟခယ်တောင်ကုန်းပေါ်တွင် တည်ရှိသည်။ ယင်းဘုရားရှိ ဖုဒုယင်မျှော်စင် (Phuoc Duyen Tower) ဟု ထင်ရှားသည့် ခုနစ်ထပ်မြင့်သော ရှစ်ထောင့်မျှော်စင်ကို ဘုရင်သီယုထရီ (King Thieu Tri)က ၁၈၄၄ ခုနှစ်တွင် တည်ခဲ့သည်။ ဗီယက်နမ်၏ အမြင့်ဆုံးသောမျှော်စင်ဖြစ်ပြီး ၂၁ မီတာအမြင့်ရှိသည်။ မျှော်စင်၏ဘယ်ဘက်တွင် ကြီးမားသော ကြေးခေါင်းလောင်းကြီးရှိသည်။ ယင်းခေါင်းလောင်းကြီးကို ၁၇၁၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဘုရင်ငုယင်ဖူးချူ (King Nguyen Phuc Chu)က သွန်းလုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၁ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် ယူနက်စကိုမှ ဟွေးမြို့ကို ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်ဒေသအဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့သည်။

ပုံ(၁၀) သီယန်မူဘုရား

ပုံ(၁၁) ဖုဒုယင်မျှော်စင်ရှိ ကြေးခေါင်းလောင်း

အဓိကအချက်များ

- ◆ ဗီယက်နမ်နိုင်ငံအလယ်ပိုင်းတွင် တည်ရှိပြီး သူရန်ဟွာပြည်နယ် (Thuan Hoa)၏ မြို့တော်ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ မင်းဧကရာဇ်များနှင့် ပြည်သူများ၏ဘဝကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြလျက်ရှိသည့် အနုပညာဗိသုကာလက်ရာများကို ဟွေးမြို့တွင် တွေ့ရှိရခြင်း။
- ◆ ခံတပ်မြို့တော်၊ ဧကရာဇ်နန်းတော်နှင့် တားမြစ်ထားသောခရမ်းရောင်မြို့တော်တို့ကို တောင်ဘက်သို့မျက်နှာမူ၍ အချိုးကျစွာတည်ဆောက်ထားခြင်း။
- ◆ ဧကရာဇ်နန်းတော်ကို တစ်ဖက်စီတွင် အလျား ၆၀၀ စတုရန်းမီတာနီးပါးရှိသည့် စတုရန်းပုံသဏ္ဍာန် ကျောက်တံတိုင်းဖြင့် ဝန်းရံထားပြီး ဝင်ပေါက်လေးပေါက်ရှိခြင်း။
- ◆ ဟွေးမြို့ခံတပ်၏အနောက်ဘက် ရေမွှေးမြစ်တစ်လျှောက်တွင် ငှက်မင်းဆက်၏ ဥယျာဉ်ပန်းမန်စိုက်ပျိုးမှုနှင့် ဗိသုကာလက်ရာအပြောင်မြောက်ဆုံးဖြစ်သည့် ဘုရင့်ဂူများတည်ရှိခြင်း။
- ◆ သီယန်မူဘုရားသည် ဟွေးမြို့တော်၏ ဆွဲဆောင်မှုအရှိဆုံးနှင့် ရှေးအကျဆုံးဘုရားဖြစ်ခြင်း။
- ◆ ၁၁ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် ယူနက်စကိုမှ ဟွေးမြို့ကို ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်ဒေသအဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့ခြင်း။

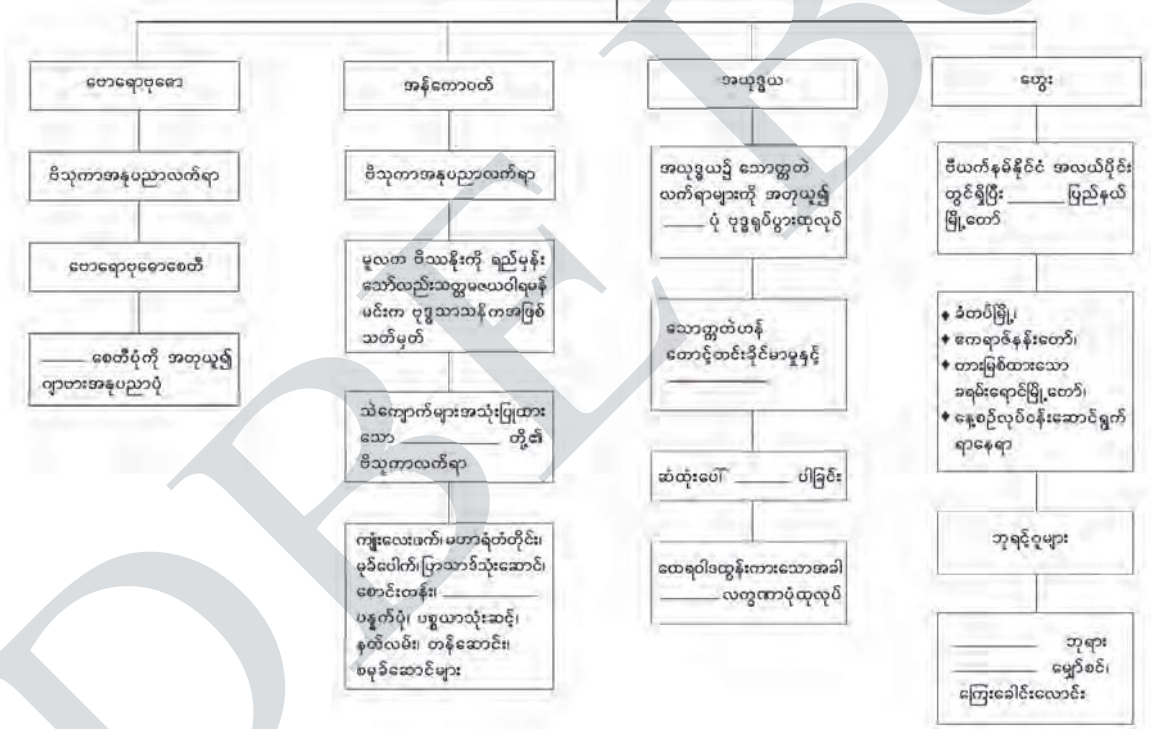

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ဟွေးမြို့တော်ရှိ ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာများ၏ ထူးခြားသောစရိုက်လက္ခဏာများကို ရှင်းလင်းဆွေးနွေးပါ။
- ၂။ အခန်း (၄) အရှေ့တောင်အာရှယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် သင်ခန်းစာတွင် သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

အခန်း (၅)

အရှေ့တောင်အာရှယဉ်ကျေးမှု

အခန်း(၄)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) ဗောဓိပုဗ္ဗိယတော်ကြီးအားယနေ့ခေတ်တွင်တွေ့မြင်ရပုံ (<https://en.wikipedia.org>)
(၆-၂-၂၀၁၉)
- ပုံ(၂) ဗောဓိပုဗ္ဗိယတော်ကြီးကွင်းကျောက်ချပ်တစ်ခု (<https://what-buddha-said.net/Borobudur>)
(၉-၂-၂၀၁၉)
- ပုံ(၃) အန်ကောဝတ်ကျောင်းတော်ကြီးကိုယနေ့တွေ့ရပုံ (<https://ak3.picdn.net/shutterstock/videos>) (၁၃-၂-၂၀၁၉)
- ပုံ(၄) ရာမာယနဇာတ်ကွက်သရုပ်ဖော်ထားသည့်ရုပ်ကြွ (<https://i.pinimg.com/originals>)
(၁၃-၂-၂၀၁၉)
- ပုံ(၅) အယုဒ္ဓယရှိဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူ (<http://pcdn.co/wp-content/uploads/ayuthya>)
(၁၅-၂-၂၀၁၉)
- ပုံ(၆) ဝတ်လောကယဆုသာရှိ လျောင်းတော်မူဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကြီး (<https://www.wat-lokaya-sutha-reclining-buddha>) (၁၇-၂-၂၀၁၉)
- ပုံ(၇) ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်တော် (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/5f/Hue_Emperor_city_Vietnam_%2838834320914%29.jpg) (၃၀-၈-၂၀၁၉)
- ပုံ(၈) တားမြစ်ထားသော ခရမ်းရောင်နန်းတော် (<https://previews.agefotostock.com/previewimage/medibigoff/bbc192ad66fa2aee0ed1d0466730567f/ssb-442-6305.jpg>) (၃၀-၈-၂၀၁၉)
- ပုံ(၉) နိုင်ဒင်ဘုရင်ရုံ (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6e/Grab_von_Kaiser_Khai_Dinh%2C_Hue_%2839513722502%29.jpg)
(၃၀-၈-၂၀၁၉)
- ပုံ(၁၀) သီယန်မူဘုရား (<https://i.ytimg.com/vi/KQFFSsqgfqIM/maxresdefault.jpg>)
(၃၀-၈-၂၀၁၉)
- ပုံ(၁၁) ဖုဒုယင်မျှော်စင်ရှိ ကြေးခေါင်းလောင်း (https://live.staticflickr.com/4045/4182798710_c12807f8dc_b.jpg) (၃၀-၈-၂၀၁၉)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

၁။ သိန်းလှိုင်ဦး၊ အရှေ့တောင်အာရှ၊ ရန်ကုန်၊ ဂဠုန်-နဂါးပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၈၀။

၂။ Chapman, William, *A Heritage of Ruins: The Ancient Sites of Southeast Asia and Their Conservation*, Hawaii, University of Hawaii, 2013.

၃။ Tarling, Nicholas, Ed., *The Cambridge History of Southeast Asia, from Early time to C. 1800*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992.

၄။ Pearn, B.R., *An Introduction to the History of Southeast Asia*, Kuala Lumpur, Longmans of Malaya Ltd., 1963.

